

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

TREDIE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. BØRDAM,

Dr. phil., Sognepræst.

TREDIE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1881—82.

Søren Povlsen Judichær Gotlænder.

Af Holger Fr. Rørdam.

I en Tidsalder, da det danske Sprog kun spillede en meget underordnet Rolle i den højere Dannelse, maatte de enkelte Mænd, som ikke desto mindre søgte at holde det i Ære og at vise dets Rigdom og Brugbarhed i forskellige Retninger, for deres Samtid næsten fremtræde som Fantaster, der øvede en haabløs Idræt. Anderledes stiller Sagen sig, naar vi, efter at Modersmaalet har sejret paa alle Punkter, skue tilbage paa disse Mænds Livsgjerning. Vi ære dem som Banebrydere og som Mænd, der i alt Fald i visse Henseender have været forud for deres Tid, og vi undskylde det famlende, der mangen Gang kan være i deres Forsøg paa at nytte den Rigdomskilde, der som den ædle Malm endnu laa mere eller mindre skjult under golde og værdiløse Grushobe, og som det derfor først blev givet Eftertiden at gjøre den fulde Brug af. Naar Broen er lagt over den stride Strøm, er det en let Sag at færdes over den. I gamle Dage ærede man derfor Brobyggerne. Ogsaa i vor Tid er der dem, der ikke vrage en god Skik, fordi den er gammel.

Søren Povlsen Gotlænder var en af de Mænd af den danske Skole, som i det 17de Aarhundrede virkede i den angivne Retning, vel ikke med fremragende Evner, men med en god Vilje. Gjennem et længere Tidsrum har jeg derfor lejlighedsvis samlet, hvad jeg fandt til Oplysning om hans Livsforhold. Et Forsøg paa at sammenstille det

fundne gives her, i Haab om at det ikke vil være ganske betydningsløst for Venner af dansk Litteratur- og Personalhistorie. Men det vil jeg strax bemærke, at den Personlighed, vi her skulle sysle med, ingenlunde vil virke ubetinget sympathetisk paa Læseren, da navnlig en stærkt fremtrædende Stridslyst kastede ikke faa Skygger over Mandens Liv. For Historien er jo imidlertid Sandheden øverste Lov, og den maa vi følge, selv hvor vi mere føle os frastødte ved tiltrukne.

Om sin Herkomst har Søren Povlsen selv berettet følgende i en Optegnelse, der i Afskrift findes blandt Provst D. G. Zwergius's Samlinger¹⁾:

Min Fædrene- og Mødrene-Slægt og Afkom
er saaledes, som følger:

Min sal. Fader var den hæderlige og vellærde Mand Hr. Povel Severinsen, Guds Ords Tjener til Grøtlingbo og Fide Sogne paa Gulland, Ao. 1572, 22. Juli født i Haberlingebo Præstegaard paa Gulland. Hans Fader var den hæderlige og vellærde Mand Hr. Severin Jensen, Guds Ords Tjener til Haberlingebo og Sylte Sogne paa Gulland og Provst over den søndre Treding sammesteds, født i Viborg i Jylland. Hans Fader hed Jens Thøgersen, Borger i Viborg. Min Faders Moder hed Anne Povelsdatter, født i Landskrone i Skaane; hendes Fader var Raadmand sammesteds, hendes Moder hed Cathrine og var først gift i Landskrone og senere i Kellinge paa Gulland med hæderlige og vellærde Mand Hr. Peder etc. — Min sal. Fader gik først nogle Aar i Skolen i Visby paa Gulland, siden her i Danmark i Helsingør, Lund og Malmø, og deponerede i Kjøbenhavn og studerede der i nogle Aar, etc. — Min sal. Moder var den ærlige, gudfrygtige og dyderige Kvinde Dorothea Pedersdatter Stubs, født i Kolding i Jylland Ao. 1562, d. 6. Febr. Hendes Fader hed Peder Stub, født i Frisland, Forvalter over Skanderborghus af kgl. Maj. forordnet, hvor nemlig Iver Stub, siden Hebræe Lingvæ Professor i Kjøbenhavn²⁾, og Oluf Stub, siden Apotheker,

¹⁾ Thottske Saml. 1921. 4to.

²⁾ Se min Kbhvns. Univ. Hist. 1537—1621. III, 542, hvor jeg dog ikke har benyttet de Data, som nærværende Optegnelse indeholder.

hendes tvende Brødre, bleve fødte. Der hendes Fader samme-
 steds døde, da flyttede hendes Moder til Kolding, i hendes
 eget Hus, der blev min sal. Moder født 6 Uger efter hendes
 sal. Faders Død; sad hun saa Enke efter hans Død i 5 Aar,
 blev saa forset i Ægteskab med ærlig og velforfaren Mand,
 Johannes de Hundt, højlovl. Ihukommelse Kong Frederik
 den 2. hans Apoteker, og da kom min sal. Moder med dem
 til Kjøbenhavn og var hos dem, indtil hun blev given i
 Ægteskab med ærlig og velagte Mand Peter Schyrmand (dog
 hans rette Tilnavn var Keding) Ao. 1581¹⁾, tre Uger før
 Jul, Borger i Kjøbenhavn, boende paa Amager Torv, paa
 Hjørnet af Kjøbmagergaden. I samme Ægteskab avlede
 de tilsammen 3 mine Halvsødskende: Peter blev født 1583,
 Henrik blev født Ao. 1585, Lisbeth blev født Ao. 1588. Saa
 døde sal. Peter Schyrmand, sal. Moders første Mand, Ao.
 1595, d. 23. Febr. og ligger begravet i St. Nicolai
 Kirke i Kjøbenhavn. Sad saa min sal. Moder Enke
 hartad halvandet Aar, og gav hun sig saa i Ægteskab med
 min Fader, og stod deres Bryllup her i Slingerup Ao. 1597
 d. 31. Juli, og saa sejlede de samme Aar 3 Uger efter S.
 Michelsdag til Gulland, og nedsatte sig paa min sal. Faders
 fri Ejendomsgods, Dommerarv-Gaard i Øje Sogn, hvor jeg
 blev født Ao. 1599 d. 15. Maj, hvor de boede hartad halv-
 tredie Aar. Men Ao. 1600 blev min sal. Fader kaldet til
 Grøtlingbo og Fide Sogne, hvor min sal. Broder Jens blev
 født Ao. 1601 d. 8. Octob., og Povel Ao. 1605 d. 13. Octob.
 Men Ao. 1620, d. 31. August henkaldede Gud min sal.
 Moder i hendes Alders 58. Aar, der hun havde levet med
 min sal. Fader i Ægteskab 23 Aar 1 Maaned. Sad saa
 min sal. Fader Enkemand hartad 6 Aar, og kom saa i Ægte-
 skab med Birgitte Jakobsdatter, sig til største Besværing,
 med hvilken han levede et harmeligt Ægteskab 11 Aar 3
 Maaneder. Gud kaldede ham fra Verden Ao. 1638 d. 13.
 Apr., der han var gammel 65 Aar, 9 Maaneder, 5 Dage, og
 der han havde været Præst 38 Aar, 3 Uger og 4 Dage²⁾.

¹⁾ I Zwergs Afskrift staar: 1618, hvilket aabenbart unøjagtige Aarstal jeg mener bør rettes saaledes, som sket er.

²⁾ En Gravskrift over Hr. Povl Severinsen, som endnu findes i Grøt-
 lingbo Kirke, er meddelt af Lemke i Visby Stifts Herdammine, S. 407.

Saa vidt Optegnelsen, der paa en Maade forsættes af en latinsk Selvbiografi, som Søren Povlsen¹⁾ ogsaa har efterladt sig, og som synes forfattet omtrent paa samme Tid som ovenstaaende Stykke, nemlig et Par Aar efter at han var bleven Præst i Slangstrup²⁾. Paa Øen Gulland, den Gang en Provinds af Danmarks Rige, var han altsaa født, hvorfor han sædvanlig skrev sig: Gotlænder³⁾. Efter sit Fødested, Dommerarv, kaldte han sig desuden, ved en Latinisering af dette Navn, Judichærus; men det var dog kun ved enkelte Lejligheder, naar han skrev paa Latin, at han brugte det sidste Navn.

Da han var ti Aar gammel, satte hans Fader ham i Visby Skole. Efter at have tilbragt syv Aar i denne ventelig kun med tarvelige Lærerkræfter udrustede Skole, blev det bestemt, at han skulde sendes til Roskilde. Den 12te Juli 1616 gav Rektoren i Visby, Peder Christensen Lund, ham en Anbefaling til Roskilde Skole, og efter endnu et Par Maaneders Ophold i sin Hjemstavn, forlod den syttenaarige Søren Povlsen sin Fødcø. Han bevarede hele sit Liv igjennem Minder derfra, der ogsaa afprægede sig i hans Skrifter, som naar han anfører gullandske Ord til Sammenligning med danske⁴⁾, eller omtaler Lokalteter paa Gulland, som havde gjort Indtryk paa ham⁵⁾, eller berører gamle Skikke, der endnu vare i Brug⁶⁾. Navnlig

¹⁾ Navnet findes af ham selv skrevet: Søffren Poffuelsøn, Severin Pauelsen, Seuren Pouellsøn, Severin Povelsøn, og maaske paa endnu flere Maader.

²⁾ Denne Selvbiografi er aftrykt nedenfor som Tillæg Nr. 1; da den sigger til Grund for en Del af det følgende, nøjes jeg med denne Henviisning.

³⁾ Af andre kaldtes han jævnlig: Gullandsfar.

⁴⁾ Synopsis prosod. Dan. S. 13. Prosodia Danica, S. 130.

⁵⁾ »De høye oc rage Klipper . . . Hoborg oc Korpeklint paa Gulland, eller Karls-Øerne hos Gulland«. (Synopsis pros. Dan., S. 10. Pros. Dan., S. 101.)

⁶⁾ »Paa det at saadanne gamle Sange icke skulde forglemmis, da hafve aldtid tilforn Herrerne paa Salene, Kæmperne oc Dunerne i Borge-stufverne (huoraff de kaldis Borgerstuff-Viiser) oc meenige Mand

har det Interesse for os at erfare, at allerede fra Hjemmet af var hans Interesse vakt for de Spørgsmaal, som siden sysselsatte ham, saa længe han levede.

I den Fortale til den danske Prosodi eller Rimekunst, som Søren Povlsen skrev faa Maaneder før sin Død, beretter han nemlig saaledes: »Jeg har altid, siden jeg var en liden Discipel i Visby Skole paa mit Fædreland Gulland, haft stor Attraa at vide, hvilke danske Sange bedst vare gjorte, og hvorledes de ret gjøres skulde; fordi der min sal. Fader, hæderlig og vellærd Mand, Hr. Povel Severinsøn, Sognepræst til Grøtlingbo og Fide Sogne, sang gjerne i Huset tyske Sange, foregivendes dem nettere efter Melodien at være gjorte end de danske: da eftertænkte jeg den Sag ret flittelig, ikke aleneste der jeg siden var Discipel i Roskilde og Kjøbenhavns Skoler i 4 Aar; men endogsaa der jeg var paa Kjøbenhavns Academi der efter i mange Aar, og allermest der jeg mig til Königsberg i Preussen begav, der at studere, og andre tyske Stæder besøgte, nemlig Danzig, Elbing, Thorn, Frauenburg, Heiligenbill, Brunsberg, Marienburg, Brandenburg, og blev saaledes det tyske Sprog mægtig. Thi der jeg og da de tyske Sange, efter Melodien, med de danske flittelig confererede, da befandt jeg det vist at være, som min sal. Fader sagt havde, og at de tyske Ord sig bedre efter Melodien skikkede end de Danske«.

Til hvad Søren Povlsen her lejlighedsvis meddeler om sit Levned, skulle vi endnu føje, at han den 22de Oktober 1616 indførtes i Roskilde Skoles daværende fjerde Klasse af Konrektoren, M. Niels Frandsen, og at at han i tre paa fjerde Aar gik i denne Skole. Det var i hin Tid jo Skik, at de ældre

I alle lystige Værdskeer og Samquem dem siunget: Ja mand hær neppelig hinanden ret tildrucket, at der skulde jo it Sangevers følgis med, som det endnu paa Gulland oc i Norge meget er brugeligt, huilcket Sangevers de da kalder it Æriunde aff en Viise• (Synopsis, S. 22. Prosodia Dan., S. 208.)

Disciple forrettede Degnetjenesten i Nabosognene, og vi finde da ogsaa, at Søren Povlsen en Tid har fungeret som Degn i Herslev. Dette fremgaar nemlig af en Sag, som han en Del Aar efter havde med en Søn af Præsten Hr. Damianus Albretsen sammesteds, hvoraf det tillige ses, at Søren Povlsen et Aar ved Sommerferiens Begyndelse rejste til Gulland og først kom tilbage efter Paaske i det følgende Aar¹⁾. Man skulde tro, at denne langvarige Fraværelse havde været nærmeste Foranledning til, at han i Maj 1620 gik over til Kjøbenhavns Skole: men da han selv udtrykkelig bemærker, at han forlod Roskilde Skole med et hæderligt Vidnesbyrd om Guds frygt, Lærdom og Flid fra Rektoren, M. Bo Lavritsen, saa kan han neppe have faaet Afsked i Unaade.

I Kjøbenhavns Skole fik han Plads i øverste Afdeling af øverste Klasse blandt de saakaldte Davidsdegne, der ledede Sangen i Slotskirken, naar de kongelige Sangere ikke vare tilstede²⁾. Heraf kan det forklares, at vi finde »Severinus Pauli Judicherus« indført i Kommunitetets Matrikel blandt dem, der fik Adgang til Kongens Kost i Aaret 1620, skjønt han den Gang endnu ikke havde akademisk Borgeret, idet der nemlig netop ved den Tid blev givet disse Degne Ret til at nyde fri Kost i Kommunitetet. — Endelig blev Søren Povlsen den 7de April 1621 dimitteret til Universitetet af Skolens Rektor, M. Frants Jørgensen, og efter at have »deponeret« tilligemed 33 andre unge Mennesker, ved hvilken Lejlighed han holdt den saakaldte Taksigelse, valgte han Professor M. Vulfgang Rhuman til Privatpræceptor, og begyndte nu sit akademiske Liv. Han bevarede dog fremdeles en vis Forbindelse med Skolen, da det i Juni s. A. blev overdraget ham at være Præpositus over Davidsdegnene, hvorved han da atter fik Plads i Kommunitetet, og fik det Hverv at føre Tilsyn med de nævnte Skoledisciple under deres Maaltider, idet han navnlig skulde passe

¹⁾ Se Tillæg Nr. 2.

²⁾ Se min Kbhvns. Univ. Hist. II., 703—4.

paa, at de altid talte Latin og for øvrigt opførte sig sømmelig, ligesom han ogsaa skulde forrette Bordbønnen. Kommunitetets Provst var paa denne Tid Skaaningen M. Thor Rasmussen, der senere blev Superintendent paa Gulland, og saaledes Søren Povlsens Faders Foresatte.

I Maj 1622 modtog vor Gotlænder en Plads som Lærer paa Sinclarsholm i Skaane for Hr. Anders Sinclars Søn Erik, men var allerede efter tre Maaneders Forløb kjed af Herregaardslivet, hvorpaa han i Juli s. A., forsynet med Testimonium fra sin Privatpræceptor, begav sig til Universitetet i Königsberg. Naar han valgte at gaa herhen, var det vel ikke blot, fordi Krigen gjorde Opholdet andensteds i Tydskland mindre sikkert, men navnlig fordi Königsberg laa nærmest ved hans Fødeø, som han ventelig har besøgt paa Rejsen. Om Udbyttet af denne Studierejse kunne vi forøvrigt henvise til hans egne ovenanførte Bemærkninger derover.

Efter at have færdedes et Aars Tid i Udlandet, kom Søren Povlsen 1623 tilbage til Kjøbenhavn og blev kort efter Alumnus paa Valkendorfs Kollegium, ligesom han paany fik Kommunitetet og lidt senere blev Decan ved 7de Bord sammesteds. Om Forholdene paa Valkendorfs Kollegium paa denne Tid have vi adskillige Efterretninger, der ikke tyde paa, at Tonen har været den bedste, navnlig erfare vi ogsaa, at Søren Povlsen Gotlænder og en anden Alumnus i December 1623 hver maatte bøde »to gode Daler, fordi de havde ligget ude af Hofmesters Boder om Natten»¹⁾. I Maj 1624 tog han den saakaldte Baccalaurgrad, der omtrent svarer til hvad vi nu vilde kalde filosofisk Examen, og blev kort efter Decan ved det 9de Bord i Kommunitetet, hvad han var i 1³/₄ Aar, altsaa ogsaa efter at han den 23de Juli 1624 af sin tidligere Rektor, M. Frants Jørgensen, var bleven antagen til Hører ved

¹⁾ Se Tillæg Nr. 2.

Kjøbenhavns Skole. Tillige vedblev han at være Alumnus paa Valkendorfs Kollegium.

Da Søren Povlsen Gotlænder blev Lærer ved Vor Frue Skole, befandt denne sig i en alt andet end heldig Tilstand. Det maa være nok her at meddele den Skildring, som den nidkjære Slotspræst Nelaus Povlsen netop paa denne Tid meddelte Kansler Chr. Friis til Kragerup af de elendige Skoleforhold. »Hvor ilde«, siger han, »Vor Frue Skole er medfaren her i Byen, er ikke noksom at beklage. Muren og Bjælkerne paa den ene Side ville næsten falde ned. Der staar saa fuldt med Sne og Vand i Lectierne, at Hørerne ikke kunne gaa med tørre Fødder og læse for Børnene. Skolemesters og Hørernes Residenser falde snart ned, saa al Ting dermed ser meget ilde ud. Skolemester med Hørerne ligge hver for sig adspredte over Byen, saa inden de komme i Skolen om Morgen og andre Tider paa Dagen, er det bedste henne af Timen, i hvilken der skulde læses for Børnene, hvorfor ogsaa Skolen er moxen tom for Personer. Thi ingen har Lyst til at sætte sine Børn deri, fordi de lære der intet. Tilmed en stor Del af disse Disciple, naar man har hjulpet dem frem med Klæder, Bøger, Papir, Mad og andet efter Formue og fattig Lejlighed, og de ere nu komne saa vidt, at Skolen kunde have Gavn og Ære af dem, saa løbe de af Skolen, gaa og drive paa Gaderne, slaar dem til Drik og andet Skjelmeri. Og hvorfor? derfor, thi her er ingen Straf: de have ingen at frygte for; de gjøre, som de selv ville. Dette med meget andet beklager den hele Menighed her i Byen, og Skolemester selv i disse Dage det samme, og har bedet mig, jeg dog vilde lade Ed. Magn. saadant forstaa¹⁾). Alt dette kan nu lettelig raades, naar den fromme Hr. Kansler ikkun lægger sin Haand herpaa og byder og befaler, Skolen med Skoletjenernes Huse at bygges. Dersom Kirken eller Skolen

¹⁾ Næmlig Skolebygningens og Lærerboligernes slette Tilstand, thi det er neppe rimeligt, at Rektoren har klaget over den slette Disciplin, da det var ham selv, der skulde opretholde den.

ikke selv formaar det at gjøre, saa giver den ganske By gjerne dertil, hvad enhver bliver paalagt. Børn fik vi og nok i Skolen, dersom velb. Hr. Kansler strengelig befaler, at Skolemesteren flitteligen øver den Myndighed og Magt, højbaarne Kong Frederik den Anden haver givet Skolemesteren i hver Kjøbsted 1588; og at de, som saaledes forløbe Skolen, efter(at) hun dem opklækket haver, maatte paagribes og enten sættes i Tugthuset eller paa Bremerholmen; thi de samme øve dem dog ikkun i Tyveri, Drik og Løgn, som i disse Dage med nogle sket er¹⁾.

Kanslerens nærmeste Svar paa denne Henvendelse var en Befaling af 26de Februar 1625 til Biskop Resen om at drage Omsorg for, at Rektoren ved Kjøbenhavns Skole, M. Frants Jørgensen, snarest mulig fratraadte sit Embede og forsattes som Lector i Theologien til Roskilde, og at Vor Frue Skole forsynedes med en dygtig og skikkelig Person i hans Sted²⁾. Valget faldt paa den hidtilværende Rektor i Slagelse, M. Anders Pedersen Hegelund, og man tør vistnok antage, at denne Vexel i Kjøbenhavns Skoles Styrelse ogsaa har virket nogen Forbedring i Tilstanden³⁾.

Hvad Søren Povlsen Gotlænder angaar, da var han i tre Aar Hører ved Skolen. At han med Ære har udfyldt denne Plads, slutte vi ikke blot deraf, at den ombyttedes med et Rektorat, men ogsaa deraf, at medens han var Hører, overdroges der ham samtidig flere akademiske Tilidshverv. Saaledes blev han i Maj 1625 Inspector i Valkendorfs Kollegium, og d. 18. Juni 1626 beskikkede

¹⁾ Molbech, Nord. Tidskrift, III., 415—6.

²⁾ Rørdam, Kbhvns. Univ. Hist., III., 727—8.

³⁾ Lige fra Resens Inscriptiones Hafn. p. 254 indtil Hundrup, Lærstanden ved Metropolitanskolen I, 19—20, angives det, at den bekjendte M. Ole Vind skulde have været Rektor en kort Tid mellem M. Frants Jørgensen og M. Anders Hegelund; men af flere Grunde, især af Hensyn til den Notits om Ole Vind, som findes i Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VI, 176, mener jeg, at den omtalte Angivelse maa forandres til, at han i kort Tid (1625) har været Konrektor ved Skolen.

Biskop Hans Povlsen Resen (som Decanus i det theologiske Fakultet) ham til Kommunitetsprovst. Begge Bestillinger tilligemed Hørerposten beholdt han, indtil han kaldtes til Rektor ved Vordingborg Skole. Den 20de Juni 1627 nedlagde han Provsteembedet i Kommunitetet¹⁾, og anden Dagen derefter (22de Juni) indsattes han — efter Biskop Resens Befaling — af Sognepræsten i Vordingborg, Digteren Mester Anders Christensen Arrebo, til Rektor ved Skolen sammesteds.

Vordingborg Skole var en af de mindre, der foruden Rektoren eller Skolemesteren, som han sædvanlig kaldtes, kun havde to Hørere. Som saadanne fandtes ved Søren Povlsen Gotlænders Tiltrædelse: Morten Ingvorsen Tvilstrup og Jørgen Hansen Kruse²⁾. Rektoren var tillige Sogndegn i Vordingborg og Kastrup, idet han dog til det sidste Sogn holdt en Substitut, der oppebar en Del af Indtægten. Foruden Kongetienden af Kastrup bestod hans Indtægter nærmest kun i den Løn, han kunde oppebære som Kirkebetjent³⁾. Embedet var ikke beregnet paa en Mand med Familie, og Rektoren synes ikke at have haft anden Bolig end et eller to Kamre paa Skolen. En Følge her af var, at Rektorerne hyppig skiftede⁴⁾.

1) Beckmann, *Communitatis Reg. Haun. hist.* p. 124.

2) Se det nærmere om disse og andre Hørere i Tillæget Nr. 5.

3) Se Tillæg Nr. 3.

4) Som Rektorer i Vordingborg for Sør. Gotlænder kan nævnes: Stallandus Nielsen 1601—5, derpaa Præst i Jungshoved; Peder Jakobsen Wordenius fra Novbr. 1605; Hans Pedersen, der fratraadte i November 1618, efter at være bleven Præst (maaske resid. Kapellan i Stege; se dog Hundrup, *Lærerstanden ved Metropoltansk.*, S. 92); Peder Jakobsen Birkerød fra ¹⁸/₁₁ 1618 til Maj 1620, da han blev Præst i Ljunge og Uggeleøse; Lavrits Villumsen fra ²/₆ 1620 til ¹⁰/₁₂ 1624, da han blev Præst i Høje-Taastrup; Povl Andersen Tirsted fra ¹⁰/₁₂ 1624 til Jan. 1627, da han blev resid. Kap. i Vordingborg; M. Herman von Ginckel fra ¹³/₂ 1627 til sin Død i Juni s. A. (Jvfr. J. Suhr, *Hist. Efterretn. om Vordingborg Latinskole*, *Indbydelsesskrift fra Skolen 1824*, S. 13 ff., og sammes *Smaaskrifter II*, 50 ff.) Den

Selve Skolens Stilling var overhovedet yderst tarvelig. Jordegods eller Tiende havde den ikke, og Disciplene betalte i de Tider ingen Skolepenge; snarere kan man sige, at man betalte Disciplene for at gaa i Skolen. Dennes Indtægter bestod dels i Afgifter af Degnekaldene i Omegnen¹⁾, dels af det lidet, der kunde komme ind ved frivillige Almissegaver, særlig naar Disciplene gik omkring i Byen paa fire Festaftener med Sang og Musik; dels endelig af Ligpenge, eller Godtgjørelse for Lærernes og Disciplenes (efter Omstændighederne »en hel« eller »en halv Skoles«) Sang ved Begravelser. Til Gjængjæld vare Skolens Udgifter ikke store. Bygningens Vedligeholdelse paalaa Kirken. Lærernes Lønninger gik ikke af Skolekassen, med Undtagelse af 1 Dlr., som den nederste Hører oppebar om Aaret for Tilsyn med Skolens musikalske Instrumenter og »Discantbøger«. Vedligeholdelsen af det tarvelige Skole-

første af de ovenævnte Rektorer kjendes kun fra Wadskjærs Udtog i Kallske Saml. 149 Fol. af en nu tabt Regnskabsbog for Vordingborg Skole.

¹⁾ I Degnekaldene var der dels Sædedegne, dels Substituter. De første ydede til Skolen en aarlig »Pension« eller »Pens.« (sædvanlig 17—18 Skp. Byg), men havde forøvrigt Kaldets Indtægter; de sidste fik kun en vis nærmere bestemt Kvoteandel af Indtægten, medens den større Del af samme oppebares af Skolens ældre Disciple, der sædvanlig vare to om hvert Sogn. Substituten forrettede i Reglen Kirketjenesten og hvad dertil hørte; men naar der var Brylluper eller andre kirkelige Handlinger, hvorved der faldt Offer, indfandt »Degnene« for Skolen sig idetmindste jævnlig, om end ikke altid. Ved Aaret 1618 oppebar Vordingborg Skole »Pens.« af følgende Degnekald i Baarse og Hammer Herreder: Allerslev, Jungs-hoved, Baarse, Snesere, Everdrup (dette Sogn blev 1625 lagt til Næstved Skole), Hammer, Kjæng, Vester-Egesborg (ydedes af Degnen i Vejle) og Toxværd (dette Sogn blev senere lagt til Næstved Skole). I følgende Sogne var der Substituter: Mern, Kallehave, Ørslev, Øster-Egesborg, Kastrup, Lundby og Sværborg. Men senere hen i Aarhundredet kom der Substituter i flere Kald, som før havde haft Sædedegne, saaledes i Udby 1630, Allerslev 1640 (fik dog senere paany Sædedegn), i Kjæng (uvist hvilket Aar), i Hammer 1658, i Baarse 1661. (Jfr. Tillæg. Nr. 4—6.)

materiel kunde ikke volde store Udgifter¹⁾. Et Træ blev aarlig udvist i Lenets Skove til Skolens Brændsel, men da vi høre, at i over 20 Aar midt i det 17de Aarhundrede havde Skolen ingen Kakelovn, saa kan Trangen til Brændsel ikke have været meget stor²⁾. Tolv Disciple havde fri Kost i Slottets Borgestue³⁾, og Skolen havde en stor

1) Som Exempler kan af Skolens ældste bevarede Regnskaber anføres følgende: 1618 $\frac{4}{5}$ anskaffet en Kurv til Skolebørnene, til at samle Almisse i. S. A. $\frac{17}{12}$ anskaffet 7 Lysepiber, der bleve slagne i Skolemuren. Givet Ole Murrmaster 4 β , for han flyede paa Ovnen i Skolen. S. A. anskaffet en Tavle, hvorpaa Leges Scholasticæ bleve skrevne. 1620 anskaffet et Taarn paa Kakelovnen i Skolemesters Kammer. S. A. kjøbt til Skolen en latinsk Bibel af Anders Jørgensen, som tilforn var Hører. 1623 kjøbt til Skolen Etymologicum Latinum M. Paull Jani. S. A. givet Søren Bødker 1 Mk. sl. for Skolekanden at fly baade med Baand at paalægge, paany at opluge og med et nyt Laag og Haandtag at gjøre derpaa. S. A. givet 8 β for en Kurv til Børnene. 1624 anskaffet tre sortmalede Trætavler, der ved Jernkrammer bleve fæstede til Væggen i Skolen. S. A. kjøbt 25 Exemplaria Grammatices Latino-Danicæ Jersini, og givet for Stykket 6 β . Endvidere 8 Ex. af Disticha Catonis, 6 Ex. af Phrases Aldi Manutii, 6 Ex. af Dialogi Sebaldi, 4 Ex. af Colloqviorum Corderi Epitome, 4 Ex. af Epitome Catecheseos Witebergensis, 4 Ex. af Pontica Ovidii, 6 Ex. af Initia Logices, 12 Ex. af ABC'er, Halvparten danske og Halvparten latinske, 14 Ex. af Catechismus Lutheri Latino-Danicus. (1619 omtales det, at Bøger kjøbtes af Morten Bogfører).

2) I Skolens Regnskabsbog findes følgende Post: Den 7. April 1663 forærede veldiscret Claus Christensen Lomberg, forrige Slotskriver her paa Slottet, en stor Jernovn til Skolen, som jeg, (Rektor Pieter Carstensen Drejer) siden lod opsætte, da der ikke havde været Ovn i Skolen længere end 20 Aar. Hvor den forrige var bleven, have de at vide og verantworte, som tilforn skulde ramme Skolens Bedste.

3) Af et senere Skoleregnskab kan følgende Poster mærkes: 1657 $\frac{5}{12}$ kjøbte jeg (Rektor P. C. Drejer) til de 12 Disciples Fornødenhed, som paa Slottet blev spised, en grov Dug, eftersom de tilforn før min Tid og indtil denne Dag havde ædet paa det blotte Bord. Gav Hans Swan derfor 3 $\text{R} 12 \beta$. Gav samme Tid for 12 røde Tellerken 20 β . For en stor Kande at fly 14 β . Skabet til alt dettes Forvaring lod Slotsskriveren, ærlig og discret Mand Søren Clemmensen, gjøre paa Slottets Bekostning og sætte i Borgestuen. 1658

•Tudekande« hvori der (formodentlig daglig) hentedes Øl fra Slottet. Retssager og Rejser, forvoldte især ved Degnes Forsømmelighed i Ydelsen af deres Afgifter til Skolen, foranledigede undertiden ekstraordinære Udgifter¹⁾, men ellers gik det meste af Skolens Indtægter til Understøttelse af fattige Disciple med Klæde, Vadmel, Lærred, Sko, Træsko, Papir og Bøger og undertiden Medicin²⁾.

Under disse Forhold færdedes nu Søren Povlsen Gotlænder i de otte Aar han var Skolemester i Vordingborg. At han har været omhyggelig for Skolens materielle Bedste, synes at fremgaa af flere Notitser i hans nøjagtige Regnskaber³⁾, og vi tør ogsaa antage, at han i andre Hen-

¹/₂ kjøbte jeg til Disciplene paa Slottet en stor ny Trækande, eftersom de Svenske havde slaget den gamle itu. Var stor 26 Potter. Gav derfor 24 β.

¹⁾ 1619 havde Hr. Jacob Nielsen i Egesborg for Baarse Herreds Ting Sag med Vordingborg Skole om Tienden af Degnebclet i (Øster-) Egesborg. (Se forøvrigt ndf. Not. 3)

²⁾ Foruden de Oplysninger, de som Tillæg Nr. 4 meddelte Regnskaber (1627—29) indeholde, kunne følgende Poster fra tidligere og sildigere Regnskaber mærkes: •1623 in Aprili, strax efter at de fattige Skolebørns Bøsse var bleven optagen, haver jeg (Rektor Lavrits Villumsen) kjøbt af Jørgen Skrædders Kvinde 5 Alen Lærred at lade gjøre Kraver af til samme fattige Børn, som gange med Bøssen om Byen, og givet for hver Alen 19 β, er 5¹/₂ Mk. 7 β Nok givet Margrete Tvætterske for 25 Kraver at sy af forne 5 Alen Lærred, to og stive, til samme Børn, som gaa om Byen, for enhver Krave 2 β, er 3 Mk. 2β. 1625 ⁷/₅ •gav jeg (Rektor Povl Andersen) Hans Stheen, Apotheker i Kbhvn., for ¹/₂ Pot Aquavitæ pestilentialis 12 ₤ 8 β efter Bispens Befaling til Hr. Jørgen Madsen (Braad), Sognepræst, at bruge til Skolebørn i denne Pesttid. Givet for en Flaske at tage det udi 8 β. Et Bud samme Aquavitam at hente 5 ₤. 1626 ²⁸/₁₁ •givet Christoffer Bartskjær for Peder Holstes Søns Hoved at læge, efter M. Anders Christensøns Befaling, 6 ₤. 1629 ²⁰/₈ givet for 3 Lod •Finedisch Tiriach• hos Valentin Apotheker i Nykjøbing, hvilket er efterhaanden meddelt Børnene, som ere blevne syge og det begjæret haver; hvert Lod 2 ₤, er 6 ₤. 1631 ¹⁷/₁ •kjøbte jeg (S. P. Gotlænder) efter vor elselige Hr. Biskops Befaling 20 Exempl. Formularum movendi et comparandi nomina adjunct. M. P. Hæg(elundi), hvert Exemplar 6 β, er 7¹/₂ ₤.

³⁾ Saaledes: •1630 ¹⁷/₁ gav jeg Laue Ladefoged 6 ₤ for hans Heste og Vogn til Udby, der Degnen var der sammesteds død; og derfra

seender med Dygtighed har udført sin Gjerning. Naar der i hans Skoleregnskab for 1632 findes følgende Poster: »givet for en Ugle at hugge til Skolen og for Lænken at forbedre 14 β ; for en Laas dertil 10 β « — saa fremgaar vist deraf, at han har vaaget over Disciplinen efter den Tids Begreber om sligt. Thi Uglen var et Strafferedskab, hvis Anvendelse — om jeg mindes ret — ogsaa forekommer ved andre Skoler paa denne Tid.

Sin litterære Virksomhed begyndte Gotlænder i Vordingborg 1629 med et Digt i Anledning af Lensmandens, Palle Rosenkrands's Bryllup med sin tredie Hustru, Jomfru Elisabeth Lunge; da Digtet imidlertid er paa Latin, frembyder det for os mindre Interesse, og vi skulle derfor nøjes med at anføre Titelen:

Εκλογή γαμική Pro felici ingressu, feliciori progressu, felicissimo egressu conjugii . . . Dn. Palemonis Rosæcrants, hæreditarij Domini de Krænkerup, Regiæ arcis Wordenburgensis en Selandiâ, Nicopensis & Aalholmensis in Falstriâ, Præsidis dignissimi, Sponsi, et Virginis . . .

til Kyng, at tale med Hr. Jakob (Rasmussen) og med den forrige Degnekvinde paa Skolens Vegne, eftersom Hr. Jakob stod noget imod i Begyndelsen, at samme Sogn skulde til Skolen. (Meningen er, at Rektoren vilde have, at Sagnet fremtidig skulde have Substitut istedetfor Sædedegn). 1632 $\frac{2}{4}$ betalte jeg Erik Clausen for en Dom at skrive, som gik imellem Substituten og mig i Lundby, saa og for Afsigten at skrive. Item til Varselspenge og Tegnepenge; item til Dommen og Afsigten at besegle af Herredsfogden, 6 \mathcal{K} 4 β . Gav jeg samme Dag de Mænd, som gjorde den Afsigt paa Degnestavnen i Lundby, 1 Rdl. in sp. For en Vogn til Tinget 2 $\frac{1}{2}$ \mathcal{K} . 1633 Jan. gav jeg for en Vogn til Hammers Herredsting til at hænde en ny Dom over Substituten i Lundby, 2 $\frac{1}{2}$ \mathcal{K} . Gav jeg for Dommen at skrive og besegle, item til Varselspenge og Tegnepenge, 4 $\frac{1}{2}$ \mathcal{K} . 1633 $\frac{20}{10}$ givet for en Vogn til Mern at bese Degnestavnen og at beskikke Hr. Eskil (Andersen) en ny Substitut, 2 \mathcal{K} . Givet samme Tid til Stevnepenge at kalde den forrige Substitut, Jens Mønbo til Borse Ting, Degnestavnen ibid. anlangende, 10 β . S. A. $\frac{25}{11}$ givet 8 β ud til at stevne Degnen i Hammer, fordi han ikke havde betalt sit Penskorn for Ao. 1632. 1634 $\frac{6}{4}$ givet til Drikkepenge til Bønderne der »og« (agede) mig, og i Lossementet om Natten, der jeg var i Hammer og talte med Bispen paa Skolens Vegne, 1 R. \mathcal{K} .

nobilissimæ Elisabethæ Lunge, Dn. Georgii Lunge, hæreditarij Dn. de Oden, Birchiltz etc. Filiæ, Sponsæ, Coagij die 13. Septembris, Anni 1629 singulari solemnitate ineundi . . . concinnata a Severino Paulino Judichæro Gotlando. Hafn. 1629. 4to¹⁾).

Samme Aar maa Forfatteren af dette Digt have stræbt at opnaa Befordring til en anden Stilling, da vi se ham virksom for at skaffe sig anbefalende Vidnesbyrd om sin Tjeneste ved Kjøbenhavns Skole, i hvilken Anledning han skrev til Rektoren sammesteds, M. Anders Pedersen Hege-lund²⁾). Ligeledes have vi fundet et Testimonium publicum, udstedt for ham af Universitetets Rektor den 11te November 1629, hvilket ellers først plejede at udfærdiges, naar nogen fik Præstekald. Det blev lagt til Side i Uni-versitetets Gjemme, da Søren Povlsen Gotlænder ikke op-naaede det attraaede Embede³⁾). Han maatte indtil videre slaa sig til Ro i Vordingborg, hvor han i 1630 tilligemed Skolens Hørere indtraadte i det derværende St. Knuds Laug, en Forening, hvis Virksomhed bestod i, at Medlemmerne samledes nogle Gange om Aaret — navnlig St. Knuds Dag — til et Gilde, og at de fulgte de afdøde Laugsbrødre og Søstre til Jorden⁴⁾).

Den 24de Maj 1631 blev »Severinus Pauli Judichærus, Rector Scholæ Orthunganæ«, efter forudgaaede Prøver, creerte til Magister ved Kjøbenhavns Universitet af sin gamle Privatpræceptor M. Vulfgang Rhuman, efter hvis Indbydelse han uden Tvivl havde indstillet sig til denne Akt⁵⁾. I

¹⁾ Et Exemplar af Digtet findes i Hjelmstj. Saml. 3824. 4to

²⁾ Se Tillæg Nr. 7.

³⁾ Se Tillæg Nr. 8.

⁴⁾ I »St. Knuds Laugsbog«, som nu gjemmes i Kgl. Bibl., Ny kgl. Sml. 714. 4to, findes følgende Antegnelse: »Item ere disse efter-skreffne geszlige paa adskillige Tider indgiffued sig i samme wores Laug, som ere: 1630 Hæderl. och Højlerd Mand M. Søffren Gotlænder, Skolemester her samest. Item Jørgen Høerer 1630. 1630 Frantz Høerer. 1630 Christen Klocker.« Antegnelsen kan ikke være sket ganske samtidig, da Gotlænder først 1631 blev Magister.

⁵⁾ Univ. Matrikel. Jvfr. Tillæg, Nr. 1.

November samme Aar maatte Vordingborg Skole finde sig i, at dens Sangkor forstærkedes med de bekjendte »Slagelse Sangere«, da Enkedronning Sofies Lig førtes gennem Byen paa Vejen fra Nykjøbing Slot til Gravkapellet i Roskilde. Herom har Gottlænder indført følgende Poster i sin Regnskabsbog: »Den 24de November 1631 blev der i Skolen udbyttet Papir til Materiebøger, Skrivebøger og Sangbøger. Item blev to Bøger Papir forbrugt til at addictere Slauelse Skoles Disciple latinske Ligsange paa, at vi alle kunde have ens Sang at synge for Dronning. Majestæts Lig, der det kom her igjennem. Samme Tid, der Slauelse Skoles Disciple (som her mødte at tage mod Hendes Majestæts Lig) ikke kunde faa Lossement her i Byen, uden nogle faa, for den store Forsamlings Skyld, lod jeg kjøbe Mad og Øl til dennem, og lod det opføre i Skolen. Paa samme Øl og Mad at betale resterede 3 ŷ , hvilke jeg med det andet maatte betale [Kjøbmand] Jens Lund paa deres Vegne«.

En som det synes mindre ærefuld Sag for M. Søren Povlsen var den Trætte, han — uvist i hvad Anledning — 1632 havde med Rektoren i Nykjøbing paa Falster, Jørgen Christiansen Flensborg, eftersom den førte til, at den vordingborgske Skolemester gav sin falsterske Embedsbroder en Dragt Prygl. Da han imidlertid siden søgte at gjøre godt og afbede, hvad han i Hidsighed havde forbrudt, fik Sagen ingen videre ubehagelige Følger for ham ¹⁾. Heller

¹⁾ Vi kjende ikke videre til Sagen, end hvad den fynske Biskop Hans Michelsen anfører i sin Dagbog under 29de Juni 1632: »Ludirector Orthingburgensis accessit ad me purgaturus se ob ludirectorem Nicopiensem verberibus exceptum. Delicti veniam petiit dimisse reconciliatus M. Laurentio (Sognepræsten i Nykjøbing) et Rectori. Ego, quia ipsum nemo damnavit, neque condemnare volui«. (Saml til Fyns Hist. og Topografi VII, 48. Im. Barfod, Den falsterske Gejstligheds Personalhist. I, 61). Den nævnte Jørgen Christiansen Flensborg var senere (1639—49) Rektor i Vordingborg. J. E. Suhr formoder (Smaaskrifter II, 56), at Enkedronningens Ligfærd kan have givet Anledning til Striden, da Nykjøbing Skoles Rektor og Disciple ventelig have fulgt Liget til Vordingborg.

ikke synes den at have øvet nogen uheldig Indflydelse paa det almindelige Omdømme om ham, — i hine Tider tog man ikke sligt saa nøje ¹⁾).

Under sit Ophold i Vordingborg begyndte M. Søren Povlsen den Sysse med den danske Rimekunst, som siden har gjort hans Navn bekjendt og æret blandt Venner af det danske Sprog og Digtekunsten. Han omtaler selv, at han ved Læsning af tyske og hollandske Rim og ved Studium af fremmede Skrifter vedrørende Prosodien eller Rimekunsten først begyndte ret at faa Øjnene op for de formelle Mangler, som fandtes ved de fleste danske digteriske Arbejder. Det kan neppe heller være andet, end at det saa at sige daglige Samkvem, som han havde med en Diger som Arrebo, maa have indeholdt en Tilskyndelse for ham til at sysle med disse Emner, selv om det nok er sandsynligt, at han med en vis Skinsyge har betragtet sin Sognepræst, der ikke blot var hans foresatte i Skolen og Kirken, men ogsaa langt overgik ham i virkelig digterisk Begavelse. I alt Fald tyder den Kritik, som Søren Povlsen senere indførte i sin »Rimekunst« over flere af Arrebos Vers, paa noget saadant ²⁾. Selv beretter han om sine egne literære Sysler følgende: »Der jeg blev til Skolemester i Oringborgs Skole forordnet Ao. 1627, i otte Aar siden at være, da componerede jeg undertiden selv nu danske Sange, nu danske Vers eller Rim, undertiden tilholdt jeg mine Disciple sig derudi efter Kunsten at øve; hvilket meget vel befaldt den højærværdige Hr. Biskop, D. Hans Resen, naar han i Skolen visiterede. Og efterdi han paa saadant selv god Kundskab havde (som er af hans componerede Sange, saa og andre hans skjønne Rim noksom at erfare), da fornåm han, at jeg mig ogsaa paa saadant

¹⁾ En Julesang tilegnet »M. Søffren Povelsøn, Skolemester« og andre Honoratiøres i Vordingborg, af J. H. D., findes omtalt i mit Skrift, And. Chr. Arrebos Levnet og Skr. I, 210 Not. 45.

²⁾ And. Chr. Arrebos Levnet og Skr. I, 228—9.

maadelig forstod, hvorfor jeg maatte ham mundtlig Rede gjøre for alt det, som jeg om den Sag ret vide kunde, og der han fornåm, at den Ting var mig maadelig vel bekjendt, da begjærede han det af mig, at jeg med første Lejlighed vilde noget rigteligen om den Materie sammenskrive, saa vidt som jeg den Sag forstod, og jeg vilde saa lade ham det se. Hvorpaa jeg da ogsaa strax noget anfangede, Ao. 1633. Helst trængte han derpaa, der jeg i hans egen Nærværelse fra Oringborgs Skole aftakkede, og hand mig for min Flittighed betakkede og berømmede, Ao 1635¹⁾. Som Prøve paa Mester Søren Povlsens danske Vers kunne vi anføre et, der knytter sig til Vordingborg, nemlig det han skrev i Anledning af den ny Lensmands, Hr. Frederik Reetz's, Bryllup den 22de Juni 1634 med Jomfru Sofie Høg:

Her Friderich Rets

Anagramma eller Bogstaffvexel:

Her er Christi Fred.

Dend beste Ting, der jeg affveed,
 Som kand begieris, det er Fred;
 Det lære vi aff Christi Seed,
 Hand ynskede Discipler Fred.
 GUD hår mig ocsaa nu bereed
 Indvortis oc udvortis Fred;
 Thi hos mig, Her er Christi Fred,
 Med GUD i min Samvittighed,
 Oc hos mig, Her er Christi Fred,
 Med Kongen, Offver-Øffrighed,
 Oc hos mig, Her er Christi Fred,
 Med Jæffninger i llige Leed,
 Oc hos mig, Her er Christi Fred,
 Mod Undersaatte med beskeed;
 GUD giff mig stedtze saadan Fred
 At nyde her, mens jeg er ved,
 Oc siden nyde fulde Fred
 Hos Fredens Først' i Evighed²⁾.

¹⁾ Prosodia Danica. Til Læseren.

²⁾ Prosodia Danica, S. 482—83.

I den nævnte Frederik Reetz, der 1632 efterfulgte Palle Rosenkrands som Lensmand paa Vordingborg Slot, synes M. Søren Povlsen at have fundet en Velynder, hvem det vistnok kan tilskrives, at han den 23de August 1634 fik kongelig »Bevilling at maa accepteres til hvilket Kald han lovligen efter Ordinansen og Forordningerne kaldet bliver«¹⁾, — en Bevilling, der dog ikke betydede saa særdeles meget, da Menighederne eller Patronerne havde Kaldsretten, og ofte ikke toge mere Hensyn til en saadan Hensstilling, end de selv vilde. Mere betydede maaske den velvillige Omhu, som Frederik Reetz og Frue viste M. Søren Povlsen, da han var saa uheldig at falde og brække sit Ben, saa han i nogen Tid maatte ligge under Bartskjærs Haand. I alt Fald mindedes han siden med Taknemmelighed deres Godhed imod ham og omtalte den med Berømmelse²⁾. Ligeledes fik han et godt Vidnesbyrd af Lensmanden om sit Levned og Forhold, da han, skjønt endnu ubefordret, den 9de Juni 1635 nedlagde sit Skolemesterembede, der ikke syntes at føre til noget. Ogsaa hans Sognepræst, M. Anders Christensen Arrebo, meddelte ham efter Biskoppens Befaling et hæderligt Skudsmaal for Guds frygt og Flid³⁾.

Det var egentlig M. Søren Povlsens Tanke, at han vilde drage til Tydskland for at udvide sine Kundskaber; men Krigsurolighederne afskrækkede ham, saa han nøjedes med at begive sig til Kjøbenhavn, hvor han især lagde sig efter Mathematik og Hebraisk. I sine tidligere omtalte Bemærkninger om sin Syssel med Rimekunsten siger han, at han under sit Ophold i Kjøbenhavn oftere kom til Biskop Resen, som stadig opmuntrede ham til at gaa videre i hans Bestræbelser for at give fastere Regler for den digteriske Form, men at hans andre Studier ikke tillod ham

¹⁾ Sjælandske Registre Nr. 19, Fol. 279.

²⁾ I Dedicationen i Synopsis prosod. Dan. (1650).

³⁾ Se Tillæg, Nr. 1.

paa denne Tid at bringe noget til Ende i denne Materie. Rimeligvis har han under sit Otium endnu engang besøgt sin fjerne Fødestavn, hvor hans Fader endnu var i Live og nok kunde trænge til Trøst af Sønnen, da han i sin Alderdom levede under meget ulykkelige Forhold i sit andet Ægteskab. Forøvrigt har M. Søren under sit Ophold i Kjøbenhavn sikkert ogsaa erhvervet theologisk Attestats, som ved kgl. Forordning af 7de November 1629 var bleven paabudt som Betingelse for Adgang til Præsteembedet, og det saa meget mere som det ved et Kongebrev af 18de Oktober 1636 var slaaet fast, at de, som havde erhvervet Magistergraden, og som hidtil havde været betragtede som fritagne for den nævnte Attestats, ogsaa skulde være pligtige til at underkaste sig den theologiske Examen¹⁾.

Efter to Aars Ventetid lykkedes det da endelig M. Søren Povlsen den 2den April 1637 at blive kaldet af Borgmester og Raad til Sognepræst i Slangerup (og Uvelse), hvorpaa han, efter at have aflagt Troskabseden for den kgl. Lensmand paa Frederiksborg, Frederik Urne, den 21de April 1637 blev ordineret af Biskop Hans Povlsen Resen. Den gamle Biskop var ved Podagra bunden til sin Stol, hvorfor Ordinationen foregik i Bispens Stue²⁾. Ventelig havde, som M. Søren Povlsen selv antyder, den tidligere omtalte kgl. Anbefaling til Præsteembede fremmet hans Befordring, da Slangeruperne af Erfaring vidste, at Kongen undertiden kunde tage den Sag alvorligt nok. Den Gang kaldet nemlig forrige Gang havde været ledigt, havde Kongen anmodet dem om at kalde Hr. Villads Andersen (Aalborg), der i sin Tid havde været kgl. Kantor, og da de under Foregivende, at han ikke var lærd nok, havde

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. II, 622—3. 631. I sit Vita siger M. Søren Povlsen, at han blev kaldet til Slangerup «testimonio privati Præceptoris, Universitatis [o: test. publ.], Attestationis, ut et literis Regiis [vístnok det tidligere omtalte af 23. Avg. 1634] stipatus» (Tillæg, Nr. 1).

²⁾ Se Tillæg Nr. 1.

søgt at slippe derfra, havde Kongen den 16de Oktober 1629 tilskrevet den ovennævnte Lensmand, Frederik Urne, som følger: »Vi bede dig og ville, at du nærværende Hr. Villads Andersen til Sognepræst udi vor Kjøbsted Slangerup . . . forordner, og hvilke af Borgerne sammesteds hannem sige ikke lærd nok at være, de skulle sig til vort Slot Frederiksborg forføje, og der udi vor egen Nærværelse demonstrere, hvad Skjel de dertil vide, saa og hvad de selv af Religionen forstaa¹⁾. Ventelig ønskede de gode Slangerupere ikke nok en Gang at blive indbudte til saadan en Overhøring.

Næsten samtidig med M. Søren Povlsens Kaldelse til Sognepræst i Slangerup blev hans fleraarige Medarbejder ved Vordingborg Skole, Frants Lavritsen (Balderup), kaldet til Sognekapellan sammesteds, og han viede den 25de April 1638 Mester Søren til Formandens, Hr. Villads Andersens Enke, Kirstine Nielsdatter. Hun havde været gift i 18 Aar med Formanden, med hvem hun havde en Datter, Kirstine Villadsdatter, der døde ugift; med M. Søren Povlsen synes hun ingen Børn at have haft²⁾. — Den nævnte Hr. Frants Lavritsen blev endnu i Aaret 1638 kaldet til Sognepræst i i Kregome og Vinderød. Siden var der mange skiftende Kapellaner i Slangerup i M. Søren Povlsens Tid. Nogle af dem ville vi senere komme til at omtale. Om deres Stilling kan det bemærkes, at ligesom Sognepræsten vistnok havde den afgjørende Indflydelse paa Valget af dem, saaledes stode de i et Forhold til ham ikke meget forskjelligt fra det, personelle Kapellaner ellers indtog, idet han holdt dem med Kost og Løn. Som Særindtægt havde de hele Offeret af Annexet Uvelse, hvor de vistnok ogsaa om ikke udelukkende saa dog ganske overvejende have forrettet

¹⁾ Molbech, Kong Christian IV's egenh. Breve S. 370.

²⁾ Se Tillæg, Nr. 1. Pontopp. Marm. Dan. II, 302. Den paa sidstnævnte Sted begaaede Fejl, at M. Søren Povlsen gjøres til sin Formands Svigersøn, er siden gjentaget i forskjellige nyere Skrifter.

Kirketjenesten, medens Sognepræsten skulde afgive Befordring for dem paa deres Rejser til Annexet¹⁾.

Slangerup, hvor M. Søren Povlsen tilbragte den øvrige Del af sit Liv, var den Gang endnu en Kjøbsted, hvorfor Sognepræsten her 1638 og 1653 deltog i Valget af Sjællands Biskop²⁾, men det var rigtignok den ringeste af Sjællands Kjøbsteder³⁾, og man mærker nok, at den ikke har været sønderlig anset, naar man læser følgende Skildring af den, som M. Søren Povlsen selv har givet i Form af en Prøve paa en »dactylisk Sonnet«:

Om Slangerup.

Slangerup, paltet udvortis vel seer,
 Mange Ting præctig' i hende dog ere,
 Huilcke Gud giffver (foruden hans Lære),
 Derfor indvortis hun praler oc leer;
 Agre oc Enge, med andet sligt meer,
 Herlig her ligge, som stedtze os nære:
 Faarene Ulden til Klæder frembære,
 Stude her fødiz, oc Kiørene fleer:
 Kornet her Aarlig oc Kiærnefuldt blifver,
 Aalden oc Skouen os rundelig gifver,
 Vandet fremsender os Fiske paa Fad,
 Intet os mangler, huer daglig her haffver
 Klæder oc Føde med andre Guds Gaffver.
 Derfor bør ingen at laste dend Stad⁴⁾.

Præstens udvortes Stilling synes just ikke at have været meget glimrende. I alt Fald se vi, at han søgte og fik Tillæg til sin tarvelige Løn. Saaledes udgik der

¹⁾ Se Tillæg Nr. 11.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. VI, 112. 114.

³⁾ I »Dansk Kjøbstadblad« (redig. af Jul. Schytte) 1875 findes en gennem flere Numere fortsat Artikel af C. E. Secher med Titel »Slangerup i gamle Dage«, hvori ogsaa en kort Biografi af Søren Povlsen Gotlænder, der dog kun indeholder det andensteds fra bekjendte. I Bladet »Ude og hjemme«, 1ste Aarg. Nr. 4 findes en historisk Artikel om Slangerup Kirke af F. R. Friis, med et Billede af Kirken (af Herholdt). I Thottske Saml. 1390 4to haves en Samling Dokumenter om Slangerup i Zwergius's Afskrift.

⁴⁾ Prosodia Danica, S. 501.

den 27de Oktober 1641 følgende kgl. Befaling til Lensmanden paa Frederiksborg, Kronborg og Abrahamstrup, Hans Ulrik (Gyldenløve): »Vid, at os elskelige M. Søren Povlsen, Sognepræst i Slangerup, giver til Kjende, hvorledes hans Kald skal være saa ringe, at han deraf ikke kan have sin nødtørftige Underholdning, underdanigst derfor begjærendes, vi ham den første Tiende, som næst ved Slangerup falder, vilde for Fæste og sædvanlig Afgift forunde. Thi bede vi dig og ville, at du lader ham bekomme den første Kronens eller Kirketiende, som næst ved Slangerup falder, for billig Fæste og aarlig Afgift¹⁾. Formodentlig var det dette Tilsagn, som indfriedes, da M. Søren Povlsen den 13de Maj 1647 fik kgl. Konfirmats paa Kongens og Kronens Anpart i Tienden af Jørlunde Sogn for sig og sin Hustru i deres Levetid; dog forbeholdt Kongen sig selv at bruge samme Tiende, om han blev til Sinds at gjøre det²⁾. Hertil kan føjes, at M. Søren Povlsen, Sognepræst i Slangerup, den 24de April 1649 for sig og Efterfølgere i Embedet fik kongelig Bevilling paa at nyde en aarlig Afgift paa 1 Pund Rug og 1 Pund Byg af det saakaldte Sternbergs Gods i Slangerup, hvilken Nydelse var bleven bestridt af Borgmester Falk Olsen sammesteds³⁾.

Sit Arbejde i den danske Prosodi fortsatte M. Søren Povlsen efter Lejlighed. I Begyndelsen han kom til Slangerup, kunde han dog ikke faa Tid til at gjøre videre derved, skjønt Biskop Resen ikke undlod at minde ham derom og før sin Død (1638) gennemgik og bifaldt, hvad der var udarbejdet deraf. Om Arbejdets videre Gang for-

1) Sjælandske Tegnelser XXVII, 205. Et saakaldet Eteostichon af M. Søren Povlsen til den nævnte Hans Ulrik Gyldenløve og Regitze Grubbe, netop fra Aaret 1641, findes i Prosodia dan. S. 583.

2) Sjælandske Registre Nr. 21, Fol. 664.

3) Sjælandske Registre Nr. 22, Fol. 167—8. Om Oprindelsen til det nævnte Gods se det som Tillæg Nr. 9 meddelte Brev af 6. Marts 1574.

tæller Forfatteren: »Der den højærværdige, nu salige Mand, D. Jesper Brochmand, blev til det bispelige Embede efter ham (Resen) kaldet, da lod jeg ham noget af saadant forstaa, hvilket var ham meget behageligt; og efterdi jeg lod mig derhos formærke, at der mange store Fauter i vores Kirkesange vare begaaede, som jeg strax beviste, og jeg derhos foregav, at saadant kunde vel hjælpes og efter Melodien og Prosodien corrigeres, dersom noget derved var at erlange: da var den sl. Mand det strax mundtlig af mig begjærendes, at jeg vilde nogle Sange saaledes corrigere og ham dem tilskikke, og jeg vilde levere ham Prosodiam Danicam, som jeg med mig havde og da var nogenlunde fuldfærdiget — som jeg og gjorde — at saadant kunde til Hove blive andraget. Noget derefter skrev han mig til derom saaledes«:

„Reverende & Clarissime vir, Dn. M. Severine, eftersom I har talet med mig tilforn om nogle Psalmer af dem, der synges i Kirkerne, at igjennemse, hvor de kunde mangle udi Stavelserne og andet, saa sender jeg nu eder en Psalmebog, notoret med et X hos hver Psalme, som jeg vilde at igjennemses, og naarsomhelst I have dem igjennemset, I da vilde have Umage at sende dem ud til mig, saa vil jeg befitte mig paa, at samme Psalmer af Kongens Kapelmester kunde blive udsatte paa 4 eller 5 Voces og siden komme i Trykken. Hermed gjør I baade Gud og Mennesker en Velbehagelighed. Befalendes Eder Gud. Kjøbenhavn den 21. Dec. Ao. 1641.
Jesper Brochmand D. Egen Haand“.

»Denne hans Begjæring blev af mig strax efterkommet, det snarest muligt var, og saa leverede jeg ham samme Sange i Hænder, ret efter Melodien og Prosodien corrigerede, hvilke ham meget vel befaldt, og lod han strax i min Nærværelse sl. Jacob Ørn (da Kgl. Maj.s Kapelmester) til sig kalde og lod ham sin-Mening om al Ting forstaa. Og efterdi samme Sange sl. Jacob Ørn ogsaa vel behagede, da anlovede han, at dersom jeg vilde den ganske Psalmebog saaledes hjælpe og corrigere, som da begyndt var, da vilde

han dem paa 4 Stemmer udsætte og derhos en Generalbas beskikke; thi naar de vare saaledes fuldkommelig corri- gere, da havde man ikke behov nogen Variation i de andre Sangvers at gjøre, anderledes end som i det første fandtes, som sl. Mogens Pedersen ¹⁾ maatte gjøre med de ucorrigerede Sange. Thi naar Stemmerne vare fuldkommen gjorte til eet corri- geredet Sangvers, saa vare de ogsaa til alle de andre corri- gerede ret gjorte. Hvorfor jeg mig strax samme Arbejde paatog, og har jeg saaledes i tvende efterfølgende Aar alle de Sange corri- geredet, som i den forbedrede Psalmebog da fandtes, til hvilke Melodierne vare bekjendte, eller og de kunde til lutherske Melodier hen- føres (som vare efter ufine Sanges Toner og Melodier gjorte). Og har jeg dem corri- geredet, hvad 1. Rythmos eller Rimslutninger, 2. Numerum syllabarum eller Stavelsernes Tal, 3. Quantitates syllabarum eller Stavelsernes Ordmaal, 4. Genera carminum eller danske Verses Art og Slags, sig belanger. Men der den sl. Mand mine prosodiske Con- cepter igjennemlæst havde, da hjemsendte han mig dem, og mig derom saaledes tilskrev:

„Reverende, Clarissime & Religiosissime vir, Dn. M. Seve- rine! Librum tuum remitto, qui adeo mihi placet et probatur, ut ingenue testor, te in publica commoda peccare, si hoc non agas, ut sine morâ publicis exscribatur typis. Vale, Deo vive, atqve Ecclesiæ Scholæqve prodesse perge. Hafniæ 16. April. 1642. Qui te tuo merito amat

C. E. Brochmand D. m. m.“

»Og efterdi jeg forhaabedes, at den hele danske cor- rigerede Psalmebog skulde blevet paa 4 Stemmer med sin Generalbas betimeligen efter Løfte udsat, helst efterdi jeg siden hos sl. Jacob Ørn selv saa' Ao. 1645 en stor Del af de Sange, som jeg først efter sl. Brochmands Begjæring corri- geredet havde, at de saaledes udsatte vare, hvilke han sagde sig da meget at bruge (hvilke ogsaa uden Tvivl efter

¹⁾ Havde tidligere været kgl. Kapelmester.

ham findes og bruges), og han det da anlovede, at alle de andre skulde snart efterfølge, hvorom han mig og tilskrev, at al Ting var da hardtad klart, den 22. Decemb. 1647, da blev denne store Prosodia hos mig beliggendes, thi jeg formente, at jeg vilde lade den samt med Psalmebogen for Dagen komme, efterdi i den ere adskillige Exempler af de ucorrigerede Psalmer indførte, dermed deres Uordentlighed imod deres rette Melodier og Prosodiam at bevise: og Exempler af de corrigerede Psalmer, dermed deres Skikkelighed efter deres Melodier og Prosodiam at vise og oplyse. — Og efterdi denne store Prosodia Danica ikke saa hastig for Dagen kom, som mange forventede (som mit Forsæt udspurgte), og jeg selv formodede at skulle ske, da vare nogle det paa de Tider af mig begjærendes, at jeg dog imidlertid vilde lade noget om den Materie udgaa, at man kunde efter den Tid noget vist for sig have, hvorefter man sig i saadan Ting rette kunde. Derfor uddrog jeg en Synopsin Prosodiæ Danicæ af denne store og lod den i Trykken komme 1650^a 1).

Man kunde formode, at M. Søren Povlsen har haft endnu en anden Grund til netop paa den Tid at bringe noget af sit Arbejde for Lyset, nemlig den at M. Hans Michelsen Ravn i Slagelse Aaret iforvejen havde offentliggjort sin Rythmologia Danica, der ogsaa fremtraadte som en Del af et større Værk, som endnu hvilede i Haandskrift²⁾. Ravns Arbejde var paa Latin, Søren Povlsen havde skrevet paa Dansk og kunde mulig derfor smigre sig med det Haab, at hans Skrift, naar han ilede med at bringe det frem, vilde blive mere benyttet af Danske, som ønskede at lære Digttekunstens Theori at kjende. Nok er det, han fik endelig fremlagt en Prøve af det Arbejde, der nu i mindst sexten Aar havde sysselsat ham. Den har følgende Titel:

1) Fortalen til Prosodia Danica, 1671.

2) Se min Afhandling om M. Hans Michelsen Ravn i Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 535 flg.

Synopsis Prosodiæ Danicæ. Eller, En kort Extract aff Riimkunsten, befattendis i sig, det fornæmste, som er fornøden at vidis, om dend rette Maade oc Maneering, gode oc skickelige Danske Vers eller Riim at giøre. Sammenkreffuen aff Severin Pauelsen Gotlender, Sognepræst i Slangstrup. Prentet til Kiøbenhaffn hos Georg Lamprect, Paa Jochim Moltkens egen Bekostning. Aar 1650. (117 Sider i 8vo foruden Fortalerne ¹).

Paa Titelbladet staar endvidere følgende Vers, som Forfatteren aabenbart maa have syntes godt om, da han oftere kommer tilbage dertil:

Til Læseren.

Jeg beder dig, vils mig dend Mand,
Som alle vel befalde kand,
Hør vel til, Nemo heder hand,
Oc Nusquam er hans Fødeland;
Du derfor ick dømme maa,
Før du kand Sagen ræt forstaa,
Læs alt tilforn med Actsomhed,
Døm siden, dog med god beskeed.

Skriftet er tilegnet Forfatterens tidligere omtalte Velnynder, Rigsraad Hr. Frederik Reetz til Tygestrup, Lensmand paa Vordingborg Slot, og dennes Hustru, Fru Sofie Høeg. Det er ledsaget af latinske Digte til Forfatteren af Professor Thomas Bang og Hr. Frants Pedersen Fersløv, Sognepræst i Ferslev og Vellerup ²). Den sidste nævner sig som Forfatterens Svoger (affinis); ventelig har han da været gift med en Søster til M. Søren Povlsens Hustru. Thomas Bang, der nærrede en levende Interesse for den Art Studier, som her havde sysselsat Forfatteren, giver i sit Digt en lille Udsigt over de tidligere Arbejder i samme Retning, naar han bl. a. synger til Forfatterens Pris:

¹) I Katalogen over den Kallske Mnskr. Saml. Nr. 391. 4to, anføres: S. Gullænders Synopsis Prosodiæ Danicæ. Det er dog kun en Afskrift, Zwergius har taget af den trykte Bog.

²) Jvfr. Ny kirkehists. Saml. I, 507. 509.

..... Cautà Boreæ sic mente politum
 Artis opus das: ars ubi rara fuit. Labor ausis
 Unius excluderat primis, qui voce Fionum
 Erudiit sacros cœtus¹). Hunc editor Artis
 Corvinus sequitur: nostràs quem Musa secundum
 Artificem culti celebrat Rythmi. Novus Atlas
 Succolas metricæ moll. Te Dana Thalia
 Læta canit, laudesque tuas gens sera loquetur.
 Blandiculis et ridens amplexabitur ulnis
 In patriò genitum Parnasso gloria fœtum.

Vi fremhæve saa meget mere denne Omtale af Gotlænders Forgjængere i Fremstillingen af Versekunstens Theori, som denne selv forbigaar dem med Tavshed. I Fortællingen til Læseren siger han om sine egne Planer: »Dersom jeg fornemmer, at denne ringe Composition den gunstige Læser vel befalder, da skal med Guds Hjælp, om Gud vil give Liv og Karskhed, en forbedret Prosodia Danica med de corrigerede danske Psalmer (om de maa blive privilegerede) og anden dansk Poeteri, som jeg en Del haver fuldfærdiget, og en Del haver endnu under Hænder, med første Lejlighed fremkomme«. Det gik imidlertid ikke, som Forfatteren havde haabet; denne lille »Extract af Rimekunsten« fandt vel Kjøbere og Læsere, men »den corrigerede Psalmebog«, som han havde anvendt saa megen Flid paa, var der snart ingen, der spurgte om. Trykningsomkostningerne skræmmede Forlæggerne, da det forønskede kongelige Privilegium (ventelig paa Eneret som Kirkepsalmebog) nok heller ikke kunde opnaas. Dermed blev Udgivelsen af Gotlænders større Prosodi ogsaa forhalet. Først hart mod Enden af sine Levedage kom han igjen tilbage til disse Arbejder. Vi vende os da indtil videre til hans andre Livsforhold.

¹) Peder Jensen Roskilde, Præst i Vester-Hæsingø i Fyn. (Se Nyerup og Rahbek, Bidrag til den danske Digttekunst's Hist. II, Fort. S. V ff.). Det som det synes originale Hdskr. af hans metriske Værk findes i Univ.-Bibl., Addit. 472. 4to.

Ifølge Indskriften paa M. Søren Povlsens Ligsten blev han 1654 valgt til Provst i Liunge Herred ¹⁾. Herved er dog at mærke, at han kalder sig selv kun Viceprovst over det nævnte Herred, i en Sag, han den 27de November 1655 som Sættedommer paakjendte mellem Lensmand Niels Banner paa Abrahamstrup og Hr. Jakob Thagesen, Præst i Gjerlev og Draaby samt Provst i Horns Herred ²⁾. Senere forekommer han dog som virkelig Provst og var det indtil sin Død.

Med Kapellanen i Slingerup havde M. Søren 1656 en ubehagelig Sag, som vi dog kun kjende af følgende Beretning om Forhandlinger paa Roskilde Efteraarlandemode (Synodus Dionysiana) samme Aar:

Hr. Niels Hansen Brygger, Kapellan i Slingerup, var indstævnet af M. Søren Gotlænder, Sognepræst der sammesteds, som gav hannem Sag: 1. for Drukkenskab, hvorpaa han havde 22 Vidner. 2. for Fortalelse, at han havde paa adskillige Steder skjældet hannem for en trættefuld Mand, gjerrig og karrig, der havde, som der mentes, sultet sin forrige Kapellan, Hr. Anders ³⁾, ihjel; og havde lagt disse Ord dertil, quia non parasti (?), occidisti. 3. for han havde overskjældet hannem paa Prædikestolen og kaldet hannem en falsk og løgnagtig Profet. Hvortil Hr. Niels svarede, at han vel engang havde indført den Historie om en gammel Profet i sin Prædiken, som bedrog den unge Profet i Bethel og løj for hannem ⁴⁾, „om I nu tænker, jeg mente eder dermed, at I skulde være den gamle og løgnagtige Profet, og jeg den unge, som blev bedragen; hvad kan jeg dertil? Jeg navngav ingen“. 4. For sin Sværge og Banden, som M. Søren beviste, at han i Byfogdens Hus havde derfor lagt i de fattiges Bøsse 1 Rdl.

¹⁾ Pontoppidan, Marmora Dan. II, 303.

²⁾ Se Tillæg Nr. 10.

³⁾ Maa vistnok være den Hr. Anders Albin, der den 22de Maj 1639 ordneredes til Kapellan i Slingerup, og som 1644 efterfulgtes af Hr. Jacob Carstensen Pal. (Ny kirkehist. Saml. I, 501. 509).

⁴⁾ Herved sigtes vistnok til 1 Kong. 13.

5. for det hellige Prædikeembedes Foragt, at han havde sagt: „Djævelen maatte være deres Præst der i Byen“. — Efter mange Vidner, som de førte paa begge Sider, vare oplæste, som varede meget længe, og efter megen Skjælden, som hørtes imidlertid, blev saa sluttet, at M. Enevold og M. Albret¹⁾ skulde gaa ud med dem og forlige dem. — Der de kom ind igjen, fik de hinanden Haand at skulle nu herefter være hinandens gode Venner, og hver skulde cassere sine Breve. Men eftersom de ikke kunde uden Forargelse blive tilsammen, skulde Hr. Niels godvilligen lægge sit Kaldsbrev fra sig foruden Dom, paa det han kunde da være Forfremmelse des nærmere en anden Sted. Hvilket han og gjorde²⁾.

At den nævnte Kapellan virkelig har vejet sin Plads, ses deraf, at Kjeld Mogensen Nørholm allerede den 27de November 1656 ordineredes til Kapellan i Slingerup³⁾. Men Striden med Hr. Niels Brygger havde dog et Efterspil. Han havde nemlig uden Sognepræstens Tilladelse benyttet Studenten Thomas Eriksen Wium, der var Huslærer hos Præsten i Jørlunde, til at prædike for sig. Dette foranledigede M. Søren Povlsen Gotlænder til i Marts 1657 at anklage den nævnte Student for det akademiske Konsistorium som den, der havde overskredet sin Berettigelse. Det nærmere erfares af følgende Beretning i Acta Consistorii for 4de April 1657:

„M. Søren Povlsen, Sognepræst og Provst udi Slingerup, havde ved en Universitetets Stævning ladet indstævne til Consistorium en Studiosum ved Navn Thomas Eriksen, som nu er Pædagogus hos Hr. Gudmand [Svendsen] udi Jørlund, fordi han havde betjent Slingerup og andre Prædikestole udi hans Provsti og ej vist hannem sine Literas attestacionis og dimissionis. M. Søren Broder, Povel Povlsen, mødte med Fuldmagt sig givne af sin Broder og fremlagde M. Søren

1) Provsterne M. Enevold Randulf i Roskilde og M. Albret Samuelsen (Schrøder) i Snesere.

2) Unøjagtig Afskrift i Ny kgl. Saml. 1171. 4to. (Kgl. Bibl.).

3) Wiberg, Alm. dansk Præstehist. III, 134.

Indlæg og andre Documenter om Klagemaalet mod Thomas Eriksen. Derimod fremlagde strax Thomas Eriksen sit Svar med Hr. Niels Bryggers Brev samt Hr. Gudmands Testimonium om sit Levnedes Forhold hos hannem, og var ellers Hr. Niels Brygger stævnet af Thomas Eriksen sin Sandhed udi samme Sag at vidne. Povel Povelsen protesterede derimod, at M. Søren var ikke stævnet til Vidne at høre; men ellers berettede Hr. Niels Brygger, at han in casu necessitatis havde begjæret det af Thomas Eriksen at prædike for sig, saa tidt han der prædikede udi Slangerup, og at Thomas Eriksen havde første Gang vist ham sin Attestation og Dimission. Povel Povelsen begjærede Kopi af Thomas Eriksens Indlæg imod M. Søren, at dertil med første Lejlighed kan svares“.

Vi skulle ikke her forfølge Retssagen i dens Enkelt-heder, men indskrænke os til den Bemærkning, at Dommen faldt den 12te September 1657, og at den lød paa, »at efterdi Thomas Eriksen Wium for hæderlig og højlærd Mand D. Hans Svane, ærværdig Bisp over Sjælands Stift, havde M. Søren Povlsen ubevisligen angivet, han da hannem her for Retten skulde erklære og afbede«, og forøvrigt incarcereres ad arbitrium Rectoris. I Henhold til denne Dom erklærede Studenten samme Dag for Retten, »at han af Ubetænksomhed havde M. Søren angivet for adskilligt, som han hannem ikke kunde overbevise, hvorfor han hannem da for Retten i bedste Maader erklærede, at han ej andet vidste med hannem, end som en ærlig og kristelig Præstemand vel egner og anstaar«¹⁾.

Ikke saa let gik en Proces, som M. Søren Povlsen havde med Grovsmed Peder Højer i Kjøbenhavn. Vi kjende rigtignok ikke Sagens Realitet, men vide kun, at Processen trak sig ud gjennem en Række Aar. Den 21de Februar 1656 blev der dømt i Sagen til Landsting (ventelig en Hjemvisningsdom) og den 25de September samme Aar ved

¹⁾ Acta. Consist. 7. Marts, 4. April, 27. Juni, 4. Juli og 12. Sept. 1657. samt Konsistoriets Kopibog V, 48—9. 100. 135. Thomas Eriksen Wium blev uden Tvivl senere Præst i Hemmet og Sønder-Vium.

Kjøbenhavns Raadstueret; over begge disse Domme tog Peder Højer Stævning til Herredagen, og M. Søren Povlsen Kontrastævning den 28de Marts 1657. Men da saa Krigen kom paa, blev der ingen Herredag holdt, og Sagen stod hen. I April 1661 finde vi M. Søren Povlsen ansøgende Regeringen om en ny Stævning til Herredagen (nu Højesteret) over sin Kontrapart¹). Men vi have ikke set Enden paa Sagen, og have heller ikke anset det Umagen værd at gjøre særdeles store Anstrængelser for at finde Rede paa disse Kjævlerier. Imidlertid kunde det formodes, at følgende Landemodssag staar i Forbindelse med den omtalte Proces, skjönt ganske vist Sammenhængen ogsaa kan være en anden. I ethvert Tilfælde giver den et nyt Bidrag til Kundskab om M. Søren Povlsens Stridbarhed. I Synod. Roskild. for 16de Juni 1658 læses nemlig, som følger:

„M. Søren Gullandsfar i Slingerup havde indstævnet Hr. Lavrits [Jørgensen], Provsten i Strøherred, for en Dom, han havde dømt imellem hannem og Frants Nielsen, Substituten i Jørlunde. Substituten var indstævnet sin Sandhed at vidne om nogen ærerørige Ord, som han skulde have hørt en Mand havde sagt om M. Søren. Substituten gav M. Søren skriftlig, hvordan han vilde vidne, men der han kom for Retten og hørte Eden oplæse, blev han forfærdet og vandt (∴ vidnede) anderledes, end han havde skrevet. M. Søren stævnede ham paa sine Fingre og paa sit Kald. Hr. Lavrits dømte, at det var en verdslig Sag at dømme paa hans Fingre, og efterdi M. Søren selv havde sagt ham til, hvordan han skulde skrive, og hans Samvittighed rørte hannem, der han skulde vidne mundtligen og agtede noget uret at være skrevet, [og han saa] vandt efter sin Samvittighed, dømte Hr. Lavrits Substituten kvit, indtil anderledes kunde bevises, at han havde vundet falsk. — De bleve forligte, og M. Søren skulde lade den Sag fare“²).

¹) Dette Andragende, hvoraf det ovenstaaende er uddraget, findes i Sjælandske Indlæg 1661 A. (i Geh.-Ark.).

²) Afskrift i Ny kgl. Saml. 1171. 4to.

Som tidligere er omtalt, var Slangstrup kun en ringe Kjøbsted, og dens Betydning formindskedes, efterhaanden som Frederikssund voxede frem af de Søboder paa Strandbakken ved Udesundby, som Slangstrup Borgere i sin Tid havde faaet kgl. Tilladelse til at anlægge som Oplagssted for Varer, der tilførtes dem ad Søvejen, men som efterhaanden blev en By for sig, der trak Moderstadens Handel til sig. Selvfølgelig fik Præsten ogsaa dette at føle ved Afgang i sine Embedsindtægter, og M. Søren Povlsen søgte derfor 1657, støttet af Borgerskabet i Slangstrup, at faa sat igjennem, at de til Ladestedet ved Udesundby udflyttede Borgere fremdeles skulde regnes som hørende til Slangstrup Sogn. Ved Henvendelse til Kongen og støttet af Lensmanden Otto Powisch lykkedes det ham ogsaa at opnaa Kongebrev herom ¹⁾. Men da det i sig selv var unaturligt, at Folk, der boede i et andet Sogn, fremdeles skulde regnes til det Sogn, de vare fraflyttede, blev det dog ikke derved, som vi senere skulle se.

Imidlertid kom Krigen med Sverig, der foreløbig bortdrog Opmærksomheden fra alt andet. Den første Afdeling af Krigen (1657—8) berørte maaske ikke Slangstrup videre. Anderledes var det med den anden Del af samme, 1658 og følgende Aar; thi da var der ikke nogen Egn af Landet, der gik fri, om end ikke alle i lige Grad hjemsøgte. M. Søren Povlsen har i sin Prosodi indstrøet en Del Vers, der udtale hans Følelser ved disse Forhold ²⁾. Enkelte af disse kunne her omtales eller anføres. Saaledes har han som Exempel paa Strophe, Antistrophe og Epodos anført et Digt, »som blev gjort, der den svenske Armé var i vores Lande Anno 1658 og 1659«. I Strophen skildrer han Landets lykkelige Tilstand før Krigen, i Antistrophen Krigens Ulykker:

¹⁾ Se Tillæg, § Nr. 11. Om Otto Powisch findes nogle Efterretninger efter utrykte Kilder i Sechers Meddelelser om Slangstrup i Dansk Kjøbstadblad 1875, S. 105—6.

²⁾ S. 497—9. 509. 524. 540. 550.

Saa Vi, Gud bedret, høre maa
 De tornende Karttouer,
 Ildspyende Musqueter, saa
 Her skiælver Høj' oc Skouer,
 Huer Mand og Quind' udplyndret er,
 Oc jagts ud, som Hunde,
 Udskattis ilde, Ja dissver,
 Slaas, pints alle stunde.

Epodos indeholder Bøn om Befrielse fra Krigens Plage :

Ach GUD forbarme dig
 Vilt du med dendne Krig
 Os endnu længer plage,
 Da maa vi plat forsage:
 Tænck paa din Miskundhed,
 Oc vær ey længer vreed,
 Meddeel os Gunst oc Naade
 Oc tuct' os, dog med maade:
 Stick ind dit blodigt Sværd,
 Før alle faa Ufærd:
 Oc giff os Ro oc Liise,
 Saa ville vi dig priise
 Oc tack' en huer for sig
 Aff Hiertet inderlig,
 De Høje med de Ringe
 Loff skulle lade klinge,
 Ja all' i dette Land
 Dreng, Pige, Quind' oc Mand,
 Vi vill' os dig til ære
 Her efter bedr' adbære.

Som Exempel paa »Quaternarii eller firelinie-Rim« anfører Forfatteren følgende fra Aaret 1659:

GUD hielp os Naadelig
 I dendne blodig Krig:
 Saa vil huer priise dig,
 Ja tiene uden Suig.

Til i det enkelte at fremstille Byen Slangerups og særlig dens Præsts Skjæbne under Krigen savne vi Midler, kun en Notits af de roskildske Landemodesforhandlinger for 10de Oktober 1660 skal her meddeles, da den yder et lille Bidrag til Slangerup Skoles Historie i Krigsaarene:

„Herman Beck, Skolemester i Slangerup, indstævnedes 4 Degne, som i disse to Aar ingen Pension havde givet. De undskyldte sig, at de selv lidet havde faaet, og kunde ej heller med det lille, de kunde kommet afsted, komme frem uden Salvegarde, som vilde have kostet dem en Del, og ingen vilde erstatte dem det. Blev henvist til Bispens Dispensation, som raader for Degnene“.

Ved denne Notits mindes vi om, at Slangerup den Gang endnu havde en Latinskole, og at M. Søren Povlsen var dennes Tilsynsmand, hvortil han vistnok godt egnede sig paa Grund af sine Erfaringer fra sit eget tidligere Skoleliv. At han i alt Fald har været stræng og paapasselig nok, maa vi efter alt, hvad vi kjende til hans Karakter, formode¹⁾. Blandt de ikke faa, tildels ret mærkelige Personligheder, der beklædte Rektorembedet i Slangerup i M. Søren Povlsens Tid, skulle vi her kun nævne den bekjendte M. Anders Bording, den betydeligste danske Digter efter Arrebo. Han var her dog kun i et Aars Tid, 1662—3²⁾.

Ved det ovenomtalte Landemøde i Roskilde den 10de Oktober 1660 havde M. Søren — som sædvanlig, kunne vi næsten sige — en Sag, denne Gang med Præsten i Ude- og Oppesundby, Hr. Kjeld Mogensen Nørholm, der, som alt tidligere er bemærket, før havde været Kapellan i Slangerup³⁾. Sagen gjaldt det ovenfor berørte vanskelige Spørgs-

1) Følgende Notits fra Synodus Dionys. Roskild. 1667 synes ogsaa at vidne derom. „En Hører af Slangerup havde stævnet Hr. Peiter af Snostrup for en Dom imellem ham og Mag. Søren Gullandsfar, Lejermaal angaaende, saa og mest Mistanke. Medens han var i Skoletjenesten, besøgte han ofte en Enke mod Mag. Søren's Forbud, som han intet agtede; hun blev frugtsommelig, vilde ej bekjende Barnefaderen. Han blev sin Bestilling kvit“. Landemodets Afgjørelse findes ikke anført i den af os her benyttede Afskrift, Ny kgl. Saml. 1171. 4.

2) Se Hundrup, Lærerstanden ved Slangerup Skole, i Program for Roskilde Kathedralskole 1871, S. 22.

3) Hans Eftermand i Slangerup Kapellani var (ifølge Wiberg) fra 1657 til 1669 Hr. Jacob Bentsen Halland, om denne findes i Synod. Roskild. 12/6 1672 følgende: „Hr. Jacob Bentsens Hustru (Apollone)

maal om de til Frederikssund udflyttede Borgere fra Slangerup. Den i Landemodesakterne indførte Beretning lyder, som følger:

„M. Søren Gullandsfar i Slangerup havde indstævnet Hr. Kjeld udi Ude-Sundby (som nu kaldes Friderichs-Sund) for han annammede de Folk, som boede i Friderichs-Sund, til sin Kirke, mod det Privilegie hannem var givet, at de Folk, som Kongen havde bevilget af Slangerup Borgere at bygge der, skulde give deres Skat til Slangerup og give Præsten i Slangerup sin Rettighed som deres Sogne-Præst. Hr. Kjeld supplicerede siden, at de Folk, som byggede i Friderichs-Sund, maatte søge til hans Kirke, efterdi det var noget nær en Mil derfra til Slangerup Kirke, og besværligt for Børn, som skulde døbes, at føre om Vinteren til Slangerup. Han fik forrige Kongebrev saa vidt forklaret, at de Folk i Friderichs-Sund skulle kjende Sogne-Præsten i Slangerup for deres rette Sogne-Præst og give hannem sin Rettighed, og siden at maa søge hvilken Kirke de ville. — Blev derpaa saa kjendt, at dersom M. Søren mente, at hannem noget afgik af hans Rettighed, at de Folk i Ude-Sundby ofrede [til] Hr. Kjeld, skulde han søge med Proces sin Rettighed af dem“.

Det varede dog ikke noget Aar, inden Landemodet atter maatte lægge sig imellem de to Præstemænd. Herom indeholder Synodalierne for 19de Juni 1661 følgende:

„M. Søren i Slangerup havde indstævnet Hr. Kjeld i Sundby, at han skulde opbaaret af Friderichs-Sund det, som hørte M. Søren til, og Hr. Kjeld skulde have skjeldet M. Søren for en Løgner, efterdi han ikke skulde overbevise hannem at være en god Svenske, som han skjeldet ham for. Blev saa omsider derpaa kjendt, at de begge skulde lovlig erklære hinanden for de Ubeqvems-Ord, de havde brugt imod hin-

af Slangerup begjærede Assistents af Præsterne i hendes Mands store Elendighed. Bispem i lige Maade intercederede for hende. Og blev hende af hannem tilsagt 6 Sldr. af Præsteenkernes Kapital. Synod. Dionys. s. A. •Hr. Jacob Bentsen, forrige Kapellan i Slangerup, maa lade udsætte Bækken for Kirkedøren•. Ifølge Acta Synod. 1676 blev der tilstaaet hans Hustru Hjælp af Kirkerne.

anden. M. Søren erklærede Hr. Kjeld saa, at han ikke anderledes kaldte hannem en Svenske, end fordi han havde handlet noget med de Svenske. Men efterdi Hr. Kjeld ikke anderledes respecterede sin Provst, men ubesindeligen skjeldede hannem for en Løgner, skal han give strax 50 Daler til de fattige Præste-Enker, som skal erlægges uden Forhalelse til Martini; og begge at entholde sig fra videre unyttig Trætte, under højeste tilbørlig Straf. Hvad M. Søren's Rigtighed skal være af de Slangstrup Borgere, som bo i Friderichs-Sund, formodes Otte [Powisch] at handle dennem imellem, al videre Tvistighed at forhindre, og naar M. Søren den bekommer, da stande dem, som bo udi Friderichs-Sund eller udi Sundby, [frit for] at gaa til hvilken Kirke de ville og lade sig betjene i deres Saligheds Sag, efter Kongens Brev¹⁾“.

Da Beboerne i Frederikssund uagtet den trufne Afgjørelse vægrede sig ved at yde Sognepræsten i Slangstrup den ham tilkommende Rettighed, sagsøgte denne dem og opnaaede den 17de September 1666 Højesteretsdom for, at de fremdeles skulde agtes som henhørende under Slangstrup Sogn. Men dermed var Striden dog ikke til Ende, hvad bedst ses deraf, at M. Søren Povlsens Eftermand, Thomas Kingo, 1675 klagede til Kongen over, at Beboerne af Frederikssund ikke vilde erkjende ham som deres Sognepræst²⁾.

Da den ovennævnte Præst i Ude- og Oppesundby, Hr. Kjeld Mogensen, 1663 havde forset sig ved at vie en fraskilt Kone, og dette i den Grad blev gjort ham til Brøde, at hans Afsættelse fra Præsteembedet syntes nær forestaaende, tog den ulykkelige Mand sig Sagen saa nær, at han gik fra Forstanden. Som hans Provst fik M. Søren Povlsen i den Anledning en Del at gjøre med ham, hvorom vi dog nøjes med at henvise til hans karakteristiske Indberetning af 13de September 1664 til Ærkebiskop Svane, der skal meddeles i Tillæget tillige med en Række andre

¹⁾ Afskrift i Ny kgl. Saml. 1171. 4to.

²⁾ Heiberg, Thomas Kingo, S. 21, Not.

Aktstykker, der nærmere oplyse de bedrøvelige Forhold i Ude- og Oppesundby i disse Aar¹⁾.

Skjønt Læseren ventelig har faaet nok af M. Søren Povlsen Gotlænders Stridigheder, byder dog den historiske Troskab at føje endnu een til den øvrige lange Række, idet vi nemlig i de roskildske Landemodesforhandlinger af 25de Juni 1663 have fundet følgende Beretning:

„M. Søren i Slangerup var citeret af forrige Tolder Rasmus Hansen, da boendes i Slangerup, for nogen ærerørig Ord, de havde paa begge Sider ladet falde imod hinanden udi en Trætte for et Plankeværk, Rasmus Hansen havde ladet afbryde imellem hannem og M. Søren Have og opsat et andet ulovligt Gjerde, hvorover M. Søren haver faaet stor Skade. Sagen haver været til Landsting. Landsdommeren haver dømt, de skulde erklære hinanden²⁾ paa sine tilbørlige Steder. Derpaa stævnedes Rasmus Hansen M. Søren for Provsten i Snostrup³⁾. M. Søren mødte ikke. Stævnedes hannem derfor til Landemode. De bleve der og forligte efter Landsdommers Dom, sub poena reclamationis 50 Rdl. til de fattige“.

Den 10de April 1665 opnaaede Slangeruperen Thomas Kingo, daværende Kapellan i Kirke-Helsing og Drøsselbjerg, efter indgiven Ansøgning kongeligt Tilsagn om, at hvis han overlevede Sognepræsten i Slangerup, skulde han blive dennes Eftermand. I sit Andragende havde Kingo støttet sig til, at bemeldte Sognepræst var »en bedaget og svag Mand⁴⁾«. Saa meget er vist, at M. Søren Povlsen var 66 Aar gammel. Det maa derfor forundre os at erfare, at han i samme Aar indgik nyt Ægteskab. Hans første Hustrues Dødsaar kjende vi ikke, kunne altsaa heller ikke afgjøre, hvor længe han har været Enkemand. Men 17de

¹⁾ Se Tillæg, Nr. 12.

²⁾ D. e. give hinanden Æreserklæringer.

³⁾ Da M. Søren Povlsen selv var Provst i Ljunge-Frederiksborg Herred, søgtes han ved denne, som ved andre Lejligheder for Provsten i Ølstykke Herred.

⁴⁾ Kirkehist. Saml. II, 590—1.

Søndag efter Trinitatis (o: 17de Sept.) 1665 blev han viet til Præsteenken Sofie Olufsdatter fra Skjævinge¹⁾. Hun var født 1622 og var en Datter af Hr. Oluf Christensen, Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Roskilde († 1666) og havde uden Tvivl tidligere været gift med Hr. Lavrits Jørgensen, Præst i Skjævinge og Gjørløse, samt Provst i Strø Herred, der var død 1663 — den samme, med hvem M. Søren Povlsen 1658 havde haft Sag for Roskilde Landemode²⁾. — Nogle Aar efter Ægteskabets Indgaaelse oprettede Ægtefolkene følgende gjensidige Testamente:

Eftersom jeg Severin Povlsen Gotlænder, Sognepræst i Slangerup, og min Hustru Sofie Olufsdatter ere for nogle Aar siden kommen i Ægteskab og ere paa begge Sider uden Livsarvinger: vi kunne os ikke heller paa nogen af Siderne for Alderdom Skyld nogen Livsarving forvente: da efterdi vi have paa begge Sider alle Udarvinger, af hvilke somme ere udi et andet Kongerige, og mange af de nærværende ere saa vedtørvende, at de ofte have haft og endnu have af kristelig Kjærlighed daglig Hjælp af os, og vi ikke kunne os enten i Alderdom eller Sygdom af dem nogen Hjælp formode; men dersom nogen af os ved Døden bortgik, da skulde vores ringe Formue ikke aleneste blive ilde omrevet og omkast og af uforstandige Vurderingsfolk slet og ringe skatteret; men vi skulde endogsaa maaske ringe Tak af Arvingerne bekomme, enten fordi at der var ikke mere til Bedste efter os, eller og det var ikke saa herligt, som de havde sig formodet, for hvilket vi dog selv havde haft Umage og ikke meget arvet, men meget mere lidt stor Skade paa nogle 100 Dlr. hos en Del af Arvingerne: Da have vi imellem hverandre paa Ed. Kgl. Maj.s naadigste Behag saaledes sluttet for den oprigtige Ægteskabskjærligheds Pligtes Skyld, som vi have hinanden bevist, allermost i Sygdom og anden Besværlighed, at vi ville hinanden alt det, som vi ejer,

¹⁾ Se Zwergius's Notits mod Slutningen af Tillæg Nr. 1.

²⁾ Se foran S. 32. Jvfr. Marmora Dan. II, 303. Wiberg, Alm. dansk Præstehist. III, 103.

saaledes testamentere, og i levende Live hinanden saaledes overdrage, at hvo som af os først ved Døden bortgaar, da dens rette Arvinger ikke at maa kræve eller til Arv videre bekomme efter hvers Død af os end fire hundrede Slettedaler eller dets Værd, for al Boens ringe Formue, rørligt og urørligt, nærværende og fraværende, i hvad Navn det og have kan, som vi ejer; og dermed samtlige Arvinger i alle Maade at lade sig fornøje, og intet videre fordre, paa det at den, som [over]levede den andens Død, kunde have noget sig i sin Alderdom eller i Sygdom til Døden med at opholde og en hæderlig Begravelse at bekomme.

Paa dette Testament opnaaedes den 6te Maj 1668 kgl. Stadfæstelse¹⁾. At M. Søren Povlsen da har følt sit Endeligt nærme sig, og at han har søgt at beskikke sit Hus, ses af flere Omstændigheder. For det første søgte han at faa sine reviderede Psalmer udgivne. I Boghandleren Daniel Paullis Katalog anføres endog Søren Povlsen Gotlænders »Evangeliske Sang-Bog« som trykt 1667 i Oktav, og dog er den aldrig udkommen²⁾. Men den omtalte Boghandlerbekjendtgørelse vidner om, at der om Udgivelsen har været ført Forhandlinger, hvilke i ethvert Tilfælde have været af den Art, at det betragtedes saa godt som afgjort, at Bogen vilde udkomme. Endvidere afsluttede Søren Povlsen sin store danske Prosodi saaledes, at den kunde trykkes, naar det skulde være. Hans meget udførlige Fortale til den er dateret paa hans 69de Fødselsdag, den 15de Maj 1668. Ved samme Tid er formodentlig ogsaa følgende »inderlige Begjæring« opsat, der fandtes blandt hans Papirer:

Inderlig Begjæring.

Er det min og min Hustrus inderlige Begjæring, at naar vi ved Døden afgaar, vores Arvinger vilde da lade os lægge under vor Ligsten, som vi have ladet lægge paa sl. Hr. Villads Andersen, fordum her i Slingerup Sognepræst, som ligger

¹⁾ Sjølandske Registre, Nr. 27 Fol. 187—8.

²⁾ Suhms Saml. II, 2, 108, efter Peder Syvs »danske Boglade«.

for Alteret, i Alterfoden ved den søndre Side, og lade gøre til os en muret Grav, som det er skriftligt af velb. Hr. Slots-herre Otto Powisch bevilget. Til samme Gravs Fornødenhed findes i vores Gaard paa Torvet 500 store Mursten og 1 Læst Kalk og tykke Egeplanker at lægge næst paa Gravmuren, og en Egestolpe at lægge under Plankerne etc.¹⁾

For Ligstenen blev der snart Brug; thi i August 1668 døde Mester Søren Povlsen Judichær Gotlænder. Zwergius, der 64 Aar derefter selv blev Præst i Slangerup, angiver den 31te August som hans Dødsdag²⁾. Herved er dog at bemærke, at Hr. Thomas Kingo allerede den 24de August 1668 fik kgl. Kaldsbrev som Sognepræst i Slangerup i afg. M. Søren Gotlænders Sted³⁾, hvoraf da fremgaar, at Dødsdagen falder før den sidst nævnte Dag.

I Slangerup Kirke findes endnu et oliemalet Billede af Mester Søren Povlsen⁴⁾. Det Billede, vi her have søgt at opfriske, maa dog nærmest søges i det Skrift, han endnu i sit Dødsaar havde syslet med, og som ved hans efterlevende Enkes Omhu senere udkom under følgende Titel:

Prosodia Danica, Eller Danske Riimkunst, i sig befatendis, en grundrictig Underviisning, om alt det, som er fornøden at viide, om dend rette Maade oc Maneering gode oc skickelige Danske Vers, eller Riim at giøre.

¹⁾ Efter D. G. Zwergius's Afskrift i Thottske Saml. 1921. 4.

²⁾ Se Tillæg, Nr. 1. Paa den omtalte Ligsten, hvis Indskrift findes i Marmora Danica. II, 302—3, angives vel Dødsåret, men ikke Dagen.

³⁾ Sjælandske Registre, Nr. 27 Fol. 244. Af Marmora Dan. II, 299, ses, at Kingo regnede sin Embedstiltrædelse fra 6te Sept. 1668. Den 30te Oktober s. A. fik Biskop D. Hans Vandal og Provst M. Hans Husvig kgl. Befaling om at afgjøre en Strid mellem Hr. Thomas Kingo, Sognepræst i Slangerup, og hans Formands Enke angaaende Tiende og anden Rettighed, da Borgmester og Raad i Slangerup ikke efter derom given kgl. Befaling havde kunnet bringe Forlig tilveje (Udkast i Geh.-Ark. Danske Saml. 602 a).

⁴⁾ Under Billedet staaer følgende Distichon:

Qvi Christo fidit, per Christum omnia sperat,
Dæmone devicto, morte beatus erit.

Med Reguler, Forklaringer, Exempler, Eftertænckninger oc Paafindelser, sammenskreffven aff Severin Povelsøn G: — Tryckt i Kiøbenhaffn aff Christen Jensen Wering, Universit. Bogt. Paa Sl. M. Severin Povls: Effterleffverskis Bekostning, oc findis til Kiøbs hos Christian Gertzsen Bogh. i Kiøbenh: Aar 1671. (615 Sider i 8vo, foruden Fortaler m. m.).

Skriftet er approberet til Trykken den 2den September 1670 af Decanus i det filosofiske Fakultet, Professor Jens (Jensen) Bircherod, der med Anerkjendelse udtaler sig om den deri fremtrædende Bestræbelse for at bringe det danske Sprog til Ære og Fuldkommenhed¹). Det indledes med en Tilegnelse til Kong Christian V og Dronning Charlotte Amalie, undertegnet: »Slangerup d. 1 Avg. 1670, Sophie Olufsdatter, sl. M. Severin Poulsens Efterleverske«. Ventelig er den forfattet af en af hendes Brødre, som bl. a. lader hende sige: »Med denne Prosodia haver min sl. Husbonde ikke haft anden Henseende, end at han en Del vilde sire og ære vores gamle danske Sprog, en Del og vejvise og forlyste dennem, som have Lyst til Poesien« — vistnok i det hele en træffende Betegnelse af Værkets Plan. — Efter Forfatterens udførlige Fortale til Læseren, hvoraf vi tidligere have meddelt Uddrag, følger flere Æredigte, nemlig: 1. paa Dansk af Forfatterens »gamle Ven og Collega« Christen Lodberg (Sognepræst og Provst ved Roskilde Domkirke); 2. paa Græsk af Søren Hofman, Rektor ved Slangerup Skole; 3. og 4. paa Latin og Dansk af Villads Olufsen

¹) En anden Jens Bircherod — som vi til Forskjel maa kalde Jens Jakobsen B., Forfatteren af de bekendte Dagbøger — siger i sin hdskr. »Dania illustrata« (Addit. 138. 4to, i Univ. Bibl.) om Gotlænders prosodiske Arbejder: »In utroque tractatu beatus Autor id egit, et laboriosissima sua diligentia obtinuit, ut inter eos, qui carminis vernaculi observationes et regulas Prosodicas tradidere, primarius et accuratissimus jure censeatur«.

Roskilde, Sognepræst i Greve og Kildebrønde¹⁾, Broder til Ud giverinden; 5. paa Latin af Hans Olufsen R(oskilde), Præst i Karlsrunder, ogsaa en Broder til M. Søren Povlsens Enke; 6. paa Latin af Joh. Bag. (vistnok den daværende Professor i Lund, senere Sjælands Biskop). Af disse Vers, som tyde paa en levende Deltagelse for Værkets Udgivelse, hidsættes Nr. 4:

Til Sl. M. Søffren Povelsons Effterleeffverske
 paa huis Bekostning denne Bog er oplagt.
 Monne det ey være Synd en lærd Mands Skrift at dølgje,
 Oc lade det til Graf med døde Legem følge?
 Det er jo som hans Krafft forgefvis var fortæret,
 Oc som unyttelig hans Arbeyd haffde været.
 Vil Manden ey sit Pund i Jorden hen forgraffve,
 Hvi skulle hand da ey sin Roes for Lærdom haffve?
 O Salig Gullandsfar, hvad vilde du ey spare
 Tid oc Fliid, imedens din' Dage skulle vare,
 Din anbetroede Hiord kand der om vidne bære,
 Oc dendne Prosodie det samme vill os lære.
 Thi det dog icke er dend mindste Konst at gliere
 Et Riim paa Dansk, oc det i rette Orden føre,
 At Stafvelserne Tal oc visse Pladtz kand nyde,
 Oc at der ingen Svadtz i Riimene indbryde.
 At der ret kand sættis, der en stacked, her en lang,
 Talen ey formeget klemmlis, eller er i Tvang.
 Dette Skrift sig selver roes, oc er sin egen Tolck,
 Ære her med gifvis voris Danske Maal oc Folck.
 Haf da Tack kier' Syster, som denne Bog lod fremme
 Til Trycken, at mand ey din Hosbonds Nafn skuld' glemme.
 Villads Oluffsøn.

Hvad nu selve Skriftet angaar, da er her ikke Stedet til at gaa ind paa de mange prosodiske Regler, det indeholder; vi maa i saa Henseende henvise dels til Værket selv, dels til Nyerups og N. M. Petersens Uddrag af samme²⁾;

¹⁾ Se Ny kirkehist. Saml. III, 221—2. V, 193—4. Den Johannes Bager, der har skrevet det paa førstnævnte Sted anførte mærkelige Brev til Hr. Villads Olufsen, er vistnok den senere Biskop.

²⁾ Nyerup og Rahbek, Den danske Digttekunsts Hist. II, S. XXXV fig. N. M. Petersen, Bidrag til den danske Lit. Hist. (1ste Udg.) III, 542 f. 546 f.

men vi maa forøvrigt sande Nyerups sammenlignende Bemærkninger om dette store Skrift og det mindre Uddrag af samme, som Søren Povlsen selv tidligere havde udgivet. Nyerup siger nemlig: »I Følge Verset: *Dulcius ex ipso fonte bibuntur aqvæ*, skulde man vel mene, at man, naar man har Hovedkilden eller den store Prosodi at ty til, ikke skulde bryde sig om Bækken, den lille Synopsis; men det gjælder ikke saa ligefrem i nærværende Tilfælde. Her kan man med Føje anvende det bekjendte: *magnus liber magnum malum*. Det større Værk er saa udspækket med Citater og ilde anbragte Erudition, og opfyldt med saa mange, Prosodien uvedkommende Excursioner ind i Grammatikens, Rhetorikens og Archæologiens Enemærker, at man alle Øjeblikke forvildes paa Afveje og har Møje med at finde den systematiske Sammenhæng. I Synopsis derimod er alt concentreret; og der kan man ligesom med et Øjekast overse det hele. Synopsis kan man ligne ved en aaben jævn Mark, imod at det større Værk er en Mark, ved hvis Gjennemvandring man idelig støder paa Smaakrat, Buske, Torne, Smaatuder og andet, som hindrer Gangen.

Hvad der interesserer os mest i Gotlænders store Værk er den levende Kjærlighed til det danske Sprog, »vort højædle Modersmaal«, som fremtræder deri. »Vi ere jo alle af Naturen dertil forpligtede, at vi skulle vort eget Modersmaal ære og højt agte« — saaledes ytrer han i Fortalen, og han kommer i Skriftet selv oftere tilbage til den praktiske Gjennemførelse af denne Sætning, som naar han (S. 104 f.) siger: »Naar vi ville alle danske Ord og deres Bekvemmeligheder, Værdigheder, Egenskaber og Kunststykker vel eftertænke, saa og deres kunstgrundige Sammenbindelser fornufteligen betragte, da skulle vi befinde, at intet Tungemaal kan os i Prægtighed, Sirlighed, Liflighed og saadant foregaa. Ja vi skulle ikke mindre Vunderkraft i vort Sprog finde end i det græske og latinske . . . saa vi maa nu vel sige saaledes:

Vi Dansk' ey ere nu med vore Riim forbunden
 Til fremmed Ord oc Art, men Danmark self har funden
 Sin egen Kunst oc Slir udi sit eget Spraag,
 Saa Rom oc Græckenland maa sig forundre dog.

»Hvo sit eget Modersmaal ikke højt agter« — siger Forfatteren et andet Sted (S. 109) — »han burde med raadne Æg af hans Fædreneland at udjages, og aldrig burde saa værdig agtes, at han en Dansk skulde kaldes. Thi det er saa prægtigt, at det i nogle Stykker de allerypperligste Tungemaal overgaar«. Dette søges nu nærmere godtgjort ved flere Exempler. Lad end være, at adskilligt deraf kan være haartrukken nok og for os mindre overbevisende, ligesom der jevnlige indløber Smagløsheder, saa har denne Lovprisning af Modersmaalet dog sikkert haft sin Betydning og bidraget til at sprede Fortryllesen, der gjorde, at saa mange foretrak det fremmede for det hjemlige; og det er fra dette Synspunkt Mester Søren Povlsen Gotlænders Navn fortjener at holdes i Ære. Adskilligt i Kingos digteriske Virksomhed, ligesom ogsaa hans bekjendte Vidnesbyrd om Modersmaalets Herlighed, tyder paa, at han har nydt godt af at være Gotlænders Efterfølger, selv om det villig skal indrømmes — hvad der jo paa en Maade ligger i Sagens Natur — at Efterfølgeren kom langt videre end Forgænger.

Gotlænders »Evangeliske Sang-Bog« synes nu forsvunden. Kun enkelte Psalmer af ham ere tilfældig bevarede, navnlig i en haandskreven Samling af Søren Terkildsens »Aandelige Viser« i Karen Brahes Bibliothek i Odense. Tre saadanne findes optagne i Brandts og Helvegs »Danske Psalmedigtning« (I, S. 324—6), den sidste af dem, som forøvrigt ogsaa findes i Prosodien (S. 527—30), efter Daniel Paullis »Ny fuldkommen Psalmebog«, 1680. Om den danske Oversættelse af Luthers Psalme: »Christum wir sollen loben schon«, bemærker Landstad, at efterat den allerede havde fundet Plads i Klavs Mortensens og Hans Thomesens Psalmebøger, »blev den senere oversat af Søren Povlsen Gotlænder,

og denne Oversættelse har Kingo med nogle Forandringer benyttet; uden Tvivl en af de bedste Oversættelser af Luthers Psalmer, som forekommer i vore gamle Psalmebøger: »Vi Christum love hver og een«¹⁾.

Da Søren Povlsen, som vi have hans egne Ord for, ikke efterlod Livsarvinger, er det urigtigt, naar mange Forfattere med Pontoppidan i Spidsen²⁾ have gjort den bekjendte Admiral Ole Judichær til en Søn af ham. Denne var derimod Søn af Præsten Niels Olufsen Judichær i Vamlingebo paa Gulland, der vel havde Navn efter samme Sted som vor Gotlænder, men for øvrigt ikke synes at have været i Slægt med ham³⁾.

Tillæg.

1.

Brevis prosopographia mea seu delineatio vitæ meæ a primo in vitam ingressu ad ultimum e vita egressum.

Anno 1599 die 15 Maji circiter solis ortum sum ego Severinus Pauli Judichærus Gottlandus in parte australi Gottlandiæ in paræchia Øye, in prædio, quod jure hæreditario Pater meus possedit, nomine Dommerarv (hinc meum cognomen per onomatopœiam fluit, quasi Judicis hæres, unde hoc concretum et compositum videlicet Judichærus ortum) sub elevatione poli seu latitudine loci 57 grad: 10

¹⁾ Landstad, Martin Luthers Aandelige Sange. Kristiania 1855, S. 120. S. P. Gotlænders Parafrase findes i »Den danske Psalmedigtning« I, Nr. 403.

²⁾ Marmora Danica. II, 303.

³⁾ Se Lemke, Visby Stifts Herdaminne. S. 425.

minut: & longitudine loci 47 grad: in lucem hanc editus. Aliquamdiu in ædibus paternis informatus, in scholam publicam, quæ in celeberrima civitate Wisbyensi in patria aperitur, Ao. 1609, 23 April: a Parentibus sum missus, ubi in castris Musarum strenue annos 7 et menses 2 militavi, ut testimonium Rever: & perdocti Viri Dñi Petri Christierni Lundensis, Scholæ patriæ pro tempore Rectoris, Ao. 1616, 12 Julii datum, et mihi communicatum, quo Roëskildensibus me commendavit, prolixè testatur, quo munitus, ad patrios rediit lares, et domi ad 16 Septembr. proxime sequentem sum commoratus, quo die patriæ & meis valedicens, in Daniæ navigio abii, & Havniæ 19 Septembr. ejusdem anni appuli; Havniæ autem discedens, Roëskildiam inveni, & ibi scholam 22 Octobr. anni ejusdem sum ingressus, a clarissimo & literatissimo Viro M. Nicolao Francisci ejusdem Scholæ Conrectore introductus, in classe 4. (quæ nunc 5. salutatur) secundus ab infimo sum constitutus, in quâ literarum palæstrâ certavi, & 3 annos cum semestri anxie desudavi, sed Anno 1620, 3 Maji testimonio pietatis, eruditionis et diligentis honorifico a Clariss. & Doctiss. Viro Dn. M. Boethio Laurentii, Scholæ Roëskildensis Rectore, ornatus, Havniæ me contuli, & Musas Havniacas salutavi et die 6 Maji proxime sequente a Clariss. et literatiss. Viro Dn. M. Francisco Georgii, Scholæ Havniensis Rectore, civitate sum donatus, et locum infimum in parte superiori classis supremæ obtinui, et Ao. 1621 8 Junii sum ab eodem Rectore designatus Præpositus seu Inspector in discipulos Davidicos (ut vocant) qui libera tum quadra in Communitate vivere cœperunt. Ao. autem eodem, videlicet 1621, 7 Aprilis testimonio Academico a prænominato Clariss. M. Francisco Georgio stipatus, sub Magnifico Academiae Rectore Dn. D. Cunrado Aslaco Bergensi, SS. Theologiæ Professore publico, et spectab. Dn. Decano Clariss. et celeberr. Viro Dño Wulfgango Rhumanno, Rhetorices pro tempore Professore publico, cum 33 adolescentibus cornua deposui, in qua depositione gratiarum actionem habui, et in Præceptorem privatum spectab. Dn. Decanum elegi. In examine pro obtinenda in Communitate Regiâ liberâ mensâ approbatus, Ao. 1621, 9 Junii ad

mensam primam in eadem Communitate a Dn. M. Theodoro Scano, tum in Communitate Regia Præposito, postea Pastore suburbano, tandem Gottlandiæ Episcopo, sum introductus. Sed Ao. 1622, 15 Maji in Scaniam Havniam descendi, et ad informandum puerum generosum Dn. Ericum Sinclar, filium illustris et perstrenui Viri, Dn. Andreæ Sinclar de Sinclarsholm, Equitis aurati et regni Daniæ Senatoris amplissimi, ad Sinclarsholm rogatus iter adornavi; verum vitæ aulicæ cito pertæsus, aulæ post 3 menses valedixi, et eodem anno 13 Julii in Germaniam commendatione Dni Præceptoris privati suffultus, sum profectus, ubi quibusdam locis peragratis et lustratis, doctisque ibidem salutatis, Regiomonti in Borussia substiti, et annuo spatio ibidem Philosophiæ strenue operam dedi; in Daniam reversus Ao. 1623 hospitium in ædibus Walchendorphianis liberum sum adeptus, ut et liberam in Communitate Regia mensam denuo sum nactus, et paulo post Decanus 7. Mensæ electus et deputatus, ejusmodi officio per semestre præfui; sed Ao. 1624, 13 Maji Baccalaureorum privilegiis inter 64 Juvenes sub spectabili Decano, M. Johanne Alano sum donatus, die autem 22 Maji anni ejusdem Decanus 9. Mensæ denominatus et approbatus, tale officium sesqui anno cum trimestri administravi; die vero 23 Julii proxime sequente est mihi officium hypodidascalias in Schola Havniensi a Scholæ ejusdem Rectore, Clariss. et eruditiss. Viro Dn. M. Francisco Georgii commissum, quod munus ferme tres annos cum diligentiae laude obii, ut dilucide demonstrat testimonium Clariss. et doctiss. Viri Dn. M. Andreæ Petri Hægelundi, tum Scholæ Havniensis Rectoris, datum Havniæ 24 Julii 1627. Eodem anno 30 Octobr. in Auditorio superiori pro Præceptore meo privato Dn. M. Wulfango publice respondebam¹⁾. Ao. 1625, 13 Maji inspectio et claves ædium Walchendorphianarum a Magnifico pro tempore Academiæ Rectore, experientiss. et literatiss. Viro Dn. D. Thoma Finckio, sunt mihi concredita, quod munus 2 an-

¹⁾ Den 30. Okt. 1624 var Sev. Paulinus Judichærus Gothlandus Respondens ved en Disputats af Prof. Wulfgang Rhuman «de inventione Rhetorica».

nos gessi. Ao. 1626, 18 Junii Præpositus Regiæ Communitatis ab ejusdemInspectore admod. Reverendo perdoctiss. et celeberr. Viro Dn. D. Johanne Pauli Resenio, Selandiæ Episcopo, sum ordinatus, quod officium annuo spatio gubernavi, sed Ao. 1627, 22 Junii Rector Scholæ Orthunganæ a Clariss. et doctiss. Viro Dn. M. Andrea Christierni Arröensi, Pastore ibidem primario, ita imperante admodum Rever. Dn. Episcopo, supra nominato Dn. D. Resenio, sum constitutus, quam spartam integro octennio ita ornavi, ut mihi resignanti ipse Dn. Episcopus maximas coram egerit gratias, et M. Andreæ demandaverit, ut me honorifico pietatis et diligentiae testimonio ornaret, quod datum Orthungæ 10 Jun. 1635. Præterea testimoniis cum illustris et strenui Viri Dn. FridERICI Redtz, Equitis aurati et regni Daniæ Senatoris amplissimi ut et Præsidis in Arce Orthungana Regii, tum totius Orthunganæ Reipublicæ, quomodo scholam ibidem rexerim et me publice privatimque gesserim, sum munitus; interea temporis, dum scholæ hujus curam agerem, ad gradum Magisteriatus literis et programmate Spectab. Dn. Decani invitatus, me examini utriusque Facultatis videlicet Philosophicæ et Theologicæ submisi, in utroque examine dignus honoribus Magisterii judicatus, tandem præeunte disputatione publica Philosophiæ Magister a Spectab. Dn. Decano Clariss. et literatiss. Viro Dn. M. Wulfango Rhumanno, Rhetorices Professore publico, una cum 11 Viris Ao. 1631, 24 Maji sum publice proclamatus. Ao. 1635, 9 Junii ad digniora nondum evectus, me Rectoratu Scholæ Orthunganæ abdicavi, et uberius eruditionis capessendæ ergo in Germaniam pergere decrevi, verum bellici tumultus me deterruerunt, unde Havniam, Viris in omni disciplinarum genere versatissimis scaquentem, redii, ut in Hebræis et Mathematicis uberiorem mihi cognitionem acquirerem, in hæcce igitur et alia studia duos annos incubui. Verum Ao. 1637, 2 April. testimonio privati Præceptoris, Universitatis, Attestationis, ut et literis Regiis stipatus, a prudentiss. Consulibus et Senatu hujus urbis ad Pastoratum primarium Slangerupensem sum vocatus, et præstito juramento coram Præside Regio, Generoso Viro Dn.

Friderico Urne die 21 April. proxime sequente sum in ædibus admodum Rev. Excellentiss. et celeberr. Viri Dn. D. Johannis Pauli Resenii, Selandiæ Episcopi (qui podagra correptus, rem in templo aggredi non valuit) sacris initiatus, Ao. 1638 25 April. sponsalia cum selectiss. et pudiciss. Matrona Christina Nicolai, Rev. et perdocti Viri Dñi Wilhadi Andreæ Aalburgensis, antecessoris mei honorandi, relictâ viduâ celebravi, et 27 Maji proxime sequente mecum illa in templo Slangerupensi Rev. et perdoctus Vir Dn. Franciscus Laurentii Balderupius, tum temporis meus hîc Collega et Symmista, nunc autem Pastor apud Kremenses et Vindere-denses, copulavit.

Zwergius's Afskrift i Thottske Saml. 1921. 4to.

Til disse biografiske Notitser har Zwergius føjet: Copuleret med Sophia Olesdatter, en Præsteenke fra Skjevinge, Dom. 17 p. Trin. 1665. Obiit d. 31 Aug. 1668.

2.

Uddrag af Acta Consistorii.

20. December 1623.

1. Præpositus och Inspector i Hoff Mesters Boer ¹⁾ hand klagide offuer Petrum Bredalinum ²⁾, adt hand haffde opsett sig imod hannem contra leges, 2. adt hand haffde schiellt hannem for ingen erlig Karll, och 3. adt hand schulle haffue truet, hand schulde faae Scham. Produceret ochsaa testem Matthiam Tolosium ³⁾, som jurato testeret, hand haffde hørt Bredalinum sige, adt Præpositus schulle haffue Schylld, adt Leges bliffuer iche exeqverit, och adt sompt in legibus bliffuer holdet och sompt iche. Mens huad hand der med mente, viste hand iche, ellers sagde Georgius Lemvicus, hand haffde well

¹⁾ Hans Hansen v. Echten var ligesom S. P. Gotlænder baade Provst i Kommunitetet og Inspector i Valkendorfs Kollegium (Hundrup, Lærerstanden i Viborg Kathedralskole, S. 24).

²⁾ Peder Andersen Bredal blev 1625 Præst i Kjettinge paa Laaland. (Se mit Skrift, A. C. Arrebos Levnet og Skr. I, 212. 220).

³⁾ Mads Nielsen Tølløse blev 1626 Slotspræst i Kjøbenhavn (se anf. Skr. S. 31, Not. 1).

hørt, die haffde sagt offuer Schiffueren i Closteret, hand Præpositus schulle faae vtach, fordi hand schall forføre den- nem for Rectore. Bredalinus negeret primum membrum ac- cusationis. Ad 2dum dicebat, sig ichun adt haffue sagtt, adt hand wor ingen oprictig och trofast Karll. Ad quod regerebat Præpositus, hand haffde kaldet hannem Monsjör Pichelhæringh. Men tuert imoed klaget offuer Præpositum, 1. adt Dørren schulle om Nattethide i Hoff Mesters boeder werre bleffuen opladt, naar hand wor ude adt driche. Huor thill Præpositus suarede, sigh en gang adt werre indbøden aff en Hører i Scholen thill Jens Fixes. Wiste dog iche, huad Klochen waar, der hand indkomb. 2. Adt Præpositus haffde negligeret, saa der waar i Hoff Mesters boeder iche offuer 2 gange holdet Orationes fra 7bris 1622 thill nu thill 10brem. Inspector sive præpositus suared, sig iche adt kunde komme det affsteed, saalenge hand och die wilde werre saa negli- gentes. 3. Adt Præpositus haffde iche ladet haalde Exerci- tium Musicum. Præpositus suared, adt Aften og Morgen Bønnen waar bleffuen haalden. 4. Adt hand haffde ladt Dørren op om Natten och hent øll ind. Præpositus sagde, dett alldrig adt schulle kunde bevises. Dernest sancte fide sagde Bredalinus, adt hand haffde forstaaet leges nupere sancitas in Consistorio, adt ingen schulle werre ude om Nat- ten, der hand sagde: hand er schiuldig, adt leges bliffuer iche exequeret. Och sagde ochsaa, huorledis Præpositus schulle haffue druchet hannem thill en dagh paa wenschab, och om anden dagen det fortrødt. — Controversia bleff saa- ledis dirimerit, adt Bredalinus schulle indflytte i idt andet beleyligt Kammers, och for Retten faa hinanden hender paa goedt wenschab. Huilchet die ochsaa gjorde, och Bredalinus loffuede adt indflytte i edt andet Kammers.

2. Laurentius Gimsæus et Severinus Pauli Got- landus schall huer giffue 2 goede Daler thill Straff, fordi de haffuer ligget ude aff Hoff Mesters Boder om Natten. Huad anlanger det quindfolch, somb schall haffue werrit paa deris Kammers, sagde Severinus, adt det waaer kommet idt quindfolch fran Malmøe, somb haffde en anden med sigh, och spurde begge effter Laurentium. Siden der Severinus

indkomb och det fornam, befoel hand, adt die schulle feie Gullet, efftersomb det wor bleffuen schiden aff en halffthønne, som Laurentij Forelder¹⁾ haffde sendt fremb med naaget Fru-kost, menendis, adt die quindfolch schulle komme igien.

8. September 1625.

Laurentius Damiani, præsentē patre Dn. Damiano²⁾, møtte, och erbød Faderen adt contentere creditoribus. Men efftersom hand³⁾ Rectore Dn. D. Finchio vaar ofte arresteret for 6, som hand vor schiuldige, och villde iche comparere, bleff sagtt, hand schulde først betale gielden, siden kunde mand tale om det andet; och begierede Dn. Thomas interea arrest paa hannem. Bleff hannem dog beuilliget adt forreyse thill Kiøbenhaffn⁴⁾ der adt giøre klartt, och flye rictig quitanz. Men Dn. Damianus ragte alligeuell sin hand for hannem, adt hand schulle igien indstille sig. Ellers och om mand det villde haffue, villde hand sellfuer saa lenge bliffue thillstede. Men om Severino Gotlando berettet Dn. Damianus, huorledis der hand vor Degn thill hans Sogn och villde ved S. Olufs dag⁵⁾ drage hiemb, da bleff Laurentius af hannem substitueret i hans steed, som loffuede adt giffue Laurentio for huer gange 6 β, naar hand informeret Børnene. Men siden der Severinus bleff leng ude effter Paasche, bleff Laurentio hans Søn aff M. Boe und sellfuer Sognet. Dog alligeuell der Severinus igien hiembkom, oppebar hand sellfuer Renten, saa adt Laurentius sich ichun Jule terminen, nemlig 16 schiepper Biug, vanshett hannem kunde med all Rette thillkomme halffparten eller och den 3 partt. Och siden der Laurentius komb thill Universitetet, lochede Severinus en handschrift aff hannem imoed Dn. Episcopi forordning om Degne Thienden. Huorfaare hand villde nu steffne Severinum for Dn. Episcopum.

¹⁾ Se Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne. V, 324.

²⁾ Hr. Damianus Albretsen var Præst i Herslev og Gjevninge.

³⁾ D. e. Sønnen Laur. Damiani.

⁴⁾ Paa Grund af Pesten var Universitetet forflyttet til Roskilde.

⁵⁾ 29de Juli.

12. September s. A.

Efttersom Dn. Damianus nu paa sin Søns Laurentij Vegne fremblagde fuld quitering for hues Laurentius vor bortschylldig thill Henrich Snedker, Rasmus Søffrensøn i Jens Tostensons Kielder, Jørgen Schredder i Farregaden, Oluff, som tiende Mouritz Byschriffuers quinde, Søffren Gullandtzfar, och paa Drotningens Prestis Søns Vegne adt haffue betaltt thill en Hører i Kiøge Schole (som er thill Hørerens 8 sl. Dr. Dog hues sig befindis den Preste Søhn mehre adt thillkomme, da loffuede Dn. Damianus paa sin Søns Vegne derfor adt vilde verre goed): Da bleff hannem Testimonium publicum beuillget hoc sensu, adt hand haffde stillet Academiet thillfredtz for sin contumaciam, och hand loffuet i en Schole tjeneste, som hand bliffuer betroet thill paa et Aahrs thid eller længer, adt ville beuise Vitæ emendationem, saa som hand i frembthiden kand bliffue betroet thill adt forestaae Guds Menighed. Men huis hand befindes viidere adt forsehe sig, da schall dette staa hannem oben for, som hand beuiist imod Academiet saa moduilligen.

3.

Rektorens Løn i Vordingborg.

Fortegnelse paa huiss Lønn Schole Mesteren udi Vordingborgh Schole aarligen hafuer, saa vit Jeg Pieter Carstennssøn Drejer hafuer fornømet och for mig fundet Ao. 1656 ¹⁾).

1. Konge Tiendenn udaff Castrup Sognn gandskie.
2. Degne Trafuerne udaff alle Byerne i samme Castrup Sogn, undertaget Kastrup By, Oureby och Næss, huor med Substituten, som dend tid endnu leffde, sin Liffs tid var forlændt. NB. De 4 Mend, i de 4 fulde gaarde udi Stenbjerg, giffuer ingen Degnetraffuer.

¹⁾ Da man ikke har nogen Angivelse om Rektorens Løn i S. P. Gotlænders Tid, meddeles nærværende Optegnelse, saa meget mere som der neppe i Mellemtiden er foregaaet sønderlig Forandring.

3. Jule Rendte, saavel aff Landsbyerne som ligger til Vordenborg Kirche, som til Castrup Kirche; huorom der kand sæes och søges Specification udi dend anden Scholens Bog in 4to, bag der udi.
4. Vdaff huer Ildsted udi Vordenborgh By til huer S. Michaelis dag 4 β, til Paasche 4 β. Dog handler discret folch, som det sig bærer.
5. Paa de 3 store Højtider, Paasche, Pindse och Juledagh, første Dage haffuer hand, tillige med Sogne Presten, aff gandskie Vordenborgh Sogn ordinari-offer.
6. Ellers extraordinarie af alle Brudfolch, til Fru-Prædichen saauelsom Høj Misse, och aff alle Kirchgangs Qvinder iligemaade Opffer. Haffuer hand favorit aff Borgerskabet, da opffres der ochsaa anlangende Brudfolch aff de beste udi Comitetet.
7. Martini Aften, Jul, Ny Aars och H. 3 Kongers Aften haffuer hand en 3am aff den sedvanlige Collect, som med Discanten samles.
8. Aff alle Liig Penge haffuer hand ochsaa en Tertiam.

Och saa viit fandt Jeg, mere aff daglig experientz for mig, end aff nogen aff mine Formends enten skriftlig eller mundtlig underretning. Huad sig Scholens saavel som Disciplernes Indtkomme berører, med Sogn och deslige, derom finder och iche mig til Vnderretningh en Tøddel. Huoroffuer Scholens Inventaria och Beneficia højligens befindes at være corrumperet och svechet.

Qvod fida manu sistat Petrus Castanæus Dreier.
31 Julii Ao. 1657.

Vordingborg Skoles Regnskabsbog, Ny kgl. Saml. 769 d. Fol.

4.

*Sognene, som ligge til Vordingborg Skole*¹⁾.

Anno 1657, pridie, Calend. Decemb.

Mern Sogn, hvilket eragtes at være det bedste Sogn, hvormed de to øverste Discipler beneficeres, haver tilsammen

¹⁾ Da den nidkjære og dygtige Rektor Pieter Carstensen Drejer 1656 overtog Styrelsen af Vordingborg Skole, lod han det være sig magt-

. . Decimantes, hvorudaf Substituten haver for sin Tjeneste de halvfifte, som giver halvfifte Traver Byg, saa vel som Jule- og Paaskerente. Alt det andet haver Degnene, saasom efterfølgende Pagina klarligen udviser. Jeg gav den Substitut, som jeg fandt paa Steden, med Bispens Consents, Kaldsbrev, eftersom han tilforn intet havde. Jeg haver pagtet med hannem om de tre almindelige Højtiders Offer, aarligen 6 $\frac{1}{2}$; forbeholder de andre Tider Skolens Degne fri Indgang og Acces til Degnestolen, som efterfølgende Pagina demonstrerer. Samme Sogn giver Skolens Degne en god Julerente, særligen naar Olden er. Kornet lider tidt Skade og er sjelden derudover i høj Pris. Designation paa Bønderne, og hvad hver giver, er at finde hos Disciplerne, hvilke jeg haver forskaffet Rigtighed derom, dog ikke uden sønderlig Møje. Degnene haver ogsaa en liden Bolig, som Substituten besidder og skal holde vedlige.

(Det Skriftsstykke, hvortil der ovenfor henvises, lyder saaledes:)

Anno 1657 den 17 Novembris haver jeg Morten Olufsen Bagger saaledes accorderet med hæderlig og vellærd Petro Castanæo Drejer, p. t. Scholæ Vordenburgensis Rectore, anlangende Substituts Tjeneste udi Mern Sogn, hvilken han mig saaledes tilbetroet haver, at jeg den ganske Menighed, saa vel inden som uden Kirken, med Sang og Bøn skal betjene, Ungdommen in Catecheticis og andre kristelige Exercitiis baade inden og uden Kirken paa forordnede Tider og Steder udi Sognet oplære, som jeg det for den gode Øvrighed in Examinibus publicis agter at forsvare. Derimod haver forbenævnte Rector Scholæ, paa Skolens Vegne, af Degnenes Deputat mig overladt, som efterfølger: Substituts Boligen med sit tilhørig;

paaliggende at skaffe Orden i mange Forhold, særlig vedrørende Disciplenes Forsørgelse og Underhold, der i hans nærmeste Forgjængeres Tid havde været mere eller mindre forsømte. I den Anledning gjorde han i Skolens Regnskabsbog en Række Optegnelser om de Sogne, der vare knyttede til Skolen paa de tvende ovenfor S. 11 omtalte Maader. Som en Prøve paa disse Optegnelser, der navnlig oplyse Substituternes Stilling, meddeles her, hvad han har indført om de to første Sogne i Rækken.

dog at jeg den selv skal forbygge og forbedre, som jeg i Længden agter at ansvare. Halvelfte Trave Byg af efterskrevne udi Sønder-Mern: Peder Jensen, Rasmus Lavritsøn, Svend Olufsen, som giver $\frac{1}{2}$ Trave, Henning Nielsen, Dorette Ottens, Mads Hansøn Lerche, Peder Madsøn, Anders Madsøn, Rasmus Henningsøn. Udi Nørre-Mern: Hans Michelsen, Niels Olufsen. Noch Jule- og Paaske-Rente af de selv-samme, og ikke af flere. Det ganske Offer paa de 3 Høj-tidsdage, Paaske, Pindse og Jul; dog at jeg for hver Offerdag, 8 Dage nest efter, leverer til Degnene 2 ŷ danske; og ellers extraordinarie, naar Degnene ikke selv udkommendes vorder, Ligpenge, saa vidt tilkomme kan. At jeg saaledes vil mig forholde, som forskrevet staar, og hermed efter denne Dag mig i alle Maader ukæret vil lade nøje, og ikke ydermere, end forskrevet staar, mig af Sognet vil tilregne, bekjender jeg med min egen Haand underskreven. Actum Vordingborg anno et die ut supra.

Morten Olufssøn, m. m.

(Forpligtelsen er skreven af Rektoren, men underskreven af Substituten).

Anno 1660 den 27 Sept. haver jeg efter sl. Morten Olufssøns Død kaldet en Person ved Navn Povl Jørgensen, Jørgen Suabs Søn her udi Vordingborg, til at være Substitut i Mern Sogn, og hannem med sin sl. Formands Indkomme forlenet.

P. C. Dreier.

Anno 1663 den 30 Avg. bevilgede jeg forskrevne Povl Jørgensen, eftersom hans Løn var saare liden, og hans Decimanter fast øde og forarmede, paa Skolens Vegne, paa det han ikke skulde lide Nød, al Julerenten af Sønder-Mern og Sageby; alle de andre af Nørre-Mern, 2 undtagen, som i Kaldsbrevet specificerede er, haver Skolens Degne. Dog at hannem intet videre end Julerenten af benævnte Sønder-Mern og Sageby skal følge.

P. C. Dreier.

Øster Egesborg.

Haver 55 hele Decimantes, hvoraf Substituten, som nu lever, Hans Adamssøn haver 14 Traver Byg. Hans Kalds-

brev lyder paa 9; siden er hannem af b. m. Resenio seniore, Sielandiæ, dum vixit, episcopo, for sin Flittigheds Skyld endnu 5 bevilget. Hvorom jeg hans Værdighed Bispen, D. Johannem Svaningium, consulerede, som for godt ansaa, han det sin Livstid skulde saa nyde. Derforuden haver han af samme 14 Decimantibus Jule- og Paaskerente. Noch haver han sig tilbragt 15 Jule- og Paaskerenter udaf Røstofte By, hvoraf jeg hannem sin Livstid de 5 haver bevilget; de 10 tager Skolens Discipler efter denne Dag. Der ere 2 halve Gaarde, som iblandt Disciplernes 41 fuldkomne haver beregnes (!). Af samme 41 Decimantibus haver de og en god Jule- og Paaskerente, og naar Olden er, gives der noget Flesk. Haver saa Disciplerne Jule- og Paaskerente af 51 fuldkomne Decimantibus. Noch haver de . . Skovhuse, af hvilke hver giver en Skjeppe Byg om Julen, somme en halv, men alle fuldkommen Julerente, og, naar Olden er, Fleskebøster og Paaskerente. Noch er der 2 Æskebjerregaarde, som hver giver 1 Skjeppe Korn om Julen og Julerente, og, naar Olden er, Flesk. Valdsbo Gaard giver og 1 opmaalt Skjeppe Korn om Julen, 1 Fad Saltmad eller 1 Daler derfor. Substituten besidder Degneboligen, som haver en smuk Have og lidet Jord i Marken.

Samme Degn, som nu lever, skal for hver Højtidsdag give til Degnene 3 $\frac{1}{2}$, og saa nyde Offeret selv; forbeholden Degnene ellers fri Acces til Degnestolen, naar noget er at fortjene, og dennem af Rectore Scholæ Bevilling gives.

Vordingborg Skoles Regnskabsbog, Ny kgl. Saml. 769 d. Fol.

5.

Vordingborg Skoles Regnskaber for Aarene 1627-9.

Wordingborrih Scholis Rægenschab, paa huis Jeg Søffren Poffuelsen Gottlender paa Scholens Vægne baade anammitt och vdgiffuitt haffuer fraa Anno 1627 den 22 Junij, paa huilcken dag Jeg bleff designeritt Rector i for^{ne} Schole.

Sed hacce cautelá,

at her bliffuer først indførtt baade indthæctt och vdgiffitt, huis Scholen kunde thillfalde, och paa dens Vægne burde att

haffue været vdgiffuitt i min s. formandtz M. Hermandtz van Ginckels thid fraa den 13 Februar: Anni 1627 hannem bleff Scholen betroëtt, och thill den offuer^{ne} 22 Junij mig bleff Scholen betroëtt: Førend mitt eget Rægenschab kommer.

Indthæctt.

Haffuer S: Mester Hermandtz arffuinger leveritt mig 27 dlr. 13 schill: huilke hand aff sin formand Hed: och Well: Mand H: Pauell Andersøn Tistad¹⁾ thill sig anammitt haffde, som paa den anden side thill Beholdning vaar indførtt.

Item er mig leveritt af Liigpændinge, som Scholen kunde thillfalde fraa den 13 Feb: 1627 och thill den 22 Junij anni ejusdem, nemlig den thredie partt, aff for^{ne} hans arffuinger: Som i Scholens Tægnebog specialiter findis ophægnet — 5 dlr. 4 schill:

Summa Indthæctt 32 dlr. 17 schill:
huer daler berægnett thill 64 schill: d:

Wdgiftt.

Ere pænspænge vddeelde iblandt disse vnderschreffne, offuerværendes M: Anders Christensøn Arræbo²⁾ for Ao. 1627.

Madtz Jørgensøn heell pæns 6 dlr. 1 m $\frac{1}{2}$.
Oluff Hansøn halff pæns 3 dlr. 8 schill.
Peder Lauritzøn heell pæns 6 dlr. 1 m $\frac{1}{2}$.
Theophilus Alexandri heell pæns . . 6 dlr. 1 m $\frac{1}{2}$.
Laurentz Esbensøn halff pæns 3 dlr. 8 schill.

Summa Wdgiftt 25 dlr. sl.

Daleren berægnitt thill 64 schill.

Lignitt och lagtt Indthæctt och Vdgiftt mod hinanden bliffuer thill Beholdning hoss Wordingborrig Schole 7 dlr. sl: 17 schill:

¹⁾ Residerende Kapellan i Vordingborg, hvor han havde været Rektor fra ¹⁰/₁₂ 1624 til i Januar 1627.

²⁾ D. ²⁸/₁₁ 1626 omtales denne som første Gang nærværende ved Uddelingen af Klæde, Vadmel og Lærred til fattige Børn i Vordingborg Skole.

Mitt eget Rægenskab, fraa den 22 Junij 1627 och thill den 1. Maji 1628, som vaar Philip: Jac: Dag, paa Scholens Vægne.

Indthætt.

Beholdning thill Scholen aff nest forgangne Rægenskab 7 dlr. sl: 17 schill:

Scholens partt, nemlig den thredie, aff Liigpændinge fraa for^{ne} 22 Junij indthill den 1. Maji 1628 er x dlr. 12 schill.

Herforvden sænde Erlig och Wellbyrdig Palle Rosenkrantz Scholen, for hans Welb. Frues Begræffelse¹⁾, med Hed: och Høylærde Mand M: Anders Christensøn Arrøbo x dlr. in specie, huilcke M: Anders sielff efter den Wellb. Mandtz Befallning vddeellde iblandt Disciplerne secundum proportionem Geometricam: Huorfore Jeg mig samme pændinge icke thill Indthætt eller Vdgiffit anderledis fører.

Den 22 Oct: Ai. 1627 leverett Jens Spurre, Byens Kemner, och Bertell Miser, de fattigis forstandere, mig aff de fattigis Block i Kircken — 14 dlr. 1¹/₂ m[℥].

Den 24 Oct: Ai. 1627 leverett Morten Ingvordsen, Hører her i Scholen²⁾, mig for Pænsions Korn paa Jacob Dægns Vægne i Jungshoffuit efter Capittells Kiøb, som vaar pundett 7¹/₂ dlr., for 17 Schepper, huilckett for^{ne} Dægn schulldede haffue ydt Ao. 1626 om S: Martini thider — 5 daler sl: 1 m[℥] 4 schill.

Den 12 Novemb. 1627 leverett Margrette Kyngs mig for 4 Pund 5 Schepper och 1¹/₂ Fierding Byg, hindis S.

¹⁾ I Skolens Ligbog fandtes noteret: •1628, d. 15 Jan. bleff erlig och welbyrdig Frue, Fru Lisabett Rosenspar, erlig och welb. Palle Rosenkrantzis Gemaall, begræffuit i Wordingborrig. Derfor sende hand Hørerne huer 2 R. Dlr. in specie. (etc.) — Af et tidligere Regnskab ses, at ⁴/₁ 1619 gav Palle Rosenkrands Skolen 10 Rdl. •for sin Frues og sit Barns Begravelse og til Discantspenge for S. Mortens Aften, Juleaften og de andre tvende Aftener•. Deraf bekom Hørerne den tredie Part, Musikanterne i Skolen en tredie Part; Resten •blev beholden til Skolens bedste•.

²⁾ •1618, 14 Apr. initiatus est Martinus Ingvardi Tvilstrupius ad munus docendi•. (Wadskjærs Udtog af en nu tabt Regnskabsbog for Vordingborg Skole. Kallske Saml. 149 Fol.).

Hosbonde Niels Hansen Kyng¹⁾ af Scholens Pænskorn thill sig anammitt haffde for Ao. 1626, Pundet berægneth thill 6 dlr. 1 $\frac{1}{2}$, efftersom Kirckekiøbet dett aar vaar satt paa Bygget — 26 dlr. sl: 1 $\frac{1}{2}$ 9 schill. 2 alb. 1 penge, huilckett findis specialiter ophægnitt i Scholens thægnebog med Niels Kyngs haand vnderschreffuett.

Haffuer Jeg anammet thill mig af Scholens Pænskorn for Ao. 1627 (som findis specialiter anthegnitt i Scholens thægnebog) — 4 Pund 5 Schepper $1\frac{1}{2}$ Fiærding Byg; Pundet berægneth for 6 dlr. sl: effter Kirckekiøbeth her paa Lænit, effter huilcket Pænskorn pleyer att bethalis: Derfor — 25 dlr. sl: 1 $\frac{1}{2}$ 6 schill.

Haffuer Jeg anammet thill mig aff Jacob Hansen, Dægn thill Jungshoffuet Sogn, for 17 Schepper strogen Pænskorn, hand hid thill Scholen forgangen S. Martini 1627 ydt schulde. Prisen beregneth effter Capittells Kiøb²⁾, som vaar pundeth $6\frac{1}{2}$ 1 $\frac{1}{2}$, som Bispen befalett haffuer, — 4 dlr. sl: 2 $\frac{1}{2}$ 18 schill.

Summa paa allt indthætt fra den 22 Junii 1627 indthill den 1. Maji 1628 er — $93\frac{1}{2}$ dlr. sl: 10 schill. 2 alb. 1 p: Dalerne berægneth thill 64 schill. Marck: thill 16 schill.

Wdgifft.

Ao. 1627 den 23 Oct: giffuet for en Vogn thill Præstø-Marcketh att kiøbe Vadmell och Klæde thill Børnene — $2\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$.

Samme 23 Oct: kiøbtte Jeg 22 allne sortt Wadmell aff Jens Søffrensøn i Dægnegaarden i Suærborrig, allen 12 schill. er 4 dlr. 8 schill.

¹⁾ Denne blev Hører ved Skolen den 2. Juni 1620 og var det til Slutningen af Maj 1622, da han, som det synes, blev Kjøbmand i Vordingborg. Før ham var Anders Jørgensen Hører; ogsaa han synes at være gaaet over i en verdslig Stilling. — Samtidig med den sidstnævnte var Jørgen Madsen Hører — indsat d. 9. Maj 1615 — ventelig den Jørgen Madsen Gotlænder, som i Juli 1618 blev residerende Kapellan i Vordingborg.

²⁾ Naar Degnene ikke ydede deres Pens i rette Tid, maatte de betale efter »Kapitelskjøbet» (for hele Stiftet), medens de ellers betalte efter »Kirkekjøbet i Lenet».

Samme Dag kiøbte Jeg aff Lauritz Kræmmer i Præstø, effter Borge-Mesters Eiler Jacobsøns Bevilling, thill Scholebørnene 17 allne och 1 Kortter sortt Klæde, a 1 dlr. sl: och 4 schill: er 18 dlr. 21 schill.

Den 13 Novemb: kiøbte Jeg aff Niels Andersøn i Klostred i Kyng Sogn 36 allne sortt Wadmell och 1 Kortter: allen 14 schill: er $7\frac{1}{2}$ dlr. sl. $1\frac{1}{2}$ Ɔ 3 schill: 1 alb:

Samme Dag kiøbte Jeg 18 allne huitt Wadmell aff Jørgen Schrædder i Wordingb: allen 14 schill: er 3 dlr. 3 Ɔ 12 schill:

Samme Dag kiøbte Jeg 32 allne Lærirt aff H: Pauells Syster Maren, allen 9 schill: er 4 dlr. 2 Ɔ.

Dette forschreffne Klæde, Wadmell och Lærirt bleff vdytt iblantt Scholebørnene den 21 Novemb: Ai. 1627, offuerværendis M: Anders Christensøn Arrøbo Sogne-Præsten, Eiler Jacobsøn Borge-Mester, H: Pauell Capelanen, Erich Nielsøn Raad-Mand, och Jens Spurre Byens Kemner: vdi mitt egett Kammer.

Den 30 Novemb: gaff Jeg Schoufogeden thill Drickepædinge for att vdvise itt thræ thill Scholens Ildebrand, som sedvanligt haffuer været — 20 schill.

Anno 1628 den 29 Jan: leverede Jeg Madtz Kortzøn med sine stallbrødre for Scholens Træ att fælde, och att kløffe och at synderhugge — 1 dlr. 2 Ɔ.

Den 9 Feb: bethallede Jeg nogle Bynder aff Steenbiærg for 7 Læs Ved att hiemage aff Steenbiærg Schou thill Scholens Behoff: Læset 5 schill: er 2 Ɔ 3 schill.

Den 20 Feb: gaff Jeg Gabriell Madtzøn Gram. Græc: Clenardi indbunden i Kallffschind, kostede effter bogeførerens Sæddells Liudelse — 3 Ɔ.

Samme Dag gaff Jeg Jacob Jacobsøn Evang: Græca & Lat: indbunden i Grønt Kallffschind, kostede — 2 Ɔ.

Den 24 Feb: giffuett Baltzar Mattisøn itt exemplar Epistolarum Cic: a Sturmio collectarum¹⁾, indbunden i Røtt Kallffschind, kostet — 20 schill.

¹⁾ I Regnskabet for 1624 findes anført: •Kjøbt af Hans Bogfører i Roskilde 7 Exemplaria Epistolarum Sturmii.

Samme Dag giffuett Christen Jensøn lige saadant itt exemplar — 20 schill.

Samme Dag giffuett Hans Hansøn lige saadant itt exemplar — 20 schill.

Thi disse thrende siste bekom intett aff Scholens Klæde eller Læritt, mens bleff i den stæd dennom loffuitt Bøger eller Papier, effterdi de end ochsaa haffuer Wmag med Liig och andett.

Den 19 Martii antvordede Jeg den nederste Hører Jørgen Hansøn Kruse¹⁾, efftersom hand och hans formænd aarligen pleyer att faa aff Scholens — 1 dlr. sl.

Giffuett Peder Marcusøn itt exemplar Donati — 12 schill.

Giffuett Niels Willatzøn itt ex: Donati — 12 schill.

Giffuett Rasmus Lauritzøn itt ex: Donati — 12 schill.

Giffuett Peder Schiolld itt exempl: Rhet: Res: wbunden — 6 schill.

Giffuett Jacob Jacobsøn itt exemp: Rhet: R: wbunden — 6 schill.

Giffuett Gabriell Madtzøn itt exempl: Gram: Lat: Philip: complet: wbunden — 12 schill.

Ere Pænspænge vddeellte for Ao. 1628 i Hed: och Høy-lærd Mandtz M: Anders Christ: Arrøboes hans stuffue, hand self offuerværendes, iblantt disse effterschreffne:

Laurentz Esbensøn 6 dlr. 1 ½

Gabriell Madtzøn 6 dlr. 1 ½

Jacob Eilersøn 6 dlr. 1 ½

Jørgen Eilersøn²⁾ 6 dlr. 1 ½

Summa paa all Vdgift fraa den 22 Junij
1627 thill den 1. Maji eller Philip:

¹⁾ Blev Hører den 31. Maj 1622. I Acta Consist. for 19. November 1629 findes følgende: •Georgio Crusio bleff Testimonium Universitatis beuillgett: Ita tamen, ut nude provocemus ad Testimonium privati ipsius præceptoris M. Alani och Scholæ Orthunganæ Rectoris, cujus collaborator hand haffuer verret. I Aaret 1630 blev han Præst i Lillebrænde paa Falster (Im. Barfod, Den falsterske Gejstlighed. II, 173).

²⁾ Søn af Borgmester Ejler Jacobsen, blev senere berømt som Rektor ved Kjøbenhavns Skole og Professor.

Iac: Dag Anni 1628 er 70 dlr 2 $\frac{1}{2}$
27 schill 1 alb.

Naar denne Vdgift bliffuer fraadragett Indthæctens Sum, bliffuer hos Wordingborrig Schole beholdendis aff forgangen Rægenschaber 22 dlr. sl: 2 $\frac{1}{2}$ 15 schill. 1 alb. 1 ob., huer daler berægnett thill 64 schill. och huer marck thill 16 schill.

Forhørt i Langebech den 19 Octobris Anno 1628
och i alle maade befandtz richtigt att werre.

Jacob Anderssen¹⁾
min haand.

Wordingborrig Scholis Rægenschab paa Indthæctt och Vdgift fraa den 1. Maji eller Philip: Iacob: Dag Anni 1628 thill samme Dag eller 1. Maji 1629: som efterfølger.

Indthæctt.

Er thill beholdning hoss Wordingborrig Schole aff forgangne aars . . . Rægenschab — 22 dlr. sl: 2 $\frac{1}{2}$ 15 β 1 alb.

Scholens partt aff Liigpendingene, nemlig den thredie aff allt, fraa Phil: Jac: 1628 och thill Phil: Jac: 1629 ere Pænge — 16 dlr. sl: 5 β 1 alb.

Ao. 1628 den 18 Oct: er mig leverett aff Erl: och Wellacte Mænd, Jens Spur Byens Kemner och Rasmus Madtzøn de fattigis Forstandere, hellfften aff de Pændinge, som fantis i de fattigis Block i Wordingborrig Kircke, som vaar — 14 dlr. sl: 4 β .

Haffuer Jeg soltt 2 $\frac{1}{2}$ pund Byg (som H: Eschell i Mærn lod mig levere for de 10 R: dlr. hand schulde thill mulcett hidgiffue thill Scholen effter voris Ellschell: H: Biscops Befalling) thill Mattis Zarnico i M: Andersis stuffue, och hans paahøre, huer pund for 6 $\frac{1}{2}$ sl: dlr.; giør thillsammen — 16 dlr. sl: 1 $\frac{1}{2}$.

Huad Discantpengene sig belange, som Børnene kunde thillfalde for S: Mart: Jule, Nyaars och H: Tre Konger

¹⁾ Præst i Kallehave og Provst i Baarse Herred. Han var den berømte Jacob Langebeks Farfaders Farfader.

afftener: dem haffuer Jeg strax effter samme Aftener distribueret iblant dennom i mine collegarum deres nærværelse, baade paa den store og lidle haab: Derfor fører jeg mig dennem intett anderledes thill indthæctt eller thill vdgift.

Ao. 1629 anammitt aff Jacob Hansen Dægn i Jungshoffuett 8 dlr. sl: 2 schill: ringer: for 17 Schepper strøgen, hand hid thill Scholen forgangen aar 1628 ydtt schulde: Prisen berægnett effter Capittells Kiøb, nemlig 30 β for huer Schæppe.

Item anammett aff Hed: och Wellærd Anders Hører¹⁾, paa Knud [Andersen] Dægn Vægne i Hammer 8 dlr. sl: och 28 β for 18 Schepper Byg, som vaar hans Pænskorn, hand hid thill Scholen forgangen Aar 1628 ydtt schulde: Prisen beregnett effter Capittells Kiøb, nemlig 30 schill: for huer Scheppe.

Item anammett aff Jens Jensøn Dægn thill Sneserød 10 dl. sl. 2¹/₂ schill. ringer: for 17 opmolde Schepper Byg, huilcke hand hid thill Scholen forgangne Aar 1628 ydtt schulde ... Disse forbemeldte thrende Dægne haffuer betallt effter capittells kiøb med pænge, effterdi de kornett i loulig thid icke ydtt haffuer.

For dette aar 1628 haffuer Reverendiss: D: Episcopus effterlatt Dæggen i Borse ved Naffn Niells [Christensen], som hid thill dags værett haffuer, sitt Pænskorn hid thill Scholen i Hed: och Høylærde M: Andersiss huss, huorom hand ochsaa veed ydermere bescheed.

Haffuer Jeg thill mig anammett aff Scholens Pæns Korn aff Lauritz [Thomesen] Dægn i Allisløff den 8 Novemb: 9 opmolde Schepper. Aff Jens [Christensen] Dægn i Weye-

¹⁾ Det er eneste Gang denne nævnes; vistnok har han afløst den tidligere nævnte Morten Ingvorsen. Fra ²⁰/₁₀ 1629 til ⁶/₁ 1632 forekommer Jørgen Pedersen som nederste Hører. I Aaret 1632 blev Frants Lauritsen (Balderup) nederste Hører og var det endnu i Jan. 1634; men i Aaret 1636 var han øverste Hører. Han blev residerende Kapellan i Slingerup, paa samme Tid som Søren Povlsen Gotlænder blev Sognepræst der. — 1635 var Peder Hører nederste Hører ved Skolen.

løff den 11 Novemb: 9 strøgen Schepper¹⁾. Aff Oluff [Mortensen] Dægn i Wby den 20 Novemb: 9 opmolde Schep: Aff Michel Pedersøn Dægn i Kyng den 22 Decemb: 22¹/₂ strøgen Scheppe, alltsammens Byg, for dette Aar 1628. Huilckett beløber sig thillsammens 2 Pund och 6 Schæpper. Pundet berægnett for 6¹/₂ dlr. sl: 1 Ƴ effter Kircekiøbet her paa Lænitt, effter huilckett Pænskorn pleyer aarligen att betalis; Beløber dett sig thillsammens i Pændinge --- 14¹/₂ dlr. sl: och 12 schill.

Summa paa dend gandsche Indthæctt
 fraa Philip: Jac: 1628 och thill Phill:
 Jac: 1629 er 110 dlr. sl: 12 schill:
 1 blaff: huer daler berægnitt thill 64 schill:

NB. Anno 1628 dend 20 Novemb: oplod Jeg de fattige disciplers bysse i mine Collegarum nærværelse, och da fantis der udi 7 Ƴ 3 β 1 alb. huilcke Jeg strax deelte iblantt denom, som gick med Kurren: Fører Jeg mig derfor saadant icke anderledis thill indthæctt eller udgiff.

Wdgiff.

1628.

Den 18. Oct: giffuett Anders Christensøn, fordi hand og mig thill Provesten, der mitt Rægenshab schulde forhøris for forgangne aar — 2¹/₂ Ƴ.

Den 20. Oct: giffuett Anders Christensøn thill Vognleye thill Præstø-Marckett: der att kiøbe Klæde och Vadmell thill Børnene — 2¹/₂ Ƴ.

Samme dag giffuett for 1 thræffue Koste (huilcke ellers icke vaar at bekomme) thill Scholens behoff — 1 Ƴ. Noch giffuett nogle dage der effter for Koste paa itt Schib ved Fergegaarden — 1 Ƴ.

Den 21. Oct: giffuett Lauritz Kremmer i Præstø for 11 all. grofft sortt Klæde thill Scholebørnene, huer allen 1 sl: dlr. ringer 4 schill: er thillsammen — 10 dlr. sl: 20 schill.

¹⁾ Denne Pens ydede Degnen i Vejle af Vester-Egesborg Sogn. Af Vejle Sogn har han formodentlig givet Pens til Næstved Skole ialfald laa dette Sogn ikke til Vordingborg Skole.

Samme dag kjøbte Jeg 14 allen huitt Vad mell aff en Mand i Suerborrig: allen 13 schill: er thillsammens — 11 fl 6 β .

Noch kjøbte Jeg aff Lauritz Kremmer $1\frac{1}{2}$ Riis papier thill Scholebørnene at schriffue paa (huilckett naar dett bleff wddeeltt findis nedenfore), Riset 10 fl er thillsammens — 15 fl .

Den 21. Nov: giffuett Peder Andersøn thill 1 par Træ-scho — 8 β .

Den 20. Nov: kjøbte Jeg af Mogens Madtzen i Suerborrig 13 allne sortt Vad mell: allen 15 β er — 12 fl 3 schill:

Den 1. Decemb: kjøbte Jeg itt stycke læritt, holt 25 allne, alen $9\frac{1}{2}$ schill: er — 14 fl $13\frac{1}{2}$ schill:

Samme thid kjøbte Jeg 26 allne læritt i itt andet stycke; alen $11\frac{1}{2}$ schill: gjør — 18 fl 11 schill:

Dend 22. Decemb: kjøbte Jeg 24 allne och 1 korter sortt Vad mell: alen 14 schill: gjør thillsammens — 5 dlr. 1 fl $3\frac{1}{2}$ schill:

Juledag giffuet de fattige Schole-børn thill offerpændinge i huider och syslinger — 8 schill:

1629.

Den 11. Jan: kjøbte Jeg $9\frac{1}{2}$ allne sortt Wad mell aff Jens Niellsøn westen i Byen, offuerværendis M: Anders i sitt hus: alen 1 fl , er — $9\frac{1}{2}$ fl .

Samme dag kjøbte Jeg 4 allne sortt Vad mell aff en Mand i Grunløse, i M: Andersis hus, alen 14 schill: er — 3 fl 8 β .

Den 14. Jan: er dette Klæde, Vad mell och Læritt, som offerschreffuett er, iblantt Disciplerne vddeeltt i mit Kammer offuerværendis Hed: och Høygl: M: Anders Christensøn Sogne-Præsten, Erlige och Wellvise Erich Niellsøn och Hans Iffuersøn Raadmend, Erlig och Vellact Jens Pedersøn Spur Byens Kemner.

Och effterdi mand paa samme thid icke kunde bekomme saa meget Wad mell thillkiøbs, som thill alle (huilcke nødthørvendis vaare) kunde behoff giøres, bleff samme thid bevillgett att møtte ydermere kiøbis effter haanden, huor dett

kunde opspørgis thill kiøbs, thill huer som manglede, efftersom hám vaar deputerit¹⁾): Som effterfylger:

Thill Christoffer Jacobsøn 2¹/₂ allen Vadmél, al: 1 ŷ
— 2¹/₂ ŷ .

Lauritz Rasmussen 4 all: Vad: alen 14 schill: er — 3¹/₂ ŷ .

Peder Hanssøn 5 all: Vad: allen 1 ŷ , er — 5 ŷ .

Niels Ericksøn 4 all: Vad: allen 14 schill: er — 3¹/₂ ŷ .

Peder Pedersøn 5 all: Vad: allen 1 ŷ , er — 5 ŷ .

Hans Hanssøn 2¹/₂ all: Vad: alen 1 ŷ , er — 2¹/₂ ŷ .

Rasmus Lauritzøn 5 all: Vad: alen 1 ŷ , er — 5 ŷ .

Lauritz Jacobsøn 5 all: Vad: alen 1 ŷ , er — 5 ŷ .

Item bleff samme thid bevillget, att disse thuende effterschreffne motte bekomme huer 2 ŷ thill Scho, effterdi de bekom icke klæder.

Jacob Claussøn, thill scho — 2 ŷ .

Baltzer Tommissøn thill scho — 2 ŷ .

Aff dett papier, som offuenfore bleff omrørtt, der aff bleff vdbytt iblantt en partt aff disciplerne, som icke bekom Klæder, der de deputerede bekom Klæder och læritt: bekom derfore Baltzer Mattissøn, Christoffer Lauritzøn, Hermand Hanssøn, Peder Jensen, Jacob Clausøn, Jørgen Andersøn, Baltzer Tommissøn huer 1 Bog.

Der effter den 19 Ian: uddeellte Jeg 10 Bøger papier thill de 10 øffuerste i Scholen, som icke bekom Klæder eller andet, mens burde dog at haffue nogett aff mulden, som H: Eschell i Mærn udgaff, effter M: Andersis der vdi ochsaa discretion. Huad offuerbleff aff den 1¹/₂ Ries papier, (om huilckett bleff offuen thill rørtt), som er 13 Bøger, dett er effterhaanden uddeellt iblant Disciplerne offuer allt, efftersom de dett thill Schriffuebøger och materie-bøger behøffuede.

Den 29 Ian: anttvordett Jeg den nederste Hører Jørgen Hansøn 1 sl: daler aff Scholens partt, som hand och hans formend aarligen pleyer att bekomme²⁾.

1) Af Regnskabet for 1633 ses, at Rektoren ²⁴/₁₁ kjøbte 30 Al. Vadmél af M. Andersens [Arrebos] Kvinde for 1 ŷ Alen.

2) Nemlig for at have Skolens musikalske Instrumenter og •Discantz-bøger• under sin Varetægt.

Den 1. Feb: gaff Jeg Schoufogeden for itt thræ att vd-
vise thill Scholens Illdebrand, effter som sedvanligt — 20 β.

Samme Dag gaff Jeg Hans Aagesøn i Steenbiørg med
sine Stallbrødre for Scholens Træ att fælde, kløffue, synder-
hugge och med deris egne Vogne hid thill Scholen att age
— 3 dlr. sl:

Den 2 Feb: gaff Jeg Madtz Jørgensøn Evang: Græ: et
Lat: ubunden, kostett — 20 β. Item Hans Niellsøn Rhet:
Res: vbunden — 6 β. Item Hendrich Mortensøn Rhet: Res:
vbunden — 6 β.

Der Scholens Klæde, Vadmell och Lærirtt bleff vddeelt
den 14 Ian: (som omrørtt er) bleff bevillgett aff offuerværende,
att der motte giffuis dennom Pænge thill att lade deris Klæder
sy fore hoss Schredderne, aff den mulctt H: Esche i Mærn
hid thill Scholen giffuett haffuer (som er offuenfore thill ind-
thætt førtt), som samme thid Scholens beneficia bekom, och
dett haffue villde: Er derfore meddeeltt effterfyllgendis, effter-
som dett bleff kræfft: Levin Bertellsøn 12 schill. Peder Oluff-
søn 2 ½. Hans Niellsøn 2 ½. Hans Mortensøn 18 β. Rasmus
Mortensøn 1 ½. Gregers Andersøn 14 β. Jacob Jacobsøn
20 β. Lauritz Rasmussøn 14 β. Niells Erichsøn 14 β. Oluff
Jacobsøn 10 β. Madtz Jørgensøn 26 β. Christen Jensøn
28 β. Knud Andersøn 26 β. Peder Niellsøn 19 β. Lauritz
Christensøn 9 β. Lauritz Jacobsøn thill it par Træscho 8 β.
Rasmus Lauritzsøn 12 β. Hans Søffrensøn 26 β. Hendrich
Mortensøn 25 β. Lauritz Jacobsøn 1 ½.

Den 13 Martij giffuet for en ny Tude Kande thill att
hente Øll vdi paa Slottett thill Scholebørnene, efftersom den
anden vaar intett længer dyctig.

Den 5 Aprilis, som vaar Paaschedag, giffuett de fattige
Schole-børn i huider thill att offre — 7 schill.

Bleff Pæns-pængene for dette aar vdbytt i Hed: och
Høygl: Mandtz M: Andersis stuffue, ham siellff offuerværendis,
iblantt disse effterschreffne: Bekom Theophilus Alexandri,
Laurentius Esboni, Gabriell Joannis, Jacobus Eilhardi huer
6 dlr. 1 ½.

Summa paa den gandsche Vdgiffit fraa
den 1. Maji eller Philippi Iac: Dag 1628

och thill samme 1. Maji Phil: Iac: Dag
1629 er thillsammen — 84 dlr. sl: 1 schill:
huer daler beregnett thill 64 schill:

Naar denne Vdgiffit bliffuer dragett fraa Indthæctens Sum,
bliffuer beholldendis hos Wordingborrig Schole aff dette aars
Regenschab fra Phil: Iac: Dag 1628 och thill samme aars
dagen igien 1629 — 26 dlr. sl: 11 β j blaff: huer daler
berægnitt thill 64 schill.¹⁾

Vordingborg Skoles Regnskabsbog. Ny kgl. Saml. 769 d. Fol.

6.

*Overenskomst mellem Skolemesteren i Vordingborg og
Indehaveren af Degnestavnen i Kallehave.*

Aar 1630, dend 2. Januar: haffuer voris ellschelige H.
Lænsmand, Erlig och Wellbyrdig Palle Rosen-krantz, giort
en forening imellom Schole-Mesteren i Wordingborrig, paa
Scholens Vægne, paa dend ene side, och Rasmus Schomager,
boëndis paa Dægnestaffnen i Kallehaffve, paa dend anden
side, som effterfyllger:

Schall Rasmus Schomager, saa lenge hand paa Dægne-
staffnen i Kallehaffve sogn boëndis bliffver, her effter aarligen
udgiffve thill dend, som Dægnebestilligen er betroëtt i Kalle-

¹⁾ Dette og de følgende Aars Regnskaber bleve først reviderede ved
Søren Povlsen Gotlænders Afgang fra Skolen, som man ser af
følgende Antegnelse:

•Den 2 Julij 1635 er dette oc de førige 7 Aars Regnskaber
igiennem seette oc rictige befundne. Qvod testatur manu sua
Andr. Christ. Arøensis.

Den 30. Novbr. 1636 er Vadmel udbyttet til Skolens fattige
Børn, nærværende Mester Anders Arrebo, Sognepræst, Ejler Jacob-
søn, Borgmester, Christen Skriver, Frants Hammer, Berthel Midzer,
Raadmænd, og Anders Mogensøn, Fattiges Forstander. Det var
sidste Gang Arrebo deltog i denne Forretning. — I Ligbogen findes
(efter Wadskjærs Udtog, Kallske Saml. 149 Fol.), bl. a. følgende
Notitser: 1633, d. 26. Jan. hel Skole for Anne Christensdatter
[Arrebos Søster] til M. Anderses — 6 ₤. 1637 d. 17. Martii,
Mester Anders Arrebo — 6 Dlr. 1637, d. 3. Novbr. Christentze sl.
M. Anderses Datter, 2 Dlr. 1638, 17: Aug Doctor Sylvester Brunsvig,
Kansler af Pommern, exul, 6 Dlr. 1640, 3. Sept. Borgmester Ejler
Jacobsøn, 3 Rdl. 1641, 6. Febr. Den danske Skolemesters Kvinde, etc

haffve sogn¹⁾, sex sl. Daler thill hiellp att lønne en Substitut med i samme sogn; beregnett aarligen fraa Philip: Jacobi Dag og thill samme aarsdagen igien; dog at pengene for huer aar erlægges enten om Julen, eller naar hand thillforne kand der med best thillkomme: Och da schall Rasmus Schomager være quitt och frii fraa alld Dægnethiæniste oc alld anden Dægnens besuerlighed, saa lenge hand der boëndis vorder. — Dette bleff paa begge sider ochsaa samme Dag vedthagett. — Dog schall Rasmus Schomager her effter som thillforne bygge och forbædre samme Dægnestaffn, att dend ey forfalder, mens ved saadan hæfftt att holde, som dett forsuarligt være kand. Anno et die ut supra.

Palle Rosenkrantz m. pp.

Indført ved Rektor Søren Povlsen Gotlænders Haand i Vordingborg Skoles Regnskabsbog (Ny kgl. Saml. 769 d. Fol.), men egenhændigt undertegnet af P. Rosenkrantz.

7.

Søren Povlsen Gotlænder til Rektor Anders Hegelund.

Salutem et amorem.

Gratiarum actionem, clarissime D. Magister. fautor ac promotor omni observantię cultu prosequende, de omnibus beneficiis in me collatis, literis nunc hisce meritò exprimendam, animo tamen sincero, nullá temporis intercapedine delendam, nullo loci intervallo suprimendam, brevitatis causá omittens, rem ipsam aggredi conabor. Nullus dubito, clarissime D. Magister, quin tritum illud Christi, Matth. 10 v. 10. Dignus est operarius mercede suá etc. sit tibi notissimum: quod non de sola pro labore compensatione, secundum proportionem debitam, sed etiam de exactę aliquo in loco vitę testificatione intelligendum censeo: Hęc autem etiam nomine mercedis salutarì posse non dubito; alias enim homines, in quos incidit, de illo, qui ejusmodi testificatione est destitutus, si vel maxime pecuniis, et aliis vitę necessariis, fuerit instructus, hanc falsam possunt fovere opinionem, ac si vitiis, homine

¹⁾ En Discipel af Vordingborg Skole.

Christiano minime dignis, esset pollutus, ideoque indigne qui censeretur, cui à bonis bene fiat: Quapropter ut eò melius ejusmodi suspicionis tela declinare queam, proximè Hafniam invisens, à te petij, ut me vite, in officio scholastico apud vos exactè, testimonio contra eadem munire velles; Quod cum mihi eodem tempore sis pollicitus, perfrictà quasi fronte existens, eandem adhuc affero petitionem; quam si mihi non denegaveris, me vicissim ad quodlibet officij genus devinctissimum tibi habebis: Et ut omnium particularium eo certior reddaris, tempus accessus et recessus apponam. Ao. 1624, 23. Julij creatus sum collaborator in Schola Haupiacà. Ao. 1627, 16. Junij vocatus in Moderatorem Scholę Orthungiacę, Musis Hauniacis valedixi. Quę tibi pro labore in testimonio scribendo debentur, offeret M. Wulfgangus. His curę et protectioni divinę commendatus valeas. Orthungę — 8 Oct. 1629.

T. quantus est

Severinus Paulinus Judichærus Gotlandus.

Udskrift: Clarissimo et eruditissimo viro M. Andree Petri Hægelund, Scholę Hafniensis Rectori ut dignissimo ita fidelissimo, Amico et Fautorì meo plurimum colendo.

Orig. med Segl i Kgl. Bibl., Bøllings Brevsamling. J.

8.

Testimonium publicum for Søren Povlsen Judichær Gotlænder.

Rector Academię Hafniensis

Gaspar Erasmi Brochmannus

S. S. Theologię D. et Professor P.

Lectori φιλομάσῳ S.

Cera Collegę nostri honoratissimi, viri clarissimi M. Wulphgangi Rhumanni, Oratorię Professoris P. percipimus Severinum Pauli Judichæru'm Gothum triennem Academię nostrę civem fuisse, inque ea eo instituto versatum interea esse, ut virtutis et diligentię laudem meritis sit et dignus habitus, qui inter coeteros primis Philosophię Honoribus insigniretur. Hic itaque cum ita vitam apud nos

instituerit, ut reprehensionem non mereatur; sed alijs potius bono esse exemplo debeat: hac in parte rebus ipsius bene cupimus, illasque in melius promotum iri optamus. Nam quod functiones illius Scholasticas attinet, tum Hafniensem, ubi hypodidascali partibus functus, tum inprimis Orthunganam, ubi scholæ Recturam gerit: de illis haut nostrum est testari, ne rej minus perspectæ testimonium perhibeamus, neve in alienam messem falcem nostram mittamus. Qvocirca alijs, qvibus illa cura magis incumbit, hoc relinqvimus, et universos atqve singulos serio rogamus, rebus ipsius pro merito commodent, illasque qvantum Christianæ Reipublicæ salus patitur adjutum eant. Ita non a nobis tantum debitam animi gratitudinem expectabunt; sed amplam a Deo remunerationem sibi pollicebuntur, in cujus conspectu nos nostrasqve actiones versari pie et devote cogitabimus. Illi Te bone Lector, valde serio commendamus. Perscripsimus Roëschildiæ 11. Novemb. Ao. M. DC. XXIX.

Et Officij nostri Sigillo munivimus.

Mag^{ci} Rectoris jussu supscripsi Mppå

Johannes Erasmus,

Phys. Prof. P. Vice-Notarius.

Kasseret Orig. i Konsistoriets Arkiv, Pakken Nr. 195.

9.

Hr. Lavrits Nielsen, Sognepræst udi Slangerup,

fik Brev saa lydende:

Vi Frederik den Anden etc. Gjøre alle vitterligt, at efterdi os elskelige hæderlige Mand, Hr. Laurits Nielsen, Sognepræst til Slangerup Kirke, underdanigst for os haver berettet, at Priorissen med menige Convent udi Slangerup Kloster skulde have kjøbt tvende Kjøbstedgaarde sammesteds med hvis Jord udi Marken tilligger, og dennem siden funderet og lagt til Vor Frue Capel i Klosterkirken for nogen Messer og Tjeneste, som der skulde opholdes, og al den Stund Klosteret var ved Magt, haver Sognepræsten udi Bykirken gjort Tjeneste til Vor Frue Alter og haft samme Rente for hans Umage. Da efterdi den Tjeneste, som tilforn er faldet udi Klosteret, nu er forvandlet og holdes udi

Bykirken, og den Præst, som næst for hannem var¹⁾, haver oppebaaret Landgilde af for^{ne} Gaarde og Jorder, have vi af vor sønderlig Gunst og Naade, og paa det for^{ne} Sognepræst i Slingerup desbedre kan blive forsørget, undt og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at for^{ne} Hr. Lavrits Nielsen maa aarligen oppebære hans Landgilde, som ganger af for^{ne} Gaarde udi Slingerup, eftersom hans Antecessor det for hannem haft haver, og samme Landgilde kvit og fri have, nyde, bruge og beholde, til saa længe vi anderledes derom tilsigendes vorder. Og efterdi vor Lensmand her paa vort Slot Frederiksborg, siden for^{ne} vor Kjøbsted Slingerup er afbrændt, med vor Vilje og Tilladelse haver afhændet paa vore Vegne til vor Tjener Christoffer Sternberg det ene øde Byggested her i Byen, skal for^{ne} Hr. Laurits Nielsen sig intet dermed befatte, men for^{ne} Christoffer Sternberg skal det beholde efter hans Brevs Lydelse. Men hvis Jord udi Marken, som haver ligget til samme Byggested og ingen bruger, maa for^{ne} Hr. Laurits Nielsen til hans Præstegaard bekomme. Ikke heller maa for^{ne} Hr. Laurits Nielsen udkaste den Borger udi Slingerup, som nu bruger den anden Gaard, uden han det kan have i hans Minde. Herimod skal for^{ne} Hr. Laurits være forpligtet til at gjøre Sognefolket Tjeneste tilbørligen uden Kirken og inden, som en Sjælesørger hans Sognefolk med Rette pligtig er, og at holde hans Præstegaard ved god Kjøbstedsbygning, Hævd og Magt. Forbydendes vore Fogder, Embedsmænd og alle andre etc. Actum Frederiksborg, den 6. Martii 1574.

Sjælandske Registre Nr. 11, Fol. 108.

10.

Søren P. Gotlænders Dom i en Sag imellem Lensmanden paa Abrahamstrup og Præsten i Gjerlev.

Søren Povelsøn Gotlænder, Sognepræst til Slingerup og Uvelse Sogne og Viceprovst over Liunge Herred,

¹⁾ Af Danske Mag. 3, R. VI, 35 ses, at Hr. Johan Tønder 1536 var den første evangeliske Præst i Slingerup. Men ventelig har der været nogen mellem ham og Hr. Lavrits Nielsen. Et Epithaphium over denne, der døde 1591, findes i Marmora Danica I, 139.

gjør for alle vitterligt, at Anno Christi 1655 den 4. Sept. mødte for mig her i Slangerup Præstegaard efter Indstævning i Rette (som blev af mig efter vores ærværdige Hr. Biskops Befaling udgiven) ærlig og velb. Mands Niels Banners til Ringstedgaard, Kgl. Maj.s Befalingsmand paa Abrahamstrup og over dets underliggende Len, hans Fuldmægtig, ærlig og velagt Karl Lavrits Andersen, Ridefoged der sammesteds; saa og hæderlig og vellærd Mand, Hr. Jacob Thagesen, Sognepræst til Draaby og Gjerlev Sogne og Provst over Horns Herred. Og da beskyldte for^{ne} Lavrits Andersen paa velb. Niels Banners, hans Husbonds, Vegne, for^{ne} Hr. Jacob Thagesen for efterskrevne Poster, for hvilke han var Ret og Dom over Hr. Jacob begjærendes: hvilke Poster alle efter velb. Niels Banners egen Konzept, dat. Abrahamstrup den 24. Aug. Ao. 1655, vare i Stevningen befattende.

(Her efter følger nu Klagen, Stævningen, Indlæg fra begge Sider og Tingsvidner, hvilke Aktstykker dog her kunne forbigaaes, da det væsentlige deraf anføres i Dommen, som her følger).

1. Efterdi Hr. Jacob tiltales for den Post, at han skal have ladet høste Eng en Søndag, den 15. Julii, paa Kgl. Maj.s Bønders Grund i Tørslev, og ladet det i sin Gaard siden indage imod Forbud; item at Hr. Jacob skal have angivet, at det var hans egen Eng, som blev slaget; item at han selv skulde i egen Person bedet dem, som have slaget for ham, at de skulde slaa for ham om Søndagen, og bedet hans egne Karle slaa med, og skal han selv [have] været med paa Engen og holdt samme Karle en Tromme for; og formenes Hr. Jacob bør derfor at lide: imod hvilken Beskyldning Hr. Jacob i hans Indlæg for Retten saaledes erklærer, at hans Sognefolk haver ham hjulpet en Søndag Eftermiddag, efter al forrettet Gudstjeneste, et Stykke Eng at afslaa, fordi han laa tilbage med sin Slæt, formener Hr. Jacob ikke at være sket imod den Exception i Christian 4.'s Reces, Lib. 1, Pag. 32. Men at Hr. Jacob skulde tilegnet sig den Eng, som for^{ne} Dag blev slagen, det vedgaar ikke Hr. Jacob, men at en Deel af hans Eng blev uhøstet, efter hans Bymænds Enge, staaende tilbage, det vedgaar Hr. Jacob.

Item at Hr. Jacob skulde selv været hos paa Engene, der de slog, og holdt dem en Tromme for, det vedgaar Hr. Jacob saavidt, at han kom til dem imod Aften; men at han skulde holdt dem en Tromme for, det vedgaar Hr. Jacob ikke, men at han saa to smaa Drengbørn løbe her og der paa Marken og abe sig med en liden Barnetromme, det vedgaar Hr. Jacob; dog at ingen skal bevise, at han havde bestilt den. Da endog denne Post i alle sine Punkter er ikke bleven nøjagteligen bevist, nemlig først at Hr. Jacob skulde kaldet den Eng, som blev om Søndagen slagen, sin egen Eng; men det er alene bevist, at Hr. Jacob havde svaret, at hans Eng laa uhøstet, hvilket saa at være er ved Tingsvidner bevist, dat. den 20. September 1655. Dernæst at Hr. Jacob skulde holdt dem en Tromme for, det er ikke heller bevist, men aleneste, at Jens Glads lille Søn var med og slog paa Tromme, det er bevist med Tingsvidne, dat. den 26. Juli 1655. Dog alligevel, efter her tvistes om Eng, Aførsel, Helligbrøde, Hjemmel og saadant, som ere verdslige Sager, da turde jeg mig ikke understaa i den Post noget at kjende; men jeg denne Post til den verdslige Ret og Jurisdiction henviser, og der at gaa derom, saa vidt at Lov og Ret medfører efter Ordinansens Fol. LXXXVIII og 17. Ribartikel, helst efterdi der er allerede til Horns Herredsting gjort Afvisningsdom i den Post til Overdommeren, den 27. Sept. 1655, som bevist er.

2. Belangende den Post, at der skal ikke være gjort Tjeneste før og efter Prædikenen for Alteret i Draaby Kirke paa Mariæ Besøgsdag og ikke heller om Bededagen næst efter: imod hvilken Beskyldning Hr. Jacob sig saaledes erklærer, at han forhåber dermed ikke meget at være pecceret imod Ordinansen Fol. 24, 28 og 92, som der lærer, naar, hvortil og for hvem Altermesse skal holdes og bruges, navnlig naar Folk berettes og Sacramentet administreres, ellers siger Ordinansen, at Tjeneren raader dog selv altsammen. Item foregiver Hr. Jacob, at han for Hæsheds Skyld ikke kunde den Tid gjøre Prædiken og holde Messe i Draaby Kirke, men Prædiken blev ved en Student holdt begge Dagene; og blev om Onsdagsbededag

hverken Litaniet eller Bededagsbøn forsømmet. Da endog Hr. Jacob for^{ne} Beskyldning ikke fragaar, men staar paa Ordinanzen, som siger Fol. XXIII, at Messen holdes for dem, som sig ville lade berette, fordi Messen er dog intet andet end Herrens Nadveres Brug etc. Item Fol. XXVIII, at naar der er ingen at berette, da maa Præsten forfølge Messen for en Bogstol, ikke for Alteret. Item Fol. XCII, at de maa om Søndagen og Helligdage, om der ere de, sig ville lade berette, holde Messe; og Messen synes efter for^{ne} Steders Collation i Ordinanzen ikke at være saa aldeles absolut fornøden, at den kan jo in casu necessitatis efterlades, om der er ikke Communicanter; dog alligevel efterdi der findes i Ordinanzen intet fuldkommeligt derom, ej heller i Recessen om Bededagens Messe, pag. 36, 37, meget mindre hvad Straf dem skulde paatvinges, som Messen saaledes forsømmede, om den endskjønt var ret nødvendig: da turde jeg i denne Post ikke heller understaa mig noget vist at sentere; men jeg denne Post til min Overdommer og det hæderlige Landemode henfinder.

3. Belangende den Post at Hr. Jacob skal ikke have efter Ordinanzen hver Søndag oplæst noget af Lutheri Lærdom og deraf noget forklaret i lang Tid: imod hvilken Beskyldning Hr. Jacob sig saaledes erklærer, at omendskjønt han paa nogle faa Tider ikke saa lige particulatim Catechismum haver tracteret for anden besværlig Tilfalds Skyld, saa haver han dog menligen i hans Søndagsprædikener refereret Catechismum til Evangelium og tvært om, og det ofte med Lutheri Forklaring. Da endog Hr. Jacob denne Post ikke aldeles fragaar, men staar derpaa, at det er ikke slet og aldeles efterladt, men en Tid lang forbigaaet, som det og saaledes bevist er ved Tingsvidne, dat. den 18. Oct. 1655, at mange da har vundet, at de har vel hørt Præsten oplæse Catechismi Forklaring, men hvor længe siden det er, kunde de ej huske, førend nu Præsten er kommen i Trætte, og haver han nu oplæst de fem Hovedparter med Forklaringen Part hver Søndag, og haver begyndt paany igjen. Dog alligevel efterdi udi Ordinanzen Fol. XXXI og XXXII og udi Christian 4. Reces pag. 7 Art. 7 ikke specificeres om, hvad Straf den Præst have skal, som ikke altid vedholder Catechismi

Forklaring hver Søndag at opregne: da turde jeg ogsaa ikke i denne Post understaa mig noget endeligt at slutte, men jeg og denne Post til min Overdommer og det hæderlige Landemode henviser.

4. Belangende den Post at Hr. Jacob skal have angivet i sin Supplication til Hr. Cancellar, at velb. Niels Banner vilde nøde ham til at tage en Person til Capellan, som Hr. Jacob ikke kjender og hans Hjærte ikke kunde falde til, saa fremt Hr. Jacob vilde ellers have hans Venskab; hvilket velb. Niels Banner formener, Hr. Jacob bør at bevise eller lide derfor, som vedbør: imod hvilken Beskyldning Hr. Jacob sig saaledes erklærer, at naar hans skriftlige Resolution paa velb. Niels Banners Beskikkelsesbrev ham den 19. Aug. tilsendt, fremvises, saa vel som hans Supplication af Hr. Jacob til Hr. Cancellar overgivet, da kan forfares, at han aldrig saadanne omrørte Ord haver brugt, men at det var velb. Niels Banners Vilje, at Hr. Jacob en ubekjendt Person, som han vilde have forfremmet mod Hr. Jacobs forrige udgivne Ord og Løfte, skulde til Capellan antage, nemlig Anders Richtersen, hvilken velb. Niels Banner skal have sendt til Hr. Jacob i hans Hus forleden den 6. Julii, at skulle høre, om Hr. Jacob vilde ham for den gode Junkers Skyld til sin Medhjælper kalde; og Hr. Jacob da resolverede sig, at han havde alt forlovet sig til en anden. Hvorpaa hans Velbyrdighed ved sin Ridefoged strax den 7. Julii skal have ladet ham sige, at efterdi Hr. Jacob ikke vilde samtykke og kalde den Person, som ham var tilskikket, da vilde han ej tilstede, at Hr. Jacob skulde kalde nogen anden, men han selv skulde, saa længe han kan, forrette sit Embede. Item erklærer Hr. Jacob sig, at hans Supplication var bønlig og ikke klagelig; og at det lader sig anse at være imod Christian 4. Reces pag. 115, saa lydende: Ingen maa for sin Supplicats eftertragtes eller udi Trætte indvikles. Da, endog i for^{ne} Supplication ikke findes dette Ord nøde, men Supplicatsen lyder i magtpaaliggende Ord og Meningen saaledes: at eftersom Hr. Jacob foraarsages sig en Medtjener at antage og haver med Hr. Biskops Raad og Vilje samtykket dertil Hermand Bech, Rect. Scholæ i Slangerup, da giver

han dermed Hr. Cancellers ydmygeligen tilkjende, at Lensmand, ærlig og velb. Niels Banner, er ham i hans Forsæt ganske imod, uanset at hans Velbyrdighed var tilforn dermed tilfreds. Item at hs. Velb. vil, at Hr. Jacob endelig mod sit Løfte skal sig en anden ubekjendt Person antage og kalde, og det saa sandt Hr. Jacob nogen Tid vil nyde hans Velbyrdigheds Venskab, hvorfor Hr. Jacob paa det ydmygeligste begjærer Hr. Cancellers Recommendats til velb. Niels Banner i den Mening, at hs. Velb. for Hr. Cancellers Skyld vilde dog være tilfreds, at Hr. Jacob med hs. Velb.s Venskab, uden videre Modsigelse og paafølgende Had, Hermand Bech til Medhjælper kunde bekomme, som havde ladet sig høre i Hr. Jacobs Sogne, og hans Gaver vel behager Menigheden etc. Men Hr. Jacobs skriftlige, paaskudte Resolution paa velb. Niels Banners Beskikkelsesbrev den 19. Aug. blev ikke fremvist; ikke heller blev bevist noget om velb. Niels Banners Vilje derom, at Hr. Jacob vilde Anders Richtersen til Medtjener antage, hvilken skulde derom have været sendt til Hr. Jacob den 6. Julii; saa vel som ikke om velb. Niels Banners Ridefogeds første Ord til Hr. Jacob den 7. Julii etc. Og derfor synes denne Post saa vidt at kunne til verdslig Ret henvises, og der om saadanne Ord, Beskyldning, Paasagn og andet mere at disputeres, og derpaa at senteres. Og alligevel efterdi denne Punkt rejser sig af denne Hovedsag, nemlig om en Capellan at kalde, hvorom velb. Niels Banner i Stævningen vel foregiver, at hs. Velb. ikke vilde nøde Hr. Jacob en Capellan paa, dog vedgaar hs. Velb. det, at han tvært imod haver ladet Hr. Jacob sige, ingen Capellan at være ham stændig, saa længe han selv sit Kald kunde forestaa etc.¹⁾ hvilken Hovedsag synes at være en gejstlig Sag, efter Ordinansen, helst den norske (hvilken in genera-

¹⁾ At Lensmanden, som man kunde vente, tilsidst har drevet sin Krig igjennem trods Præstens Modstand, ses af Wibergs Alm. dsk. Præstehistorie I, 436—7. Anders Richardsen — vel en rigtigere Form for Dommens Richtersen — blev nemlig den 12te Novbr. 1656 ordineret til Kapellan hos Hr. Jacob Thagesen, og da denne døde i Februar 1658, blev han den 13de Marts s. A. kaldet til hans Eftermand.

libus forklarer den danske), som udviser og specificerer, hvem Capellaners Kald vedkommer: Da turde jeg mig ikke understaa i denne Post noget vist at sentere, men jeg ogsaa denne Post for Hovedsagens Skyld henfinder til min Overdommer og det hæderlige Landemode der udi at kjende.

5. Belangende den Post, at Hr. Jacob udi Skriftestolen, naar han skulde absolvere en Synder, da skulde han den formane at skulle give ham mere til Offer, og med mere Ord, hvilket formenes ikke vel at sømme en Præstemand at gjøre uden tilbørlig Straf: imod hvilken Beskyldning Hr. Jacob sig saaledes erklærer, at saadan Beskyldning og Paasagn skal ham ikke billigen kunne overbevises: Da efterdi saadan velb. Niels Banners Beskyldning er ikke bleven nøjagtelig bevist, kan jeg ikke tilfinde Hr. Jacob noget for den Post at lide, med mindre velb. Niels Banner den Post anderledes kan bevise, anseendes den, Sag giver, bør det lovligen at bevise, efter Christ. 4. Reces pag. 160, Art. 15, og pag. 212, Art. 20.

Til dets Vidnesbyrd under min egen Haand og Signet.
Actum Slingerup den 27 Novemb. Ao. 1655.

Efter en samtidlg Kopi i Kallske Saml. Nr. 93 Fol.

11.

Søren P. Gotlænders Klage over Tab i Indtægter ved slangerupske Borgeres Udflytning til Frederikssund.

Stormectigste, højstbaarne oc aldernaadigste Konning oc Herre, Gud aldermectigste naadeligen spare oc bevare Eders Kong. Maj. lønge oc vell fra ald timelig oc evig Wlycke.

Aldernaadigste Konning oc Herre, Jeg fattige Mand, E. K. Maj. undersaatte, Sognepræst i Slingerup, nødis thill min anliggende for E. K. Maj. underdanigst at andrage. Efttersom Slingerups By er aff højlofflige Konger, Kong Frederik dend — 2. Ao. 1578. oc Kong Christian dend — 4. Ao. 1632 naadigst bevilget, at Borgerne maatte opbygge nogle Søboder paa strandbacken ved Wdesundby, deris Salt oc andet godtz der udi at oplegge, huortil der bleff udviist — 39 Roder i lengden oc — 10 i bridden, aff huilcken pladtz giffvis aarligen aff Slingerups By thill E. K. Maj. —

20 Richs Dlr. til Jordskyld. Da haffver en deell aff de fornæmste, som formuffve haffver at bygge, uden videre bevilling, i stæden for samme Søboder, heele gaarde med mange store huse der opbyggt, oc der nu selff med deris Folck stædtze hus holder, och der handell oc vandel bruger, dragendis næringen til sig fra dendne ringe By. Oc endog de ere Slangerups Borgere, saa ville de dog icke holde mig for deres rætte Sognepræst, holdendis Wdesundby Kircke for deris rætte Sognekircke, fordi dend dem nærmere ligger, helst Christian Simonsen, en Borgere der boendis, mig min løn oc offer fraholder, som skal nu haffve E. K. Maj. beaadings breff bekommet, at hand indtil paa videre maa med hans hustru, Børn oc gandske husz, søge Wdesundby kircke, oc sig der aff Præsten lade betiæne; huilcked breff skal være effter saadan vrang berætning forhuærffvet (som breffvet udviiser), at dend stæd han paa boer med rætte skall ligge i Wdesundby Sogn, wanseet at samme pladtz er Slangerups Borgere, oc ingen anden, som deris frihed, for aarlig affgift naadigst forundt, oc icke alleeniste de andre der boendis, men end ocsaa Christian Simonsøn selff med hans første hustru haffver aldtid ladet sig aff Slangerups Præster i alt (uden prædickener) betiæne, men nu haffver hand med dendne hustru heller villet reise thill Kiøbenhavn, fem gange lenger, der Sacramentet at bruge, alligevel at der om er en skriftlig Contract oprættet Ao. 1646 effter stæffning, med Øffrighedens bevilling, imellom Slangerups og Wdesundby Præster, at Borgerne ved Sundby boendis maa der høre Gudtz ord, oc in casu necessitatis aff Sundby Præst betiænis. Aff for^{ns} Christian Simonsøn tager nu fleere ont Exempel, oc mig min Løn oc Offer fraholder, huilcked er dog ellers meget ringe aff dendne fattige oc næsten ødelagde By. Huorfor er min underdanigst begiæring, at Christian oc andre, huilcke E. K. Maj. naadigst bevilger der at bygge oc bo, oc borgerlig næring at bruge, maa med andre Slangerups Borgere holde mig for deres rætte Sognepræst, oc mig dend rættighed, som de bør, efter Ordinantzen oc Recessen at giffve, som de tillforn giortt haffver, at mit nu ringe kald skulde icke de bæste Borgere fratagis, oc it andit herligere tillæggis. Thi ellers

kunde jeg icke, for byens daglige forarmelsis tiltagelse, min nødtørfvig underholdning aff Kaldet haffve, meget mindre thill E. K. Maj. det at udgiffve, som jeg bør, oc gierne vill. Fordi jeg haffver intett andet til Kaldet, uden dend bare thiende, ringe Præstependinge oc Offer, at holde mig oc Capellanen udaff, jeg haffver slætt ingen Ager oc Eng, intet ad mensam, ingen Annex-Præstegaard. Oc jeg skal dog holde Capellanen til Kaast aaret igiennem, oc giffve hãm hans heele aars løn, foruden aldt Offer i Annexen, oc holde hãm vogn oc heste for til Annexen, som er forarmet, oc maa kiøbe hø til hestene. Eller oc dem ved Sundby boendes maatte paaleggis til Slangerup igien at opflytte, effterdi det er dem icke bevilget, der at bygge oc bo, men allenniste i Slangerup at bo, oc der Søboder thill deris godtz at opsætte. Eller oc E. K. Maj. vilde mig enten noget geistlig godtz, eller andet, thill Kaldetz forbædring, som nu er heel ringe, naadigst forunde. Saadan E. K. Maj. milde benaadning vill Gud thimeligen oc evigligen belønne. I huis trygge beskyttelse jeg vil haffve E. K. M. evindeligen befalett.

E. K. Maj. underdanigste undersaatte oc tro Forbeder
Seuren Pouellsøn G.

Egen haand.

Original i Geh.-Ark., Sjæl. Indlæg 1657. Andragendet er paategnet af Lensmand Otto Powisch, dat. Frederiksborg den 24 Martii Anno 1657. Heri bevidnes Rigtighed af Præstens Forestilling i alle Henseender. Vedlagt findes: 1. en af Byskriver Mogens Mortensen i Slangerup bekræftet Afskrift af et Brev, dat. Slangerup 4 Januar 1632, hvorved Frederik Urne til Bregentved, kgl. Befalingsmand paa Kronborg og Frederiksborg, tilstaar at have modtaget Kongebrev om at udvise Slangerups Borgere en Plads ved Sundby Færge til at opsætte nogle Søboder paa, og oplyser, hvorledes denne Befaling var efterkommet. 2. Et Andragende til Kongen (dat. Slangerup 12 Martii 1657) fra Slangerups Borgerskab, at det maatte paalægges de Slangerups Mænd, der havde taget Bolig paa den ved Sundby Ladested indrømmede Plads, at svare Sognepræsten i Slangerup hans Rettighed, at deltage i Slangerup Bys Tyng og Besværinger som andre Borgere og at agte Borgmester og Raad sammesteds for deres Byøvrighed. Ogsaa dette Andragende er paategnet oc unbefalet af Lensmand Otto Powisch. Udenpaa findes skrevet: Slangerup By anlangende Frederiksunds Indvaanere.

12.

Aktstykker angaaende de kirkelige Forhold i Ude- og Oppe-Sundby 1663—8¹).

a.

Ærkebispens Klage over, at Hr. Kjeld Mogensen i Ude- og Oppe-Sundby havde ægteviet en Kvinde, hvis forrige Mand var borttrømt.

Allernaadigste Herre och Konge!

Det hafuer tildraget for nogen kort tiid sijden, at en Møller ved navn Peder boendis udi Lyngbye her udi Kiøbenhafns Ampt, hafuer besofuid et Egte Qvindefolek; huilcken Kvinde, effterad hendis mand fra hende skal vere borttrømt, sig udi tieniste hos hannem hafuer begifued. Och paa det Mølleren kunde faa samme af sig besofuede Kvinde til egte. hafuer hun til Capitlet udi Roëskild ladit sig skillis fra hendis forige mand; huorpaa der de af Præsten udi Lyngbye vaare begiærendis, at de maatte samblis i egteskab, hafuer hand sig icke tort understandit dennem saadant at sambtycke, førend hand sig med mig hafde raadført. Och der Jeg remonstrerede hannem, at saadant strider imod Friderici 2di høyloflig ihukommelsis forordning om Egteskab, hafuer hand denne deris begiering icke villet efterkomme. Sijden den tiid hafuer baade Mølleren och Qvindefolckit været hos mig paa atskillige tijder min Sambtycke at erlange, men der de fornam ingen dispensation hos mig var at bekomme, men fick til giensvar, at huis dennem deris begiering skulde beuilgis, da saadan benaading underdanigst at søgis hos Eders Kongl. May^{tt}. hafuer Qvinden begifued sig til Sundby Sogn udi Friderichsburgs Ampt, huor de af Sogne Præsten der sammesteds ved navn Hr. Kield Mogensøn ere blefne trolofuede, och endog Præsten af Lyngbye lod Prousten i Liungeherrid Friderichsburg, huor under Sundby ligger, forstaa huis som var passerit, och Prousten det samme for Hr. Kield hafuer gifued tilkiende, hafuer hand dog samme Proustens

¹) Disse Stykker ere i sin Tid meddelte os af Hr. Pastor A. Kall-Rasmussen.

advarsel uagted, ved ofentlig Vielse samme anfangen Egteskab fuldkommit. Huilched Jeg iche kunde efterlade E. Kongl. May^{tt}. underdaanigst at andrage, efftersom, huis saadant skulle gaa ustrafued bort, andre til lige Ulydighed och E. Kongl. Ma. Forordningers foract skulle gifuis anledning. Indstillendis dog alting med største underdaanighed til Eders Kongl. Ma. egen naadigst betenkende. Forblifuendis stedtse

E. Kongl. Ma.

Kiøbenhafn d. 16 Nov.

underdanigste T.

1663.

Hans Svane.

b.

Provsten i Ølstykke Herred til Ærkebiskop Svane
om Hr. Kjeld Mogensens Sag.

Min ydmyge helsen med schyldig Tienistis erbydelse stedse
bered.

Hafver Jeg paa det ydmygeliste mig at raadføre med Høy-ærværdige H. Erche-Biskop, at efftersom H. Kield Mogensøn i Ude-Syndby hafver, ved Kongelig Stefning, til første almindelige Høyeste Ret, som her i Riget holdis, indstefnit dend Capitels Domb til Confirmatz, efter huilchen hand be-
raaber sig paa at hafve trolofvet och i Ecteschab indviet Peder Søfrensøn. Møler i Lyndby under Kiøbenhafns Ampt, och Bodild Niels Datter, och formener, i samme Kongelige Stefning iche at kunde ageris i nogen der af udspirende Sager, eller for nogen anden Ret at paakiendis, før paa samme Capitels Domb for dend Høyeste Ret blifver kient, hafver mig och til samme tid, med endeel Breffe in originali for Høyeste Ret at fremlegge, indsteffnit; Huorfor Jeg paa det ydmygeligste vilde raadføre mig med Eders Eminentz, huorledis Jeg mig her med schulde forholde; Efftersom H. Kield Mogensøn, paa Kong. May^s. Veine for samme Trolofvelse och Vielse af Ridefougden paa Fridrichsborg var for mig til Dombs indstefnet til den 1 Februarii sidst forleeden¹⁾; Och

¹⁾ Naar Sagen var indstævnet for Provsten i Ølstykke Herred, under hvilket Herred Sundby ikke hørte, da var det vistnok, fordi Hr. Kjeld Mogensøn havde en anden Strid med sin egen Provst, Hr. Søren Povlsen Gotlænder (se foran S. 36).

Jeg da (formedelst H. Kield, i sit schriftlig for mig i Retten lagde och fremschichede Indleg, formeldede, at hafve en Deel Vinder under Citation til sagens opliusing) optog samme sag til Doms i Sex Uger, som er til dend 14 Martii først komendis; formoder her paa Eders Høy-ærværdigheds goede betenchende Mig til underretning, at Jeg mig icke uvidendes mod min Aller Naadigste Herris och Kongis forordninger paa enten sider schulle forsee; Sluttendis her med min Gunstige Her Erchebiscop med alle sine under Guds høye beschemelse, forblifvendis stedse hans Høy-ærværdigheds

Plichtige Tienere

Snostrups Prestegaard
den 25 Februarii 1664.

Peter Johansøn
(egen hand).

c.

Hr. Kjeld Mogensens Supplication til Kongen.

Stormectigste høyborne Fyrste, Allernaadigste Arfveherre oc
Konge.

Jeg hafver med Allerunderdannigst Væmodighed for eders Kongl. May. ad beklage een vit udseende trette, som mig efter Angifvende for eders Kongl. May. er paaført, formedelst een trolofvelse oc vielse, som ieg med een Møller oc een bortrømt Mands Qvinde aff Kongens Liungby paa Kiøbenhavns Ampt, i mig af Gud oc eders Kongl. May. tilforordnede Menighed Oppesundby, paa Frederichsborg Ampt. hafver forrettet. Hvilcken Qvinde eftersom hun var paa femte Aar efter hendis forige Mands bortrømmelse besvangret af samme Møller, som hun nu hafver til ecte, er hun efter lovlig liusningsvinder førte til herretsting oc landsting, saa vel som rictige vidnisbyrd fra hendis Sognepræst oc Sognefolk, afskilt fra hendis forige Mands ecteskab ved capitels Dom, oc tilkient ad maatte indladis i ecteskab med huem hun vilde, oc Gud vilde hende tilføye. Siden er hun ankommen til forskrefne Oppesundby, huor hun som et lem udi Menigheden sig hafver oppeholdet hos sin Moder oc Slectinge, hvor oc Mølleren hende til ecte hafver begieret, denne deris begiering ieg oc udi største enfoldighed oc ydmyghed hafver efterkommet, rettendis mig efter den afsagte

capitels Dom oc ordinantsen. Men som ieg strax ab officio er suspenderit, førend directe udi sagen er procederit, vedste oc forstod ieg ey bedre raad, end samme capitels Dom for eders Kongl. May. høylofflig høyeste ret ad indstæfne, til den ende ad ieg formodede, den der skulde vorde confirmerit. Men som det hafver Naadigst behaget eders Kongl. May. sagen først ad lade paakiende af hans Excellentz H. Reixs Marschalk oc hans Høyærværdighed Biscoppen udi Aarhus, hafver høybemelte gode Mænd oc Commissarier efter sagens grundelige betractelse ey anseet min forseelse saa stor ad være, ad ieg derfor fra min Guds embede burde efter loven ad removeris, men efter eders Kong. May. Naadigste privilegier, geistligheden efter underdanigst Ansøgning Naadigst meddelte, paa penge mulcteris, nemlig et halfhundrede slette Dlr. til fattige Præsteencker ad udgifve; Det disputerlige ecteskabs forrettelse dog indstillendis underdannigst udi eders Kong. May. egen Naadigst dispensation oc betenckende. Oc som ey formodis videre ved nogen rettens middel opreisning ad kand erlangis, indflyer ieg med allerstørste underdannighed til eders Kongl. May. ad der som efter Angifvende mod høyloflige Ihukommelsis Regis Friderici secundi ordinantze der udi nogit kand være forseet (det ieg dog icke hafde forseet mig til, eftersom ieg forlod mig til, ad capitels Dommen var saa paa ordinantzen funderit, ad ieg sikkerligen der eiter samme ecteskab kunde forrette) eders Kongl. May. vilde paa denne tid mig saadan forseelse Naadigst forlade, oc af Kongl. clementz oc medfødde mildhed mig samme Menigheder igien ad betiene tillade, af den Kongl. Naade, som eders May. lader see oc tilsiune imod alle ydmyge af hiertet, saa som ieg ey nogit der udi eller i andre maader forsettelig viis eller mutvilligen hafver forrettet, hvortil Gud oc min samvittighed, oc alle fromme folk, som kiender mig, skal være mit Vidne, det oc de gode Herrer Commissarierne hafver vel udi deris Afsigt considerit. Jeg oc vil efter denne dag, saa som ieg af min barndom giort hafver, henvende all fiid, ad ieg udi all min forretning kand frycte Gud, oc hafve hannem for øyne, oc udi Alting søge eders Kongl. May. ære oc underdannigst lydighed, med inderste hiertens ynske,

ad Gud mod all Anstød vil være eders May. een uofuervindelig beskermelse, oc een gloende mur omkring eders Kongl. May., det gantske Kongelig huus, oc Alle, som eders May. mene oc tiene med tro, oc forstyrre oc til intet giøre Alle, som mene eller giøre anderledis. Det ieg inderligen oc trohierteligen ynsker.

Kiøbenhavn den 15 Julii

Eders Kongl. May.

An. 1664.

Høybetrengte, dog Allerunderdanigste T. oc tro Forbedere altid
Kield Mogenssøn Nørholm.

d.

M. Søren Povlsen Gotlænders Indberetning til
Ærkebiskop Svane om Hr. Kjeld Mogensens Sindsforvirring.

Salutem et obsequium.

Eminentissime, amplissime, celeberrime et excellentissime Dn.
Archiepiscopo, Etc.

Efftersom Hr. Kield i Sundby raser jo mere oc mere, nedis Jeg thill for min afflagde Eeds skyld at lade Eders Eminentz det vide. Thi foruden det, (huorum Jeg skreff sidstegang dend 6 Sept.) at Hans Pallesen¹⁾, der hand leverede H. Kield min skriffvelse der om, at Jeg vilde hos ham visitere i tvende uger der effter i begge Sogner, oc Hans Pallesen antvordede H. Kield dend trycte Obligation paa Præstegaardens Kiøb, da leverede H. Kield dem igien thill Hans Pallesen, sigendis, sig at haffve sat mig fra mitt Kald oc Embede, Liff, ære oc gottz, hand vilde selff visitere sine Kircker. Oc der hand siden klemtede offver 40 Gange effter middagen (som hand ocsaa om Fredagen nest thilforn gjorde) oc Hans ham adspurde, hvor det var fat, oc H. Kield slog sin Kiep i stycker paa ham, oc siden slog ham med steen: Da sagde hand, du skal vide, huem du taler til, veedst du icke, at Jeg er Kongens Søn, oc huo mig rører, hand rører Kongens egen øyensteent. Etc. Søndagen tilforn, dend 4 Sept. affliuste hand sig fra sin Hustru, i hendis paahør, beklagendis, at

¹⁾ Af det følgende ses, at Hans Pallesen var Substitut i Sundby.

hun var udyctig til Ecteskab, oc derforuden haffde været ham falsk i dendne hans modgangs thid, oc det første, anden oc thredie gang, i Nauffn Faders, Søns oc hellig Aands. Oc det giorde hand paa Prædickestolen i begge Meenigheder, oc sagde sig det at giøre aff Gudtz oc Kong. Maj. mændighed. Hand fæste self en glat Pige i Roskilde, stacked siden, foruden en anden glat, hand haffde thilforn, thil huad brug veed Jeg icke, thiden lærer det vell. Dend 28 Avg. effter Bønnen for Kongen oc det Kongelig hus, bad hand for de fire store, saa som himmelske Førster, dend første hans højærværdighed Erchebispen, dend anden Secretereren, dend tredie M. Vitus Bering, dend fierde H. Cantzeler; oc for fire saa som Jordiske, nemlig Schach, oc Otto Powisk; oc næffnde icke fleere. Etc. En dag sagde hand thill nogle, at hand vilde lade sig giøre en Fløyels Kiortel, oc tage en forgylt Dægen paa sin side, oc gaa ind paa Landemodet: Huo vilde giøre ham noget! Etc.

Dend 7 Sept. (der Jeg var i Kiøbenhauffn,) en Bededag i Udesundby, der hand haffde giort Bønnen, da sagde hand aff Prædickestolen saaledis: Efftersom Hans Pallesen haffver underfundelig altid effterstræbet mig, end ocsaa været størst aarsag, at Jeg er kommen i dendne store trætte: da dersom hand icke omvender sig, oc paa Søndag affbeder saadan sin forseelse i begge Meenigheder, oc staar aabenbare skriff, skal hand være i lige fordømmelse med Seuren Mesterman, (det skal være mig meent,) Jørgen Kag, (skal være Jørgen Seurensen,) Peter Storch, (skal være H. Peter,) oc Valentin Markat, (skal være H. Valentin¹). Oc der Hans Pallesen bad Meenigheden effter Prædicken, at dragis thill minde, huis da var passeret, da suarede H. Kield, at hand borde sticke Hans Pallesen need som en Hund, om hand haffde en Dægen. Om Søndagen dend 11 Sept. kom H. Kield thill Oppesundby, effter 8 Slæt, oc i midler thid Hans Pallesen ringede anden gang, da begynte H. Kield at skriffte Peder Nielsen Væffver, oc der Hans vilde tende Liuss paa Alteret, da det første H.

¹) D. e. Hr. Val. Merkel, Præst i Kongens Lyngby. Hr. Peter er Provsten i Snodstrup.

Kield saa ham, sagde hand: ud rætt nu fra mine øyne, strax ud aff Døren, oc spranck saa aff Skrifftestolen, oc tog en dragen Ryssdægen, som hand haffde lagt blott paa Alteret, oc søgte effter ham, oc sagde, Jeg skal sticke dig ihiel paa stæden. Saa nøddis hand da thill at undløbe Kircken, saa at H. Kield sang self; Oc strax reiste Hans Pallesen thill Udesundby, oc bad Medhielperne, at de vilde bede H. Kield, at hand dog skulde lade Hans gaa da i Kircken, effterdi der var Barn at døbe, men hand vilde icke, oc sang self, oc sagde self Amen i Bernedaaben. Effter Oppesundby Folckis berætning, som da vare i Kircken, da liuste hand effter Prædiccken thill Ecteskab for sig self oc Kong. Maj. Daatter tre oc thiuffve gange, oc sagde der hoss, att der skulde nu være fire Regierendis Konger i Danmark, Kield den 1. Frederich dend 2. Christian dend 3. oc Jørgen dend 4. Der hand kom need aff Prædickestolen oc sang: Ære være Gud Fader i Himmeriig, da satte hand dend blotte Dægen, som laa paa Alteret under Prædiccken, op imellom begge liusestagerne, paa Krytset, huor dend stod, i midler thid at hand berætte Folckene oc gjorde Velsignelsen. Effter Velsignelsen sang hand self pro exitu: Udi din store Vrede; oc der hand kom til det Vers: Nu bort I Tyranner alle, slog hand nogle gange med dend blote Dægen thill begge sider, oc beholt dend i haanden, thill hand gjorde Bøn effter ald Tiænisten for Alteret, oc sad hand for Alteret paa Knæ med samme Dægen, oc gick med hende aff Kircken, opract i Veyret, men der hand kom i sin Vogn, satte hand dend i Balgen. Oc samme Dag liuste hand Hans Pallesen aff Meenigheden oc fra hans Kald paa begge Prædickestolene.

Der sigis oc drifvis ellers megen anden Narreværck privatim aff ham, som refereris adskillig, derfor kand mand intet vist skriffve der om, helst effterdi det er icke mange thill visse bekynt, men hand har sagt det oc gjort det hos Een, som icke kand være fuldkommen Vidne, om paaeskedis. Etc.

Jeg kand det icke forstaa, huorledis hand kand haffve god forstand thil, naar hand vil, at betiæne skickeligen begge Sacramenter, oc prædicke mestendeelen vel; oc hand er saa

i det samme saa gandske seltzom: Det synis ligesom giort galenskab, ut hoc agat, quod cupit, quasi aliud agens. Hand synis at haffve taget Exempel aff Kong David hos Achis i Gath. 1. Sam. 21. 13.

Uanseet, att H. Kield leverede Hans Pallesen mit Breff igien, som Jeg ham der om tilskreff, at Jeg vilde hos ham visitere; oc H. Kield vilde det icke aff Prædickestolen i Søndags forkynde, at de kunde komme flittig tilstæde; dog alligevel havde Jeg i sinde at lade Substituten alle i begge Sogne thilsige, sig da at presentere, men Jeg bleff aff nogle fraraad, helst i Frederichssund, at Jeg icke det skulde giøre, oc sette mig i fare; thi de vare visse der paa, at hand skulde icke skaane mig, om hand kunde faa lycke der thill, paa mit Liff at lure; helst effterdi at det bleff mig sagt, at hand laa uden deris Port, paa Byens Majbenck, oc lurede paa mig indthill 9 Slætt om afftenen, der hand spurde det, at Jeg var i Frederichssund, siden at Jeg tog hans Breff aff Kirckedøren samme afften; men Jeg drog uden omkring Byen. Thill med tør Substituten ingenlunde at være thillstæde in Examine, som burde at skee, førend alding faar en anden ende. Huorfor Jeg faar maaskee ocsaa saa lenge at forvarte, oc indthill at Jeg faar Eders højærværdigheds meening der om at vide. Jeg har det spurt, at Jørgen Seurensen¹⁾ vilde lade hans Sag fare, dersom hand vilde sig forbædre. Etc.

Her med Gud aldermectigste trolig thill Siæll oc Liff befalett. Slangrup dend 13 Sept. 1664.

E. højærv. ydmyge T.

Seuren Pouellsen G.

Egen haand.

Udskrift: Højærværdige, Velhederlige, højactbar oc højforfæne Mand, D. Hans Svane, Kong. Maj. Raad. Assessor i Collegio Status, Præsident i Consistorio, oc Erchebiscop i disse Riger, min gunstige Øffrighed oc højærede Patron, dette paa det ydmygeligste thill hende.

¹⁾ Det er os ikke bekjendt, hvad denne Mand var.

e.

Kongens Skrivelse til Ærkebispem anlangende Hr. Kield Mogensøns Kalds Betjenelse under hans Svaghed.

V. S. G. T. Efttersom vi Naad. erfarer, at H. Kield Mogensøn i Sundbye schall vere bleffuen forryckt i hoffuedet oc derfor Kaldet ej betiene kand, da er Voris Naad. Villie oc befalning, at I hans hustrue tillholder, hannem udi sin Stillhed at indeholde oc sig icke med Kircketieniste at befatte, før hand sin helbred igien bekommer. Imidlertid haffuer i dend anordning at giøre, at Kaldet tillbørligen med en anden dygtig person dog paa H. Kield Mogensøns egen bekostning betient vorder. D. Hafn. 17 Septemb. 1664.

f.

Kapellanen Hr. Henrik Jørgensen Bentzons Ansøgning om at blive Sognepræst i Hr. Kjeld Mogensøns Sted.

Stoormæktigste Høi-baarne Første,
Allernaadigste Herre oc Konge.

Jeg fattig Mand, u-værdig medtienere udi Guds ord, forsaarsages underdanigst for eders Kongl. Mayestet min besværlig oc nu fast ynckelig tilstand at andrage; huorledis Jeg, som tvende Sogne Præster her i Stivtet udi deres alderdom oc Svaghed haffde betient for en Capellan, men efter beggis Død haffver været saa ulyckelig, att jeg ingen aff Kaldene effter dennem haffuer kundet erlange; ikke, det Jeg forhober, for nogen min forseelse eller uskickelig forhold, men for det Gud oc Kaldenes Patroner anderledis haffuer behaget, oc Jeg nu dend tredie sted effter min gode Øffrigheds ordre i ude oc oppe-Sundby for Hr. Kield Mogensøn, som en rum tiid haffuer været fra sin fornufft, med største besværlighed betiener, oc i samme Embede lider største trang, efftersom Jeg icke kand nyde noget deraff enten til min Kost eller Løn for min tieniste. Thi dend affsindige mand, som Jeg burde haffue min løn oc fornøden ophold aff, bemægtiger sig sielff, imod dend ordinantze, som aff Erckebispen, ved Prousten, effter høi-øffrigheds ordre giort er, Kaldets ind-

komst, oc ingenlunde vil unde mig noget for min tieniste, men forbyuder Bønderne, som vare til min løn assignerede, det ikke til mig at yde, huilcke hannem ocsaa gierne i saadant fald oc anden forargelig Dorlighed lyude, saa at Jeg derudoffuer udi største armod oc trang for mit liffs ophold geraader. Men foruden dette er det mig dend største besværing oc bekymring udi Embedet, at hand effter egen Villie ongaas med tilhørerne der i Sognet, oc dennem med adskillige gruelige Guds bespottelser oc rasende ord i allerhøieste maade forarger; huilcket efftersom ieg fornemmer til Guds, hans h. ords oc sacramenternes bespaattelse oc dend gode Øffrigheds Vanære hos de enfoldige at geraade, haffuer Jeg det ikke lenger tort fordølge, at Jeg det joe for Ercke Bispen skulle tilkiendegiffue, huilcken mig oc derfor haffuer befalet. at Jeg det for dend høje Øffrighed allerunderdanigst kunde angiffue, som oc derhos min egen stoore nød oc trang ydmygeligst at andrage, oc underdanigst begiere, at efftersom det syunes med Manden at bliffue jo være oc være, uden forhobning til restitution oc bedring, oc Jeg fattige Mand, som betiener Embedet, ikke alleniste ej kand nyude deraff enten Kost eller Løn i nogen maade til min nødtørfvig Underholding; men endoc derforuden med smerte maa dagligen lade passere det, som Jeg aff dend ringe myndighed, ieg nu haffuer, ikke kand hindre, efftersom ieg alleniste som en leysvend aff tilhørerne respecteris, oc derudoffuer ikke kand enten min Samvittighed fyldestgiøre, eller vore christelige louer, ordinantzen oc Kirkedisciplinen¹⁾ saaledis exeqvere, som Gud veed jeg hierteligen ønskede, oc det her burde, med mindre mig ved dend høie Øffrigheds befalning dend myndighed confereris, som en ret Siele-Sørger udi sit Embede beheffuer. Hvilket dersom eders Kongl. Mayest. maatte behage mig allernaadigste at conferere oc der hos Kaldetz intrade oc indkomst for Embedetz forvaldtning hereffter at oppe-bære, Præstegaarden, som nu snart øde oc forfalden er, at besidde, oc Kaldet, som en aff eders Kongl. Mayestet naadigst confirmerede tienere frem for en anden at nyude oc beholde; ær-

¹⁾ D. e. Forordningen af 27de Marts 1629.

byuder Jeg mig underdanigst, imod forbemelte Præste rettighed oc rentes oppebørsel, dend rasende Mand med hans hustrue med tilbørlig Varetegt oc nødtørftig underholding saaledis at forsyune, at, nest Guds hielp, de begge skal nødtørftigen forsyunes, oc hand ikke ydermere grassere enten Gud til bespottelse, eller Præste-Embedet til foract, eller menigheden til forargelse, som desvære hidendtil altformeget skeedt er oc dagligen skeer, som Jeg oc, nest Guds hielp, Embedet med dend fliid, Skikkelighed oc troskab skal forrette, saa Gud allermæktigste deraff kand haffue ære, Eders Kongl. Mayst. Velbehag, oc Meenigheden opbyggelse. Saadan eders Kongl. mildhed Gud vil belønne.

Kiøbenhavn Ao. 1666

3 Januarij

Eders Kongelig Mayestets
 allerunderdanigste
 Henrick Jørgensøn Bentzon¹⁾
 Medtiener udi Guds ord i ude-
 oc oppe-Sundby. m. m.

Paategning:

At det sig saaledis i sandhed forholder, som Supplicanten underdanigst andrager, er mig nochsom bevist. Och efftersom til H. Kield Mogensøns fuldkommen restitution er enten ingen eller liden forhaabning, huis det derfor naadigst maatte behage hans Kongl. Mayst. min allernaadigste herre och Konge, Supplicantens underdanigste begiering med Kongelige Naade at ansee, tvifler ieg iche paa, saadant at schulle geraade til Guds Ære, och Meenighedens opbyggelse.

Hands Kong. Mayst.

Underdanigste tiener

Hans Svane.

Original i Sjæl. Indlæg i Geh.-Ark.

Under 20de Februar 1666 have vi Kongens Missive til Ærkebispen, hvorved Sagen endelig ordnes ganske efter

¹⁾ Se Leth og Wad, Meddel. om Demitterede fra Herlufsholm, S. 51. Bricka og Gjellerup, Den danske Adel, I, 375. Han var en Broder til Odo Jørgensen Nøby, der omtales blandt de Studenter, der 1658—9 deltog i Kjøbenhavns Forsvar (se mit Skrift, De danske og norske Studenter Deltagelse i Kjøbenhavns Forsvar mod Karl Gustav, S. 163. 203. 208—11).

ovenstaaende Ansøgning oc Erklæring af Kapellanen og Ærkebispem, nemlig at Hr. Henrich Jørgensen forordnes at være Sognepræst og som saadan at nyde alle Kaldets Indkomster og Rettigheder, imod at han holder Hr. Kield Mogensen i Forvaring, „saa hand kand vere Preste-Embedet uden foragt. oc Menigheden uden forargelse, oc hannem, saavellsom hans hustrue med tilbørlig och nødtørfftig underholdning forsiefner, saavit tilbørligt eragtes, oc effter dend anordning, som I derom haffver at giøre.“

g.

Synodalia Roskild. 12 Oktober 1668.

Povel Hansen af Friderichssund hafde stefnet H. Hendrich Jørgensen af Sundbye for nogle ufine og utilbørlige Ord, hand hafde ladet falde emod hannem paa Kirckegaarden og Kirckeveyen, en Dag Povel Hansen hafde ladet læse et Kongebrev om en Øe kaldet Kalføe, som Kongen hafde ham forundt, og Præsten i Sundbye saavel som Sundbye Mænd hafde tilforn hafft Græsgang paa samme Øe. Om de ufine Ord var der ført Vidne til Slangerup Byeting imod Hr. Hendrich. Hand vilde undskylde sig med Ordenes Forvendelse, og at hand meente ej Povel Hansen. Men det kunde ikke hielppe hannem. Parterne blev forligt ved 4 Provster. Herr Hendrich maatte erklære Povel Hansen meget udførlig, siden lovede de at blive og leve gode Venner herefter.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 1171. 4.